

Výskyt kyberšikany na základních školách v okrese Nový Jičín

Bc. Matěj Klement

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Matěj Klement**
Osobní číslo: **H13981**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výskyt kyberšikany na základních školách v okrese
Nový Jičín**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti šikany a kyberšikany a její prevence u dětí na druhém stupni základních škol.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, včetně jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOLÁŘ, Michal. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7014-3.

BENDL, Stanislav. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-866-4208-9.

VAŠUTOVÁ, Maria. Proměny šikany ve světě nových médií. Ostrava: Universitas Ostraviensis, Facultas Philosophica, 2010. ISBN 978-807-3688-585.

ŘÍČAN, Pavel. Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8049-9.

ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty.

Příklad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3679-842.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

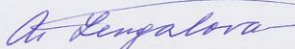
Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**

Ústav pedagogických věd

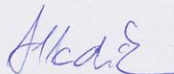
Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **17. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 7. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 27.2.2015

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předložená diplomová práce se zabývá výskytem kyberšikany u žáků 9. tříd druhého stupně vybraných základních škol v okrese Nový Jičín. Cílem diplomové práce je zjistit současný stav a četnost výskytu tohoto v dnešní době aktuálního sociálně patologického jevu. Diplomová práce se skládá ze dvou částí, a to části teoretické a části praktické. V teoretické části diplomové práce se zabýváme uceleným popisem problematiky kyberšikany, projevy, příznaky a příčinami tohoto chování, kterými se vyznačuje jak u obětí, tak u agresorů. Rovněž neopomíjíme zmínit možnosti prevence a způsoby obrany proti útočníkům. V neposlední řadě se zabýváme a zdůrazňujeme problematiku agrese a propojení tradiční šikany s kyberšikanou, přičemž se opíráme o názory odborníků, kteří se oblasti šikanování dlouhodobě věnují. V praktické části diplomové práce je popsán výzkum kyberšikany u žáků. Výzkum je kvantitativní a je realizován pomocí dotazníkového šetření, kdy získaná data by mohla sloužit ke zlepšení prevence v této oblasti.

Klíčová slova: agrese, šikana, kyberšikana, oběť, agresor, kyberagresor, kombinovaný agresor, oběť kyberšikany, kyberprostor, sociálně patologický jev, základní škola, kybergrooming, sexting, flaming, happy slapping, viktimologie

ABSTRACT

The focus of submitted final thesis is presence of cyberbullying at student of 9th class in chosen primary school in the district of the city Nový Jičín. The aim of the final thesis is determined actual situation and frequency of this socially pathological phenomenon nowadays. The thesis is divided into two parts: theoretical and practical. In the theoretical part we deal with description issue of cyberbullying, expression, symptom and causes of this behaviour which is characterized by victims and also by aggressors. We also mentioned the opportunities to prevention and methods of defence against aggressor. Finally, we deal with aggression issues and linking traditional bullying with cyberbullying, relying on the opinions of experts who are interested in bullying field for a long time. In the practical part is described research of cyberbullying of pupils. The research is quantitative and is realized through questionnaire whose information should be used in a case of improvement of prevention.

Keywords: aggression, bullying, cyberbullying, victim, aggressor, cyber aggressor, combine aggressor, victim of cyberbullying, cyberspace, socially pathological phenomenon, primary school, cyber grooming, sexting, flaming, happy slapping, victimology

Motto:

Jestliže dav někoho nenávidí, je třeba, dříve, než jej odsoudíme, dobře uvážit, proč je tomu tak. Jestliže je dav někomu nakloněn, je třeba rovněž, dříve než si učiníme úsudek, dobře uvážit, proč je tomu tak.

Konfucius

Poděkování:

Děkuji panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení při tvorbě mé diplomové práce, především za jeho ochotu, čas, efektivní a konstruktivní rady. Děkuji také prof. PhDr. Miroslavu Chráskovi, CSc. za cenné a přínosné rady zejména v oblasti realizace výzkumného šetření v diplomové práci. Rovněž děkuji všem přednášejícím UTB ve Zlíně za předané znalosti a vědomosti, které jsem nabyl v průběhu studia.

V neposlední řadě děkuji ředitelům a třídním učitelům základních škol za umožnění a realizaci výzkumného šetření, a taktéž mé poděkování patří všem žákům, kteří byli ochotni podílet se na výzkumné části diplomové práce vyplněním dotazníku.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A POJMŮM	14
1.1 LITERATURA DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ, CIZOJAZYČNÁ	14
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	18
1.3 ZÁKLADNÍ POJMY K TÉMATU ŠIKANY A KYBERŠIKANY	20
2 AGRESE A ŠIKANA	25
2.1 AGRESE A NÁSILÍ JAKO ZDROJ ŠIKANY	25
2.1.1 Dělení agrese	26
2.2 CO JE TO ŠIKANA?.....	29
2.2.1 Znaky šikany	30
2.2.2 Typy a stádia šikany	33
2.2.3 Mýty o šikaně	35
2.2.4 Aktéři šikany (oběť, agresor)	36
3 KYBERŠIKANA	39
3.1 CO JE KYBERŠIKANA?.....	39
3.2 HISTORIE A ZÁKLADNÍ PRVKY KYBERŠIKANY	41
3.3 FORMY KYBERŠIKANY	43
3.3.1 Projevy kyberšikany	43
3.3.2 Média a kyberprostor jako prostředí pro šíření kyberšikany	46
3.4 PREVENTIVNÍ ČINNOST	49
3.4.1 Prevence kyberšikany u žáků ve škole	49
3.4.2 Prevence kyberšikany v rodině.....	50
3.4.3 Možnosti řešení kyberšikany	51
3.4.4 Legislativa	53
II PRAKTICKÁ ČÁST	55
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	56
4.1 CÍLE VÝZKUMU	57
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	58
4.3 FORMULACE HYPOTÉZ	59
4.4 DRUH VÝZKUMU	60
4.5 VÝZKUMNÁ METODA – DOTAZNÍK.....	60
4.6 LOKALITA OKRESU NOVÝ JIČÍN	62
4.7 VÝZKUMNÝ SOUBOR	63
4.8 PRŮBĚH A REALIZACE VÝZKUMU.....	64

5	ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	65
5.1	ZPRACOVÁNÍ ÚDAJŮ A JEJICH POPIS	65
5.2	OVĚŘENÍ PLATNOSTI HYPOTÉZ.....	82
5.3	ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A INTERPRETACE DAT.....	89
6	DISKUSE	93
	ZÁVĚR	96
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	98
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	103
	SEZNAM GRAFŮ	104
	SEZNAM TABULEK.....	105
	SEZNAM PŘÍLOH.....	106

ÚVOD

Kyberšikana a kybernetická agrese jsou problémy, kterými se v poslední době zabývají přední stránky celostátních deníků. Reportáže o kyberšikaně se staly běžnou součástí zpravodajských relací. Projekty, jež jsou zaměřeny na prevenci tohoto sociálně patologického jevu, rostou ve velkém. Kyberšikana je velmi aktuální téma, protože případy kyberšikany se objevují téměř v každé škole a velké procento dětí se s touto problematikou setkalo osobně. Jedná se o jev, který je nový, avšak ne tak úplně. Vznik kyberšikany je spojován zejména s masivním rozvojem informačních technologií, ke kterému začalo docházet na konci minulého století. Předností a hlavním cílem těchto technologií je bezpochyby ulehčení života lidí, vzdělávání se, zpříjemnění volných chvil a usnadnění komunikace mezi uživateli. Veškerá práce s moderními technologiemi může být realizována doma nebo v práci a může rovněž probíhat na velkou vzdálenost. S užíváním uvedených technologií však nesouvisí pouze výhody, ale jsou s tím spojena i určitá bezpečnostní rizika jako je například možnost, anonymně nebo pod smyšlenou identitou, oslovit velký počet osob. Internet a převážně sociální sítě jsou dnes hlavním nástrojem komunikace a „relativně ohroženou“ skupinou s možností stát se obětí či pachatelem trestného činu v souvislosti s počítačovou kriminalitou jsou děti a mladí lidé.

Množství lidí má k informačním technologiím neutrální vztah, kdy aktivně využívají pouze zlomek možností a funkcí, které tyto technologie nabízejí, avšak zneužitelnost moderních, nejen komunikačních, prostředků byla a je známa již delší dobu. Jedním z důvodů výběru daného tématu je fakt, že v současné době jsem zaměstnán jako policista obvodního oddělení Policie České republiky (dále jen OO PČR) Ostrava-Poruba 1. V minulosti jsem pět let pracoval na OO PČR Nový Jičín a při výkonu služby mám možnost se s tímto problémem setkávat stále častěji. Od narození žiji ve městě Studénka, kde jsem navštěvoval základní školu Sjedenocení. Druhým a stěžejním důvodem pro zvolení tématu je nepříjemná životní zkušenost ze strany mé dospívající neteře, která se na základní škole stala obětí kyberšikany.

V teoretické části diplomové práce se budeme zabývat uceleným popisem problematiky kyberšikany, projevy, příznaky a příčinami tohoto chování, kterými se vyznačuje jak u obětí, tak u agresorů. Rovněž neopomeneme zmínit možnosti prevence a způsoby obrany proti útočníkům.

V neposlední řadě se budeme zabývat a zdůrazníme problematiku agrese a propojení tradiční šikany s kyberšikanou, neboť mezi těmito jevy existuje množství společných rysů a vlastností. Kybernetická agrese vychází z tradiční šikany. V teoretické části se budeme opírat o názory odborníků, kteří se oblasti šikanování dlouhodobě věnují.

Cílem teoretické části je zprostředkovat čtenářům ucelený obraz o zmiňované problematice, osvětlit základní pojmy a poskytnout užitečné informace, jestliže by se chtěli tématem hlouběji zabývat.

V praktické části diplomové práce si za cíl ukládáme zmapovat výskyt kyberšikany ve vybraných základních školách u žáků devátých tříd v rámci okresu Nový Jičín. Budeme zjišťovat, zda existují statisticky významné rozdíly v četnostech výskytu kyberšikany nebo podezření z kyberšikany mezi žáky škol umístěných v okresním městě Nový Jičín a žáky, kteří navštěvují školy ve městě Studénka, přičemž budeme také zjišťovat, zda se kyberšikana vyskytuje častěji u dívek nebo u chlapců. Jako výzkumnou metodu zvolíme kvantitativně orientovaný výzkum. K realizaci výzkumu použijeme anonymní dotazník převážně s uzavřenými otázkami, kde otázky budeme koncipovat tak, abychom zjistili, zda se žáci v uvedených městech okresu Nový Jičín s kyberšikanou setkali, ať už v pozici oběti nebo jen jako svědci. Dále se budeme snažit zjistit o jakou formu kyberšikany se jednalo nejčastěji. Dotazníkové šetření rovněž zaměříme na četnost využívání sociálních sítí a tzv. „chytrých mobilních telefonů“ žáky vybraných základních škol.

Přínos diplomové práce spatřujeme v tom, že výsledky výzkumu mohou sloužit jako podpůrný prostředek pro preventivní programy v této oblasti. Zjištěné výsledky budeme po dohodě s řediteli jednotlivých základních škol, kteří umožní výzkum realizovat, těmto předkládat jako podklad pro další využití, aby práce jako celek mohla sloužit jednotlivým ředitelům a pracovníkům základních škol jako metodická příručka, která bude mimo jiné poskytovat základní informace a možnosti primárního řešení při zjištění výskytu kyberšikany mezi žáky v jejich škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A POJMŮM

Z důvodu, že diplomová práce je zaměřena na dotazníkové šetření, jehož cílem je zjištění současného stavu a četnosti výskytu kyberšikany ve vybraných základních školách, je nutné vymezit základní pojmy, jenž se kyberšikany týkají, a rovněž popsat vztah tohoto jevu k sociální pedagogice, která s touto problematikou přímo souvisí. Z odborné literatury vyplývá, že kyberšikana na úrovni základních škol se velmi často vyskytuje právě ve výzkumech z oblasti sociální pedagogiky. Zkoumáním problematiky kyberšikany se do jisté míry zabývá i sociální psychologie, která tento jev vnímá jako jednu z forem patologického chování.

Následně je také potřeba provést analýzu zdrojů literatury, které se touto problematikou zabývají do hloubky. Vyjma domácí literatury, která je svým obsahem specificky zaměřena na rysy českého školství a školního prostředí, je potřeba rovněž provést analýzu zahraničních zdrojů literatury. Většina zahraničních zdrojů, jež se uvedenou problematikou zabývají, vychází z poznatků, které jsou specifické pro aplikaci ve školním prostředí konkrétně dané země, avšak ne vždy lze tyto poznatky převést do českého školního prostředí. Z daného důvodu bylo třeba volit takovou zahraniční literaturu, jejíž poznatky lze v oblasti českého školství využít.

V neposlední řadě se v první kapitole budeme věnovat vymezení základních pojmů, které s uvedenou problematikou souvisejí. Jedná se především o klíčová slova, která budeme v průběhu diplomové práce často používat. Přesné vymezení pojmů v úvodu diplomové práce je nezbytné z důvodu, aby si čtenář již na začátku osvojil znalosti používaných termínů, což povede k usnadnění porozumění dané problematice v dalších kapitolách, jelikož je důležité, aby následně nedocházelo k různorodému chápání použité terminologie.

1.1 Literatura domácí, zahraniční, cizojazyčná

Jak již bylo zmíněno v úvodu, v rámci České republiky se téma kyberšikany začalo objevovat jak v médiích, tak rovněž v článkách celostátních deníků. Zatímco v minulosti byla veřejnost seznamována zejména s fenoménem tradiční šikany, v současnosti, s ohledem na neustálý rozvoj internetu, informačních technologií a sociálních sítí různého druhu, se média zaměřují zejména na problematiku šikany v prostředí internetu tzv. kyberšikana, jenž je bezpochyby velmi úzce provázána s tradiční šikanou a agresí.

V diplomové práci budeme na začátku vycházet z literatury, jež se zabývá agresí, agresivitou a tradiční šikanou mezi dětmi a školní mládeží, kdy následně přejdeme k literatuře, jež se věnuje výhradně problematice kyberšikany.

O použité domácí literatuře (české i slovenské):

Za stěžejní publikaci z hlediska domácí literatury považujeme knihu „Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí“ autora Pavla Říčana (1995). Kniha seznamuje s agresí a šikanou obecně. Charakterizuje protagonisty šikany. Řeší zvládnutí šikany, i její prevenci. Problematikou šikany se uvedený autor zabývá i ve své další knize „Jak na šikanu“, kterou napsal společně s autorkou Pavlínou Janošovou (2010). Kniha popisuje různé formy a postupy v případě zjištění šikany, poukazuje na fakt, že každý případ šikany je nutné posuzovat individuálně a každá konkrétní situace vyžaduje odpovídající postup, ať už rodičů či učitelů a vychovatelů, rovněž objasňuje čtenáři možnosti pomoci.

Dalším autorem, který se problematikou agrese a tradiční šikany ve školách a mezi mládeží do hloubky zabývá, je Michal Kolář, který k dané problematice vydal řadu odborných publikací. První knihou uvedeného autora, ze které jsme v diplomové práci čerpali, je kniha „Skrytý svět šikanování ve školách“ (1997). V uvedené publikaci se autor zabývá podmínkami šikany, diagnostikou, možnostmi nápravy a návody, jak vyhledat pomoc. Druhá autorova kniha „Bolest šikanování“ (2005), je poněkud obsáhlejší než předešlá a ve své podstatě se jedná o přepracování a rozšíření výše uvedené knihy „Skrytý svět šikanování ve školách“ (1997), přičemž autor oproti původnímu dílu zde rozvádí a popisuje nové poznatky a zkušenosti. Odhaluje, jak tradiční šikana vzniká, určuje jak rozpoznat oběti i identifikovat pachatele šikany v dětském kolektivu, a především jak šikaně předcházet, jak jednat v krizových situacích i jak dlouhodobě léčit dětské skupiny, v nichž šikana propukla. Třetí a poslední knihou autora, ze které jsme v průběhu zpracování diplomové práce čerpali, je kniha „Nová cesta k léčbě šikany“ (2011), v níž je srozumitelně, krok za krokem a prostřednictvím řady případů popsána účinná a minimálně riziková cesta k léčbě šikanování, jejímž základem jsou metody vnitřní diagnostiky a alternativní nápravy, které respektují vývojová stadia a různé formy šikanování.

Pozornost autora se obrací také na nové skutečnosti a jevy, jako je kyberšikana, šikana učitelů nebo projevy šikany v mateřských školách.

Za velmi užitečnou knihu dále považujeme publikaci Stanislava Bendla „Prevence a řešení šikany ve škole“ (2003), jelikož se podrobně zaměřuje na české školní prostředí.

V neposlední řadě za zmínku stojí kniha autorky Evy Kadlecové „Šikana očima dětí“ (2010). Kniha je poutavá svým obsahem proto, jelikož popisuje jednotlivé konkrétní příběhy šikanovaných dětí šestých až devátých tříd základních škol. Publikaci vnímám jako zajímavou zejména pro laickou veřejnost, jelikož i čtenáři, který se v uvedené problematice příliš neorientuje, poskytuje představu o skutečném reálném průběhu šikanování z pohledu dětí základních škol.

Z domácí literatury, která se zabývá čistě problémem kyberšikany využíváme knihu autorky Aleny Černé „Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem“, na které se podílel kolektiv autorů (2013).

Čtenář se seznámí s jevy, které s kyberšikanou souvisejí, s rozdíly oproti tradiční (školní) šikaně a s tím, jak je tato nová forma šikany formována specifickým charakterem internetového prostředí. Prostor je věnován i kyberšikaně v českém a světovém kontextu a jejímu mediálnímu obrazu. Podrobně jsou představeny charakteristiky jejích aktérů – obětí, agresorů i přihlížejících. Pozornost je upřena též na možné dopady kyberšikany a na způsoby, jakými se s ní její oběti vyrovnávají. Závěrečná část knihy je zaměřena na možnosti prevence a zvládání tohoto jevu na individuální, rodinné a institucionální rovině (Černá, 2013).

Další publikací, kterou jsme pro popsání kyberšikany zvolili, je monografie „Nebezpečí internetové komunikace IV“ autorů René Szotkowski, Kamila Kopeckého a Veroniky Krejčí (2013), kdy monografie vznikla v rámci výzkumu projektu E-Bezpečí, který je realizován Centrem prevence rizikové a virtuální komunikace na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Monografie sestává z původních výsledků již čtvrtého běhu výzkumu zaměřeného na oblast rizikového chování v prostředí internetu a mobilních telefonů, tj. informačních a komunikačních technologií. V publikaci je mimo jiné popsán fenomén kybergrooming a sexting, kterými se budeme zabývat v následujících kapitolách diplomové práce.

Jako poslední z kategorie domácí literatury uvádíme knihu „Kyberšikana“ slovenské autorky Kataríny Hollej (2013). Publikace je určena široké veřejnosti, především však školám, učitelům a rodičům, kteří se s výskytem šikanování v kyberprostoru setkali, popř. setkávají. V knize jsou vymezeny základní pojmy, bez kterých je téměř nemožné racionálně vystihnout tento sociálně patologický jev.

O použité zahraniční literatuře:

Z použité zahraniční literatury jsme především vycházeli z knihy „Násilí není řešení“ německého autora Ruperta Herzoga (2009), kterou do českého jazyka přeložila Lada Vodrážková. Publikace analyzuje pojem násilí, hledá jeho příčiny a podmínky, za kterých se mu „daří“. Zaměřuje se na aktuální a mimořádně závažný projev násilí ve školním prostředí, totiž na šikanování, resp. mobbing, jak autor tento jev označuje. Na problematiku šikanování autor nazírá jako na sociální problém.

Další zahraniční publikací, kterou zmiňujeme je kniha „Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty“ britské autorky Vanessy Rogers (2011), kterou do češtiny přeložil Ondřej Vágner, přičemž pracovní materiály, které kniha obsahuje, jsou zaměřeny na bezpečné chování na internetu. Čtenář zde nalezne hry a zábavné kvízy, které dětem a dospívajícím přiblíží rizika komunikace spojená s moderními komunikačními prostředky.

O použité cizojazyčné literatuře:

Při použití cizojazyčné literatury jsme čerpali zejména z informací uvedených na zahraničních internetových portálech, a dále pak z vybraných článků zahraničních autorů, které byly uvedeny v odborných časopisech. Za všechny lze zmínit internetové stránky „www.bullying.com.au“ renomované australské psycholožky a autorky Evelyn M. Fieldové (Bully Blocking, ©2015). Autorka se aktivně zapojuje v televizních debatách a pořadech, kde se k uvedené problematice vyjadřuje, rovněž na svých internetových stránkách uvádí ucelený popis problematiky kyberšikany, a také hovoří o možnostech prevence.

V této podkapitole rozebíráme pouze základní část odborné literatury, ze které jsme při tvorbě diplomové práce vycházeli.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

„Sociální pedagogika soustřeďuje a dále rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských, ale i dalších vědních disciplín. Zaměřuje se na každodenní život jedince, analyzuje jeho životní situace a navozuje takové změny v sociálním prostředí, které napomáhají optimálnímu rozvoji osobnosti a minimalizují rozpor mezi jedincem a společností. Akcentována je sociálně výchovná pomoc ohroženým skupinám dětí a mládeže, výchovně-vzdělávací práce s marginálními skupinami“ (Kraus a Poláčková, 2001, s. 12).

Vymezení sociální pedagogiky jako životní pomoci definuje slovenská autorka Zlatica Bakošová (2005, s. 58) takto:

„Sociálna pedagogika je súčasťou vied o človeku, patrí do sústavy pedagogických vied. Sociálna pedagogika ako životná pomoc je pozitívna pedagogika, ktorej cieľom v systéme komplexnej starostlivosti poskytnúť pomoc deťom, mládeži a dospelým v rôznych typoch prostredí hľadaním optimálnych foriem pomoci a kompenzovaním nedostatkov. Cieľom je premena ľudí a spoločnosti prostredníctvom výchovy. Ide o proces výchovnej starostlivosti, opatery, ochrany smerujúci k integrácii a stabilizácii osobnosti“.

Z uvedeného vyplývá, že sociální pedagogika se mimo jiné věnuje také jedincům, kteří jsou ohroženi a jsou obětmi sociálně patologického chování agresorů vůči jejich osobě. Provázanost sociální pedagogiky s problematikou tradiční šikany a kyberšikany je tedy velmi úzká, jelikož problémy související jak s tradiční šikanou, tak s kyberšikanou školní mládeže se nejčastěji odehrávají na půdě školy. Co se tedy týče sociální pedagogiky, musíme se zaměřit na výskyt šikany a kyberšikany ve školním prostředí. Lze také samozřejmě nalézt řadu situací, kdy v rámci mimoškolních aktivit dochází rovněž k projevům tradiční šikany popř. kyberšikany, nicméně je důležité zohlednit procentuální pokrytí doby strávené žáky v prostředí školy, kdy je patrné, že tato doba tvoří podstatnou část života školní mládeže. Z daného důvodu je zkoumání projevů šikany a kyberšikany přímo v prostředí školy prioritní.

Šikana a v současné době i kybernetická agrese patří mezi nejzávažnější negativní jevy v současné škole. Jedná se o komplexní pedagogický, psychologický, sociologický i morální problém. Lze se domnívat, že se šikanování vyskytuje teoreticky na všech školách, přičemž školy, které prohlašují, že v jejich instituci se problém šikany nevyskytuje, buď záměrně neuvádějí objektivní informace, nebo možná nevědí, co se tím pojmem rozumí.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se tímto problémem již dlouhodobě zabývá a snaží se cestou prevence i následné represe problematiku šikany řešit. Skutečnost, že problém šikanování není společnosti České republiky lhostejný dokládá i fakt, že byl vydán Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. MSMT- 22294/2013-1 (ČESKO, 2013), a dále pak podpora ministerstva v oblasti pořádání různých projektů a programů, které pořádá a také spolufinancuje.

Nezanedbatelnou, ba naopak velmi důležitou rolí v uváděné problematice je role pedagoga, učitele. Sociální pedagogika se zajímá o osobu učitele z hlediska jeho schopnosti využívat sociální kompetence při výkonu jeho činnosti. Je důležité, do jaké míry má učitel tyto kompetence rozvinuty a do jaké míry umí řešit pedagogické situace, reagovat na ně, vytvářet přátelskou atmosféru a akceptovat dětská práva (Bakošová, 2005, s. 60).

Z hlediska sociální pedagogiky je významným faktorem kopírování výchovných a vyučovacích stylů učitelů a způsobů, jakými učitelé projevují svou autoritu a zda si ji umí získat. Násilné a agresivní chování mezi žáky ve třídě může vznikat i tehdy, jestliže si učitel šikanování nevšímá a přehlíží jej, neřeší agresivní chování některých žáků již v zárodku, neřeší konkrétní konflikty mezi žáky, popř. tyto negativní projevy u žáků ještě svým chováním podporuje.

Učitel někdy ignoruje známky šikany z důvodu toho, že Metodický pokyn MŠMT o šikaně mu ukládá odpovědnost, která bývá často těžko únosná. V případě, že nevyřeší šikanu, o které ví, může být trestán. Přitom definice šikany v tomto dokumentu je značně široká, kdy zahrnuje např. i pomluvy, proti kterým je učitel často bezmocný. Podobné je to také v případě nepřímé šikany. Jak ukázaly mnohé výzkumy, děti jsou často zklamány a znechuceny tím, jak učitelé šikanu přehlíží, jak podceňují utrpení obětí, jak málo jí trestají a neobratně vyšetřují. Vlažný přístup učitele k dané problematice obvykle vede k tomu, že tímto chováním dochází k nepřímému povzbuzování agresorů (Říčan a Janošová, 2010, s. 66).

1.3 Základní pojmy k tématu šikany a kyberšikany

Agrese

Když hovoříme o šikaně, měli bychom zmínit další pojem a tím je agrese. Agresi lze označit jako jednání, kterým je projevováno násilí, jenž je směřováno k nějakému objektu, nebo nepřátelství a útočnost se záměrem ublížit (Martínek, 2009, s. 9). Existuje několik dělení agresí a její různé druhy, přičemž každý má své zastánce i odpůrce. Martínek (2009, s. 29) uvádí, že mezi nejčastější patří dělení na verbální a fyzickou agresi, na aktivní a pasivní agresi a na přímou a nepřímou agresi.

Šikana

„Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obyčejně mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování“ (Říčan a Janošová, 2010, s. 21). Podle Fieldové (2009, s. 24) šikana znamená citové, společenské, fyzické nebo psychické zneužívání. Velmi kritickou otázkou pak tvoří rozsah škody, která byla oběti šikany způsobena.

Kyberšikana

„Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Dalším často zmiňovaným kritériem pro identifikaci kyberšikany je fakt, že oběť vnímá to, co se děje, jako nepříjemné a ubližující“ (Černá, 2013, s. 20).

Oběť šikany

Jako oběť je možné označit jedince, který je příjemcem agresivního chování jiných osob. Obětí šikany se může stát ve své podstatě kdokoliv a kdykoliv. Charakterizovat oběť je poněkud problematictější záležitost, než zachytit typické znaky, kterými se vyznačují agresori. Obětí šikany se může stát každé dítě. Příznačné pro něj je snad pouze to, že je „jiné“. V něčem se liší od zbytku skupiny. Problém takovéto obecné odlišnosti spočívá v tom, že všichni členové kolektivu se od sebe určitými charakteristikami různí a je obtížné

předem určit, která z odchylky může být ta, jež začne diskriminovat dítě do nezáviděníhodné pozice outsidera a obětního beránka (Černá, 2013, s. 61-64).

Agresor

Proč se z dítěte stane nebezpečný agresor, který šikanuje své spolužáky, nelze jednoznačně vysvětlit poukázáním na určitou příčinu, které bychom dali takové chování „za vinu“. Svůj podíl si nese celá řada faktorů působících na jedince jak aktuálně, tak i v jeho ontogenetické minulosti. Mezi vzájemně interagující činitele modifikující chování jedince patří jak vnější, tak i vnitřní faktory. K vnějším přísluší kultura na daném území, která jako soubor hodnot a norem reguluje chování jednotlivců. Na nejširší úrovni se může jednat o vztah společnosti k hodnotám a způsobům jejich dosahování. Spatřuje-li dítě od ostatních, že použití násilí vede k vytyčenému cíli a není-li někdo, kdo by mu ukázal jinou cestu, je pravděpodobné, že bude tuto strategii také aplikovat. Značnou úlohu zde sehrává vliv primárních skupin, zejména rodiny, která má v tomto ohledu podstatnou úlohu při formování jedince v rámci socializace (Kolář, 1997, s. 51-56).

Kyberagresor

Katarína Hollá (2013, s. 32) vymezuje pojem kyberagresor jako označení osoby, která zastrašuje oběť ve virtuálním prostředí internetu a sociálních sítí.

Nejvýznamnější faktor, který kyberagresor využívá je anonymita. Tento jev může být mnohdy i oboustranný. Zaznamenány jsou i případy, kdy si agresor založí účet na některé ze sociálních sítí nebo chatu na jméno někoho jiného, než na své. Skupině agresorů nebo jednomu z nich se podaří pomstít, ublížit a zesměšnit třeba právě svého spolužáka. Agresoři pod smyšleným jménem následně rozesílají urážlivé, obtěžující a vulgární zprávy dalším zúčastněným a tím mohou oběť uvést do problémů (Rogers, 2011, s. 21-25).

Kombinovaný agresor

K dnešnímu dni je k dispozici poměrně málo informací o rozdílech mezi agresory tradiční šikany a kyberagresory. Mnohdy agresor tradiční šikany vystupuje i v kybernetickém prostředí, kdy kybersvět mu vytváří prostředí a dává mu prostor pro realizaci svého destruktivního chování vůči oběti. Kromě anonymity dále negativně působí absence sluchové a zrakové zpětné vazby, což kyberšikanování velmi podporuje (Hollá, 2013, s. 36-37).

Oběť kyberšikany

„Oběťmi kyberšikany jsou většinou dívky a oběti tzv. tradiční šikany. Dále jsou to jedinci více závislí na internetu, kteří mají málo přátel v reálném světě, a tak se je snaží vyhledat ve světě virtuálním (navazují přes internet kontakty s neznámými lidmi)“ (Szołkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 21).

Kyberprostor

Jedná se o prostředí internetu, konkrétněji lze pojem definovat jako virtuální svět, který je tvořený moderními technologickými prostředky. Jedna z hlavních vlastností struktury kyberprostoru je otevřenost širokému okruhu uživatelů v interaktivní a virtuálním prostředí. Další vlastností je anonymita, ta umožňuje v podstatě jakékoliv jednání bez zodpovědnosti. Kyberprostor umožňuje uživatelům komunikovat, sdílet a vyměňovat si informace a nápady, hrát hry, účastnit se diskuzí na sociálních fórech, provádět obchodní transakce (Muller, 2014, s. 65-83).

Sociálně patologický jev

„Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy, apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, které zahrnuje širší spektrum jevů a vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření. Jedná se o práci s jedincem, nikoliv s fenoménem“ (Prevence-info.cz, © 2010-2015).

Základní škola

Účelem základní školy je žáky jednak naučit základním vědomostem, naučit je řešit problémy, které je budou provázet v současné společnosti a konfrontovat je s vrstevníky. Žák se příchodem do školy dostává do instituce, která na sebe přebírá část socializačních, výchovných a vzdělávacích cílů a činností. Jedinec se setkává se skupinou vrstevníků a spolu s nimi plní společný cíl výchovy a vzdělávání. Uvedeného cíle dosahuje systematickými a plánovanými postupy, ve kterých rozhodující úlohu hraje učitel (Gajdošová a Herényiová, 2006, s. 109-112).

Kybergrooming

„Kybergrooming označuje chování uživatelů internetu, tzv. **predátorů, kybergroomerů**, které má ve vyhlédnuté oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobnímu setkání. Jinými slovy bychom také mohli říci, že jde o psychickou manipulaci realizovanou prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií, jejímž cílem je vždy osobní schůzka s obětí. Výsledkem setkání s útočníkem bývá nejčastěji sexuální zneužití oběti či její opakované zneužívání, dále může být oběť fyzicky napadena a mučena, nucena k dětské prostituci anebo též k výrobě dětské pornografie“ (Szotkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 50).

Sexting

Sexting představuje nový a rychle se rozmáhající fenomén, kterým je označováno elektronické rozesílání vlastních fotografií, vlastního videa či textových zpráv se sexuálním obsahem. K tomuto dochází v prostředí virtuálních elektronických médií, zejména v oblasti internetu a sociálních sítí. Jedná se o jev, který se v naší společnosti rozvinul, a první případy jsou evidovány od roku 2005. Jedna z definic jej vymezuje jako určitý akt rozesílání fotografií, na kterých je zachycena nahota. Zasílání probíhá prostřednictvím mobilních telefonů a prostřednictvím dalších elektronických médií, např. internetem. Sexting je podle některých autorů spojován především s mladou generací, která pořizuje své sexuálně laděné materiály (tzv. youth produced sexual images) a následně je zveřejňuje a rozesílá (Szotkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 81-86).

Flaming

Termín pochází z anglického slova „flame = hádka“, přičemž tímto označujeme prudkou či ohnivou hádku mezi dvěma popř. více uživateli některého z online komunikačního prostředí (chat, diskusní fóra apod.). Typicky je využíváno nadávek, urážek či různých výhrůžek, které mohou, ale nemusí být reálnými hrozbami (např. Zabiju tě!). Tyto hádky jsou krátkodobé, v případě delšího trvání hovoříme o tzv. „flame wars = ohnivé války“. Při psaní agresori velmi často používají velká písmena, obrázky a symboly, kterými se snaží do hádky dodat více emocí (Černá, 2013, s. 24-26).

Happy slapping

V českém překladu hovoříme o tzv. „veselém fackování“. Název je odvozen od původní formy tohoto projevu kyberšikany, jenž spočívá v napadení náhodné oběti jedincem nebo skupinou dospívajících, kteří oběť zfackují, přičemž celou tuto situaci zdokumentují na mobilní telefon, načež je ponižující video zveřejněno na sociálních sítích jako je např. Facebook nebo na internetu. V dnešní době a v současné společnosti útoky nabraly na brutalitě a není výjimkou, že takové útoky mají za následek těžké ublížení na zdraví, někdy dokonce i smrt. Autorka Alena Černá (2013, s. 27) dokonce uvádí, že jsou zaznamenány případy, kdy oběť po zveřejnění videa neunesla veřejné ponižení a medializaci případu a sama spáchala sebevraždu.

Viktimologie

Viktimologie je věda o obětech trestných činů. Vědeckým způsobem zkoumá osobnost oběti, její roli při procesu odhalování, vyšetřování a soudním projednávání věci. Zkoumá role obětí, jakým způsobem se oběť podílí na interakci v průběhu trestného činu, způsoby, jak pomoci obětem trestného činu, a jak se vyhnout poškození tímto činem. Ke konkrétním výsledkům v této oblasti patří například zákony o ochraně obětí a svědků, zákony o odškodňování obětí trestných činů, vznik kriminální geografie a kriminální ekologie a obrácení pozornosti veřejnosti, zákonodárců a státních orgánů na tyto problémy (Čírtková a Vitoušová, 2007, s. 56-58).

2 AGRESE A ŠIKANÁ

Dnešní doba a celý svět je protkáán agresivitou a násilím. Setkáváme se s ní prakticky každý den jako svědci násilného a agresivního chování v dopravních prostředcích, v průběhu sportovních klání, společenských aktivitách, obchodech, silničním provozu, ve školách a nezdřídka i doma. Násilí a agresivita je nám sdělovacími prostředky předkládána jako běžná součást našeho života, čímž se výrazně ovlivňuje hranice společnosti k agresivním a násilným projevům. Toto neovlivňuje pouze dospělí, ale rovněž i mladé lidi a děti, docházející do školních lavic. Agresivita proto není pouhou záležitostí jedince jako takového, ale na jejím rozvoji se podílí společenské klima a společnost sama. Mnohé průzkumy potvrzují narůstání násilí přímo ve školním prostředí, kde se stále častěji setkáváme, i mezi mladšími dětmi, s násilnickými projevy a šikanou. Škola vždy ale byla chápána jako místo, kde se rozvíjí společnost, kde se utváří povědomí morálky a hodnot, tolerance a vstřícnosti. Rodina, která byla považována a chápána jako přístav bezpečí, je rovněž stále více dotčena násilím a agresivitou.

2.1 Agrese a násilí jako zdroj šikany

Agrese, jako jiné chování, je naučenou odpovědí. Jestliže se jedinec naučí odpovídat na stres, frustraci agrezí, bude ji s velkou pravděpodobností používat častěji, nežli ostatní, kteří se naučili problémy a překážky zvládat jiným způsobem. Jestliže se chování učíme především pozorováním a nápodobováním, vyplývá z výše uvedeného závěr pro výchovu dětí, který jednoznačně potvrzuje. Agresivita člověka plyne z vědomí, že se to vyplácí, když je možné tímto způsobem získat žádoucí předmět, nebo si vynutit od druhých službu, na kterých mu záleží (Říčan, 1995, s. 21-26).

Říčan a Janošová (2010, s. 35-37) uvádí, že agrese z pohledu politiky znamená „napadení“, přičemž v daném kontextu hovoříme o válečném přepadení jednoho státu druhým. Podobné je to však i u člověka, který může přepadnout jiného člověka. Abychom porozuměli pojmu agrese jako zdroj šikany, je třeba jej zúžit na tzv. vnitrodruhovou agrese, tedy agrese mezi příslušníky stejného druhu. Pro upřesnění lze uvést následující příklady: Rvačka psů o kus masa, souboj jelenů v říji o laň nebo loupežné přepadení s nožem, popř. střelnou zbraní v ruce.

Agrese je v některých odůvodněných případech v dnešní společnosti dokonce nutná např. když policista za užití násilí zneškodňuje nebezpečného pachatele. I přesto, že se snažíme vědecky vyložit lidskou agresi, uděláme lépe, když otázku dobra a zla dáme do pozadí a budeme se spíše soustřeďovat na otázky „proč“ a „jak“.

Násilí a s tím související šikana je vyústěním agresivity a je jedním z jejich projevů. S hodnocením násilí je to podobné jako s agresivitou. Určitá míra v dané situaci je prospěšná jak jedinci, tak i společnosti. Vždyť také v našem právním řádu je zakotven paragraf týkající se nutné obrany, kde je povolena jistá, blíže specifikovaná, možnost použití násilí jako společensky přijatelné řešení problému, mající především za úkol ochránit hodnoty společensky vysoce ceněné, jako jsou například život, zdraví a čest (ČESKO, § 29 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku). Ovšem přemíra a nevhodné použití nad normy stanovené společností je sankcionalizováno a odsuzováno.

Pojem násilí pochází z latinského slova „violentia“, ze kterého je mimo jiné odvozen anglický název „violence“. Jedná se o neřízený a živelný projev síly, jenž je opakem normálního a zákonného užití síly orgány státní moci. Jde o uplatňování síly vůči někomu s cílem překonat jeho odpor. Násilí se považuje za specifickou činnost, chování, které je nástrojem vynuceného splnění rozkazů, přání nebo zákonů vyhlášených nebo vyjádřených jedinci, vládou nebo reprezentanty zájmových skupin na jiných jedincích, skupinách či společnosti přes jejich odpor a proti jejich vůli (Čech, 2011, s. 7-9).

Herzog (2009, s. 13) definuje násilí jako: „Úmyslné použití výhružek nebo skutečného fyzického či psychického nátlaku nebo strukturální moci proti vlastní nebo jiné osobě, proti skupině nebo kolektivu, které vede buď konkrétně nebo s vysokou pravděpodobností ke zranění, smrti, psychické újmě, vadnému vývoji či ke ztrátám“.

2.1.1 Dělení agrese

Jak se agrese dělí, odkud se bere a proč, jaké jsou příčiny a druhy agresivního chování, za jakých podmínek se člověk chová agresivně? To jsou otázky, na které se snažíme nalézt odpověď. V uvedené podkapitole se budeme snažit rozdělit agresi na různé druhy. Jejich znalost je nezbytná pro pochopení agresivního chování. Porozumění agresivitě, zejména jejím příčinám, nám umožňuje také lépe chápat problematiku šikanování, která z ní pramení jako její zvrácená vyšší forma.

Jedinec může být napadnut přímo fyzicky, např. pohlavkem nebo kopnutím, přičemž projevem nepřímé agrese může být např. ničení majetku oběti. Přímá verbální agrese své projevy nese v zesměšňování, urážení, osočování, přičemž za nepřímou formu verbální agrese považujeme především nevhodné poznámky, žerty či pomluvy na adresu oběti. Pokud hovoříme o aktivitě a pasivitě agresora, je zde rozdíl zřejmý. Agresor se podílí buď aktivně, nebo pasivně, kdy v druhém případě se stává pouze přihlížejícím (Martínek, 2009, s. 29).

Existuje celá řada dělení agrese podle různých klasifikací. Na základě uvedených faktorů a jejich kombinaci Martínek (2009, s. 29-31) hovoří o osmi základních druzích agrese:

➤ **Fyzická aktivní přímá agrese**

Jde o bití oběti, nucení k ponižujícím úkonům, využívání převahy fyzické síly agresora nad obětí. Ve školním prostředí se s touto agresí setkáváme ve formě záměrného fyzického ubližování, tedy šikany.

➤ **Fyzická aktivní nepřímá agrese**

Najmutí jiného člověka agresorem k ublížení oběti. Původní agresor přihlíží tomu, jak je oběti ubližováno, vymýšlí způsoby, jak to udělat, avšak sám se na samotné agresi a ubližování nepodílí, působí pouze jako organizátor a návodce.

➤ **Fyzická pasivní přímá agrese**

Ve školním prostředí se jedná o poměrně častý druh agrese, který spočívá v tom, že agresor fyzicky brání oběti v dosahování jejích cílů. Jde o ničení pracovních pomůcek, které jsou důležité pro úspěch v některém z vyučovacích předmětů, např. rozlámání pravítek, tužek, popř. v oblasti biologie a chemie záměrné znehodnocování pokusů. Ve velkém měřítku se tento druh agrese vyskytuje zejména na odborných učilištích, kdy spolužáci zničí jinému již dokončený výrobek.

➤ **Fyzická pasivní nepřímá agrese**

Opět častá v prostředí školy. Jedná se o odmítnutí splnění některých požadavků, např. odmítnutí pomoci postiženému spolužákovi, uvolnění místa v lavici, uvolnění tělocvičny pro jinou třídu.

➤ **Verbální aktivní přímá agrese**

Můžeme zde hovořit o urážkách, nadávkách, znevažování, slovní ponižování. Agresoři mnohdy tento druh agrese nepovažují za něco nenormálního, co by vybočovalo ze standardů. Ve většině případů se takový agresor, který je zásobený širokou paletou různých vulgárních nadávek a výrazů stává sociometrickou hvězdou školní třídy. Řada pedagogů v dnešní době tento druh agrese toleruje s odůvodněním, že dnes je normální, když si děti nadávají. Jestliže pedagog přijme nadávky mezi svými žáky jako „normální“ projev komunikace, děti se normálními nikdy nestanou.

➤ **Verbální aktivní nepřímá agrese**

Rozšiřování pomluv ze strany agresora vůči oběti, které oběť vnímá jako ubližující. Do této kategorie řadíme ve školním prostředí např. záměrné špatné napovídání spolužákovi při zkoušení, který v reakci na nápovědu odpoví špatně na položenou otázku a celá třída se nad jeho odpovědí baví. K uvedenému řadíme i intriky, díky kterým se spolužák necítí v kolektivu a prostředí třídy dobře.

➤ **Verbální pasivní přímá agrese**

Jedná se o naprostou ignoraci druhého člověka, odmítání reakce na pozdrav, na jakoukoliv otázku. Oběť se stává pro agresora neexistující. Jestliže má agresor spouštějící tento typ agrese výsadní místo v kolektivu třídy, může způsobit oběti totální exkluzi ze třídy, protože se s ním nikdo ze třídy nebude bavit.

➤ **Verbální pasivní nepřímá agrese**

Nezastání se oběti, která je neprávem kritizována či trestána. Ve školním prostředí opět jeden z typických projevů agrese. V prostředí školní třídy se mnohdy vyskytují jedinci, jež vykazují určité problémy s chováním. V případě takového žáka hovoříme o tzv. „černé ovci“. Jelikož tyto žáci se často účastní různých šarvátek, bývají pro třídu velice výhodní, jelikož se na ně vše svede, za vše mohou oni, nikdo ze třídy se jich nezastane, ačkoliv všichni vědí, že momentálně nejsou viníky.

2.2 Co je to šikana?

Existuje nepřeborné množství definic tohoto sociálně patologického jevu. Na přehledu několika ukázek lze určit, v čem se pojetí jednotlivých autorů stýkají a co někteří opomíjejí a jiní zdůrazňují. Jestliže máme konkrétní chování označit za šikanu, je nutné, aby došlo k naplnění pěti základních charakteristik. Mezi jednotlivé charakteristiky patří: role útočníka a oběti, úmysl agresora, délka trvání v čase, převaha sil na straně agresora a takzvaná samoučelnost projevené agrese. Pod pojem šikany můžeme zahrnout nejrůznější varianty chování, které ve svém širokém spektru zahrnují jak přímý fyzický útok, tak i rozšiřování pomluv.

Jeden z nejznámějších českých autorů a etopedů, Michal Kolář (2005, s. 17), stanovil definici šikany na základě vnějších projevů, přičemž jde o vztah mezi jedinci, který je charakteristický asymetrií sil, kdy mocnější zneužívá slabšího a zasahuje do jeho práv, které pošlapává. Zmíněný autor Kolář (2005, s. 27) popisuje hlavní rysy následovně: „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“.

Mezi další odborníky, kteří se danou problematikou zabývají, patří Pavel Říčan, který uvedl ještě konkrétnější příklad charakteristiky šikany. Definice je odlišná z toho důvodu, že nám nejen uvádí jak šikanu poznat, ale také zmiňuje, jaký projev chování za šikanu považovat nelze.

„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů“ (Říčan, 1995, s. 26).

V podobném duchu se nesou také pojetí šikany ostatních autorů, které se touto problematikou více nebo méně zabývají.

Martínek formuluje definici šikany takto: „Šikana je jev, kdy jeden nebo více žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“ (Martínek, 2009, s. 109).

Zajímavé na názorech Stanislava Bendla je, že poukazuje především na skutečnost, že agrese se stává samotným cílem jednání a neslouží tak k dosažení nějakého konkrétního zisku. Potom je tato agrese samozřejmě asymetrická, kdy agresor má převahu nad obětí (Bendl, 2003, s. 20-30).

„Je těžké určit hranici šikany a škádlení, šikana se často opakuje, učitelé berou v potaz jen viditelné známky šikany (přehlízejí pomluvy, atd.)“ (Bendl, 2003, s. 24).

Metodický pokyn MŠMT (2013) stanovuje definici, která zahrnuje základní znaky včetně ukázky konkrétních projevů, jejichž výčet však nemusíme nutně považovat za taxativní. V definici je po novelizaci pokynu zahrnuta i zmínka o kyberšikaně.

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu“ (ČESKO, 2013, čl. 1 odst. 1).

2.2.1 Znaky šikany

Kdy je „šikana“ opravdu šikanou? Definice uvedené v předchozí kapitole, více či méně, poukazují na základní charakteristiky šikany. Poskytují nám vodítko, jak ji rozpoznat. Veškeré projevy násilí nelze jednoznačně označit za šikanu, z daného důvodu by měly být splněny základní znaky. Pokud dojde k jejich naplnění, lze vzniklou situaci označit za šikanování.

Michal Kolář (2005, s. 71-90) uvádí poznatky, díky kterým lze stanovit základní znaky, které by měly být naplněny, pokud se o šikanu skutečně jedná:

➤ **Role útočníka a oběti**

Tento předpoklad je zcela zásadní, aby mohlo vůbec k šikaně dojít. Šikana je jistý způsob interakce mezi dvěma subjekty. Tím je myšlen subjekt, jako pachatel či oběť, bez ohledu na jejich četnost, jak na jedné, či druhé straně. Jeden bez druhého nemůže existovat.

Je také otázkou, nakolik musí ten, jenž je napaden, svou roli oběti přijmout, aby se dalo hovořit o šikanování. Jestliže postižený chápe ústrky jen jako jakési škádlení a pošťuchování a velkou hlavu si z nich nedělá, nebo fyzické napadení, jako odvetu za jeho předešlé nevhodné chování, pak toto dítě nepřijalo svou roli oběti. Subjektivní dojem jedince má při vytyčování hranice šikany své podstatné místo. Není však jediným kritériem při posuzování, byť právě osobní pohled toho, jemuž bylo ublíženo, může být tím rozhodujícím, zda toto chování zařadíme pod škatulku šikany.

➤ **Délka trvání v čase a opakovanost**

Šikana má ve většině případů svůj typický průběh, který prochází postupně pěti stádii. Tato stádia, popisuje Zdeněk Martínek (2009, s. 117-128) a jsou uvedena v další kapitole. Za šikanu však lze také označit i jednorázový útok agresorů na nahodile zvolenou oběť, jenž nabývá značné brutality.

➤ **Úmysl agresora**

Událost, i se závažnými důsledky pro poškozeného, nelze označit jako šikanu, pokud se stala pouze nešťastnou shodou okolností. Jako názorná pomůcka může sloužit metafora k teorii práva, kde se při zkoumání subjektivní stránky trestného činu posuzuje volní složka zahrnující chtění a porozumění. Čin se posuzuje z hlediska úmyslu a nedbalosti. Stejně tak lze postupovat, řešíme-li problematiku kritéria úmyslu, které je zásadní pro označení chování jako šikanování. Jestliže se skutečnost přihodí pouze z nedbalosti, je jedno zda z vědomé či nevědomé, chybí zde volní složka, a tudíž jakýkoli úmysl skutek spáchat, těžko lze tedy hovořit o šikaně, u které je právě úmysl jeden ze stěžejních znaků.

Jednoznačná situace u problematiky úmyslu nastává, jestliže se jedná o úmysl přímý, tzn., že agresor „ví a chce“, kdy následek je potom jeho přímým cílem. Problém je, zejména při dokazování, u úmyslu nepřímého. To znamená, agresor při konání nepočítá s žádnou okolností, která by vzniku následku zabránila.

Rozdíl mezi přímým a nepřímým úmyslem spočívá v zastoupení vůle. U přímého převažuje chtění a u nepřímého postačí srozumění s následkem činu.

➤ **Převaha síly na straně agresora**

Může se projevovat dvěma různými způsoby. Prvním a často nejnápadnějším je nepoměr fyzické síly a obratnosti agresora oproti jeho oběti. Toto kritérium se projevuje podstatněji u chlapců, než u děvčat. Tyto disproporce jsou klíčové především u fyzického způsobu agrese, který se projevuje častěji právě u mužské části populace.

Druhým způsobem nerovnoměrného rozložení sil je tzv. psychická převaha. Jestliže se emoční a sociální inteligence propojí se zvýšenými tendencemi k agresivnímu chování, s bezohledností a krutostí, může v důsledku tohoto nebezpečného koktejlu vlastností vzniknout mnohem vážnější nebezpečí šikany, jejíž následky pro postiženého mohou být dokonce mnohem trýznivější, než fyzické napadení. Útočník na rozdíl od oběti nedává najevo svůj strach, působí navenek sebejistě. Dokáže manipulovat se strachem oběti. Chce-li být úspěšným agresorem, je také třeba ovládat skupinovou dynamiku, tzn. vytváření norem, které mu umožní v jeho kariéře „šikanovatele“ úspěšně pokračovat.

➤ **Samoučelnost**

Zřejmě nejobtížněji postižitelný znak šikany. Problematičnost vysvětlení tohoto atributu spočívá v různosti jeho chápání. Šikanování druhých může být motivováno jak snahou po nějakém zisku, tak i uspokojením ze samotného aktu trápení oběti. Samoučelnost šikany, jako patologicky projevené agrese, lze spíše spatřovat v tom, že neplní žádný pozitivní účel sociální kontroly, což jiné formy agrese plnit zcela dobře mohou. Například projevy agrese sloužící k odrazení či zastavení útoku silnějšího protivníka na bezbrannou oběť, nelze se šikanou směřovat, oproti chování onoho druhého útočníka, jež trápí a šikanuje svou oběť.

Z představeného příkladu je patrné, že chování prvního jedince je sociálně žádoucí a lze v něm dokonce spatřovat prvky altruismu.

Jeho účelem je vynucení sociálních norem platných ve společnosti. Oproti tomu chování druhého útočnicka je sociálně nežádoucí a odsouzeníhodné. Z výše uvedeného vyplývá, že při posuzování chování, které máme tendenci označit za šikanu, je nezbytné znát veškeré okolnosti, které jej doprovázejí.

2.2.2 Typy a stádia šikany

Existuje několik typů šikanování. Všechny typy a způsoby šikany mohou být různě závažné, a to jednak samy o sobě a jednak v závislosti na tom, jak často se opakují. Některé známky mohou být nevinné, mohou patřit k běžnému dění, ale při častějším výskytu může jít o známku toho, že dítě může být obětí šikany. Základní rozdělení šikanování na trojdimensionální mapu dle Koláře (2005, s. 32) je:

1. přímé - nepřímé.

2. fyzické - verbální.

3. aktivní - pasivní.

Tyto základní typy šikanování se dále různě kombinují, čímž vzniká osm druhů šikanování:

- **Fyzické aktivní přímé** - oběť je škrcena, kopána, fackována.
- **Fyzické aktivní nepřímé** - hlavní agresor posílá své nohsledy, aby oběť zbili nebo, aby jí ničili osobní věci.
- **Fyzické pasivní přímé** - agresor fyzicky brání oběti v dosahování jejích cílů.
- **Fyzicky pasivní nepřímé** - agresor brání oběti splnění jejích požadavků, např. jí odmítne pustit ze třídy na záchod.
- **Verbální aktivní přímé** - urážky, nadávky, zesměšňování.
- **Verbální aktivní nepřímé** - šíření pomluv, ale i tzv. symbolická agrese, která může být vyjádřena v kresbách, básních apod.
- **Verbální pasivní přímé** - neodpovídání na pozdrav, otázky, apod.
- **Verbální pasivní nepřímé** - oběti se nikdo ze spolužáků nezastane, když je obviněna z něčeho, co udělali její trýznitelé.

Šikana se může ve skupině rozvinout do různé míry intenzity a závažnosti, tedy od stádia relativně nejméně závažného, až po stupeň nejvyšší, dokonalé šikany. Jednotlivá stádia na sebe obvykle postupně navazují a vývoj vztahů ve skupině se vyvíjí od počátečních stupňů směrem k razantnějším projevům a stavu, kdy se z původně patologické formy chování několika iniciátorů stane skupinová norma.

Michal Kolář (2005, s. 35-40) uvedl pěti stupňové schéma, jež uvedená stádia popisuje. Srozumitelnější a poutavější vymezení jednotlivých stádií uvedl Zdeněk Martínek (2009, s. 117-129), jimiž jsou:

První stádium – OSTRAKISMUS

Jde o převážné psychické, mírné formy násilí, které nejsou pro okrajového člena příjemné, nesnáší je dobře, je neoblíbený, není uznáván. Ostatní ho odmítají, spřádají proti němu intriky, pomlouvají ho a nebaví se s ním. Ostrakismus – prvky šikanování. Tato situace je zárodkem šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stádium – FYZICKÁ AGRESE A PSYCHICKÁ MANIPULACE

Ostrakismus může přerůst do dalšího stádia. Odsunutí žáci začínají sloužit jako ventil a na jejich adresu jsou vymyšleny žertíky, které rychle přitvrzují. Agresivní jedinci začínají používat násilí pro uspokojení svých potřeb. Někdy se v jedné třídě sejde více agresivních a sociálních jedinců, kteří po ochutnání moci začínají své chování a jednání opakovat. V případě, že se ve skupině objeví soudružnost, kamarádské vztahy a začnou převažovat pozitivní morální hodnoty se zásadním negativním postojem k násilí a ubližování slabším, pokusy šikanování neuspějí.

Třetí stádium – VYTVOŘENÍ JÁDRA

V případě, že se nepostaví pevná hráz přitvrzeným manipulacím, mnohdy i počáteční fyzické agresi jednotlivců, často se vytvoří skupina agresorů tzv. „úderné jádro“. Tito agresoři začnou spolupracovat a systematicky, už ne náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti.

Čtvrté stádium – VYTVÁŘENÍ NOREM

Normy agresorů většina přijímá a stávají se nepsaným zákonem. Mezi členy skupiny dochází k vytvoření jakési formy alternativní identity, která zcela podléhá normám vůdců. Nastává situace, kdy i mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě a aktivně se účastní týrání spolužáka, při kterém prožívají uspokojení.

Páté stadium – TOTALITA

Zhoubný proces bez radikální pomoci zvenčí obvykle vyústí do stavu, kdy všichni členové přijmou tyto normy a dochází k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování (otrokáři vs. otroci). Čas v tomto případě pracuje pro nárůst a zdokonalování násilí. Otrokáři ztrácejí poslední zbytky zábrán, smysl pro realitu, mají nutkavou potřebu opakovat násilí.

2.2.3 Mýty o šikaně

V oblasti šikany existuje řada mýtů, které tento jev provází. Považuji za důležité je zmínit, protože jejich neznalost může snadno způsobit, že pedagogové ani rodiče šikanu nevidí nebo jí řeší nevhodným způsobem. Autorka Kateřina Vágnerová (2011, s. 13-15) uvádí následující mýty o šikaně:

Šikany se dopouštějí hlavně chlapci

Šikany se dopouštějí jak chlapci, tak dívky, kdy chlapci se častěji dopouštějí spíše fyzické šikany, zatímco u dívek se častěji setkáváme se šikanou psychickou, která je obtížněji rozeznatelná.

Šikanují jen hloupí surovci

Agresorem může být i velmi inteligentní dítě z ekonomicky zajištěné rodiny s dobrým sociálním a rodinným zázemím. U takového agresora bývá šikana zpravidla rafinovanější, bývá často uplatňována prostřednictvím dalších jedinců.

Kdo je týrán, může si za to sám

Terčem agresorů se především stávají děti, které se od většiny kolektivu nějakým způsobem odlišují (chováním, vzhledem, nadáním či handicapem). Často se také stává, že i sama oběť je přesvědčena, že si za ubližování může sama. Je důležité dětem vštěpovat, že žádná odlišnost není důvodem, aby mi druzí ubližovali.

Kdo je týrán, může si pomoci sám

Protože jde o nemoc vztahů ve skupině, oběť jako jedinec většinou nemůže celou situaci sama napravit, přičemž obtížnost nápravných snah stoupá v pokročilejších stádiích šikanování.

Mému dítěti se to (být agresorem, být obětí) nemůže stát

Známe případy a statistiky dokazují, že šikanou může být postižen, podobně jako chřipkou, opravdu kdokoliv.

Přísná kázeň to vyřeší

Svémi vnitřními mechanismy šikanu často umožňují tuhé systémy a bují tam, kde jeden má moc nad vůlí druhého. Jako příklad za všechny lze uvést případy vojenské nebo vězeňské šikany.

Dobry učitel intuitivně zasáhne správně

V případě, že se učitel stane svědkem šikany a není odborně připraven ji řešit, často pod tíhou emocí může zasáhnout nevhodným způsobem a podaří se mu sice okamžitý útok zastavit, nicméně jestliže se nebude hlouběji zabývat odhalováním příčin a podstaty problému, dalšímu šikanování nezabrání.

„Má-li se šikanování omezit, musíme k tomu také aktivně přispívat. Nezůstávejte jen pasivními pozorovateli! Nepodléhejte mýtům, které se často o šikaně šíří. Nedovolte, aby někomu, kdo ubližuje, šikanuje, jeho chování jen tak procházelo!“ (Vágnerová, 2011, s. 15).

2.2.4 Aktéři šikany (oběť, agresor)

Základní podmínkou šikany je existence agresora a jeho oběti, kteří společně tvoří základní aktéry, hrající v této problematice hlavní role. Třetího spoluhráče lze označit jako „obecenstvo“. To se nepodílí na existenci šikany přímo, avšak může ji ovlivňovat v tom smyslu, že normy agresorů akceptuje, kdy jejich chování mlčky toleruje, nebo je odmítne a se samoučelným uplatňováním násilí nesouhlasí. Dále bude věnována pozornost právě agresorovi a jeho oběti, které je možno alespoň do jisté míry charakterizovat.

Oběť

Charakterizovat oběť je velmi složité, neboť v této pozici se může ocitnout téměř každý. Dříve byly oběťmi většinou děti tělesně, smyslově či rozumově handicapované. V současnosti se jedná zejména o žáky sociálně zralé, kteří se podstatně liší od kolektivu svými zájmy a způsoby myšlení. Na druhé straně to bývají i žáci s nízkým sebevědomím a sebehodnocením.

Michal Kolář (2005, s. 89) uvádí následující typologii obětí:

- 1. Oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem** – jedinci neobratní, s malou fyzickou silou, se sníženou psychickou odolností, s fyzickou odlišností ve vzhledu, se sníženou inteligencí, s vývojovými poruchami učení, nebo naopak s vyšším nadáním.
- 2. Oběti „silné“ a nahodilé** – náhodně vybraní jedinci, kteří popř. disponují znalostí sebeobrany, útočníky převyšují fyzickou silou a dokáží se sami ubránit.
- 3. Oběti „deviantní“ a nekonformní** – mohou to být ve škole vyhlášení provokatéři a darebáci, kterým nikdo nevěří, že by se mohli stát terčem útoku. Může dojít až k situaci, kdy oběť je současně i agresorem. Takové dítě konflikty samo často vyhledává, aby na sebe upozornilo a získalo pozornost ostatních.
- 4. Šikanování žáci s životním scénářem oběti** – jedinci tiší, uzavření, nápadně bojácni, s odlišnými zájmy, nepříliš fyzicky zdatní. Nikomu neublíží a současně se nedokáží nikomu ubránit a pro svou odlišnost se stávají terčem útoku v každém sociálním prostředí. Mimo jiné se může jednat i o děti z odlišného sociálně-kulturního prostředí.

Agresor

Proč se z dítěte stane nebezpečný agresor, který šikanuje své spolužáky? Na položenou otázku nelze jednoznačně odpovědět a najít vysvětlení poukázáním na určitou příčinu, které bychom dali takové chování za vinu. Svůj podíl si nese celá řada faktorů působících na jedince jak aktuálně, tak i v jeho ontogenetické minulosti.

Mezi vzájemně interagující činitele modifikující chování jedince patří jak vnější, tak i vnitřní faktory. K vnějším přísluší kultura na daném území, která jako soubor hodnot a norem reguluje chování jednotlivců. Na nejširší úrovni se může jednat o vztah společnosti k hodnotám a způsobům jejich dosahování.

Spatřuje-li dítě od ostatních, že použití násilí vede k vytyčenému cíli a není-li někdo, kdo by mu ukázal jinou cestu, je pravděpodobné, že bude tuto strategii také aplikovat. Značnou úlohu zde sehrává vliv primárních skupin, zejména rodiny, která má v tomto ohledu podstatnou úlohu při formování jedince v rámci socializace (Kolář, 1997, s. 51-56).

Agresory šikanování můžeme rozdělit podle typů a osobnostních charakteristik takto (Martínek, 2009, s. 136-139):

1. Agresor hrubý, fyzický – primitivní, impulzivní, hrubý s narušeným vztahem k autoritě. Šikanuje tvrdě, nelítostně a masivně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních. U rodičů se často vyskytuje agrese a brutalita. Agresoři jakoby násilí vraceli nebo napodobovali.

2. Agresor jemný, kultivovaný – kultivovaný, narcistický, slušný, úzkostný. Násilí je rafinované a cílené, děje se spíše skrytě beze svědků. V rodině je uplatňován důsledný a náročný přístup, výchova bez lásky.

3. Agresor srandista – optimistický, dobrodružný, tzv. „srandista“, se značnou sebedůvěrou, vlivný a nezřídka oblíbený. Šikanuje víceméně pro zábavu. V rodině je absence duchovních a mravních hodnot.

4. Agresor spouštějící ekonomickou šikanu – jedná se o děti, jejichž rodina ve výchově preferuje nadbytek materiálních věcí. Rodiče jsou podporující, chtějí a přejí si, aby jejich potomek byl nejlepší a vynikal ve všem, aby měl každou dostupnou novinku a ve společnosti nezaostával. Děti sice mají vše, co si mohou přát, ale ze strany rodičů vzniká absence citů a rodinného zázemí ve výchově. Majetek agresorům slouží k rozvrstvení třídy, kdy v hierarchii třídy nezastávají vedoucí místo děti, které něco umí, ale ty, které vlastní nejmodernější mobilní telefon nebo značkové oblečení.

Jak bylo již řečeno, rodiče agresora nesou veliký díl na chování svého dítěte. Mezi rodiči a školou by měla proto probíhat velice úzká spolupráce, která, ačkoliv může být někdy složitá a komplikovaná, je naprosto nezbytná, protože pokud dítě pochází z rodinného prostředí, kde existuje ještě nějaký režim a řád, je možné rodiče požádat, aby dítěti (agresorovi) důrazně domluvili a dali jasně najevo svůj negativní postoj vůči násilí, popř. mu umožní i doma nést následky za jeho chování (Martínek, 2009, s. 138-139).

3 KYBERŠIKANA

Kyberšikana je stále ještě poměrně novým fenoménem, který se začal rozvíjet spolu s novými technologiemi a s tím, jak se přístup k těmto technologiím začal rozšiřovat směrem k dětem a dospívajícím. To znamená, že historie kyberšikany čítá prozatím „jen“ několik let, zatímco pojem tradiční školní šikany existuje mnohem déle. Tento fenomén doposud není vědecky prozkoumán do takové míry jako tradiční šikana. Zatím neexistuje jednotná definice kyberšikany, kterou by odborníci používali jednotně napříč svými výzkumy, což je důvodem velmi odlišných výsledků jednotlivých výzkumů (Kolář, 2011, s. 83-95).

Fenomén s názvem kyberšikana dává slovu šikana další rozměr a díky virtuální realitě a obtížné zjiřitelnosti vkládá agresorům do rukou nové zbraně pro ubližování. Díky takřka neomezeným možnostem, které nám informační technologie poskytují, anonymitě a odbourání časových a vzdálenostních omezení v rámci virtuální komunikace, můžeme sledovat opravdu zásadní fakt, a to, že tato forma šikanování může postihnout doslova každého z nás.

3.1 Co je kyberšikana?

Kyberšikanu z anglického termínu „cyberbullying“ můžeme definovat jako „zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy“ (E-BEZPEČÍ, © 2008-2015).

Michal Kolář (2011, s. 84) ve své publikaci „Nová cesta k léčbě šikany“ použil poměrně výstižnou a srozumitelnou definici. Kyberšikanu definuje jako jev, kdy „jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně psychicky týrá a zraňuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu novou informační technologii – zejména internet a mobil“.

Zajímavé a přínosné vymezení pojmu přináší také definice autorky Kateřiny Vágnerové (2011, s. 92), kdy autorka uvádí, že kyberšikana je „druh šikany, který využívá elektronických prostředků, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy a podobně. Je velkým problémem v řadě zemí, z nichž mnohé již přijaly nové zákony a různá bezpečnostní opatření. Například v USA je kyberšikana od roku 2006 tzv. federálním zločinem“.

Můžeme hovořit o využití elektronických prostředků, jako jsou mobilní telefony, internet nebo e-maily. Jak již bylo uvedeno v úvodu, moderní technologie nám umožňují pohybovat se ve virtuálním světě, což vede k oproštění od normální skutečnosti. Lidé jsou anonymní, nejsou zatíženi fyzickými nedostatky ani psychickými bloky při kontaktu s druhým pohlavím a velmi lehce se také komunikace mezi jedinci může ukončit, pokud jedna ze stran v této již nechce nadále pokračovat. Dle mého názoru nové technologie nejsou špatné, záleží však na každém jedinci, k jakým účelům je bude využívat, jelikož špatní jsou jen Ti, kteří je zneužívají jako prostředek za účelem někomu ublížit.

Pojem kyberšikana lze tedy shrnout tak, že spadá mezi několik druhů klasické šikany, přičemž specifická je hlavně tím, že je realizována v kyberprostoru prostřednictvím komunikačních a informačních technologií – prostřednictvím mobilního telefonu nebo internetu. Uvedené prostředky jsou v dnešní době běžně dostupné pro všechny věkové kategorie. V dnešní době je také běžným standardem, že část dětí, žáků či studentů je na komunikačních prostředcích závislá. Hovořím sám z vlastní zkušenosti, jelikož do nedávné doby jsem vlastnil klasický tlačítkový mobilní telefon bez barevného displeje, jehož nejpokročilejší funkcí byla možnost realizace telefonického hovoru s druhou osobou popř. zaslání SMS zprávy. Po zakoupení mobilního telefonu s dotykovým displejem a operačním systémem jsem byl udiven možnostmi, které toto zařízení nabízí, avšak současně jsem viděl i rizika, která jsou s používáním takového mobilního zařízení spjata. Velice rychle jsem se v zařízení zorientoval a zjistil jsem, že toto funguje jako malý počítač, který umožňuje uživateli přístup na internet a sociální sítě prakticky kdykoliv a kdekoliv, stlačením prstu lze pořídit např. fotografii a druhým stiskem ji během vteřiny zveřejnit na některé ze sociálních sítí. Agresor tedy může pomocí mobilního zařízení ve vteřině pořídit kompromitující fotografii nebo video oběti a toto následně zveřejnit na internetu, kde se oběť stane terčem kritiky posměšků a nadávek od lidí, které osobně nezná a nikdy předtím je neviděla. Nikoho již nezajímá skutečnost, kdo je agresorem, proč materiál na internet zveřejnil a co tím sledoval, jelikož se všichni „přihlízející“ soustředí na oběť.

3.2 Historie a základní prvky kyberšikany

Historie

Rozšířenost moderních technologií je v naší společnosti běžná a technologie se stále každým dnem rozvíjejí. Odborná studie Veroniky Krejčí (2010, s. 21-27) mimo jiné hovoří o prvním zdokumentovaném a popsáném případě kyberšikany nazvaném jako „Star Wars Kid“, který byl zaznamenán v roce 2003, a jednalo se o případ Ghyslain Raza (*1988), student střední školy v Trois-Rivieres (Québec, Kanada), kdy jeho spolužáci na internetu zveřejnily nahrávku, na které se tento chlapec pokouší napodobit známou postavu Darth Maula z Hvězdných válek, nicméně to se mu vzhledem k jeho korpulentní postavě příliš nedaří a místo bojového umění vyzdvihuje svoji nadváhu, nešikovnost a nízké sebevědomí. Po umístění na internet byla tato nahrávka dále zpracována do dalších verzí a rozšířena do celého světa. Za dobu existence má video na internetu obrovskou sledovanost a počet zobrazení uživateli. V roce 2006 se uvedené video stalo i nejvíce populárním na světě, a dále se rozšiřovalo i za přispění slavných seriálů, za všechny lze jmenovat např. animovaný seriál South Park, rovněž vznikla ze strany široké veřejnosti i petice za obsazení Ghyslaina do filmové role ságy Hvězdných válek. Poté, co se Ghyslain Raza dozvěděl o své popularitě, zažil těžký psychický otřes a podrobil se dlouhodobému léčení. Na aktéry popsáného případu kyberšikany podali rodiče studenta žalobu z důvodu, že „napadený“ student musel snášet a nadále snáší obtěžování a posměch spolužáků, ale i ostatních, hlavně široké veřejnosti, což mělo za následek jeho léčení na psychiatrii. Současně je možné, že díky této kauze bude muset student změnit svoji identitu, aby si jako normální člověk mohl najít práci a nenést sebou takové stigma. Dne 7. 6. 2006 skončil případ tak, že soud navrhl mimosoudní vyrovnání mezi oběma stranami.

Popsaný případ může působit vtipně a zároveň si může každý říct, že intenzita agresorů nebyla přece velká a mohlo jít pouze o zveřejnění nahrávky na internet. Je však třeba zvážit, jaký dopad a následek to mělo nejen na oběť, ale také na její rodinu. Každý by se měl zamyslet nad tím, jak velký dopad může mít toto jednání na psychiku oběti a jeho blízkých. Závěrem můžeme konstatovat, že studentovi se vysmíval téměř celý svět, což je pro člověka velká psychická zátěž a málokdo by se s takovou vyrovnal. Podobné případy mohou pro oběť skončit i sebevraždou, což je nejhorší scénář, jaký by se mohl stát.

Základní znaky kyberšikany

Podobně jako v kapitole o šikaně se nabízí i zde otázka: „Kdy je kyberšikana opravdu kyberšikanou?“ Definice v předchozích kapitolách popisují základní charakteristiky kyberšikany. Veškeré projevy násilí, podobně jako u šikany, nelze jednoznačně označit za kyberšikanu, z daného důvodu zmiňujeme i zde základní znaky tohoto jevu.

Autorka Alena Černá (2013, s. 20-23) hovoří o pěti základních prvcích (znacích), kdy vůbec lze chování považovat za kyberšikanu a vymezila tyto základní znaky:

- **Děje se prostřednictvím elektronických médií** – prostřednictvím internetu, mobilního telefonu, sociálních sítí.
- **Opakovanost** – může být v případě kyberšikany zajišťována nesamotným agresorem, ale přihlížejícími (publikem), každý nový komentář, který se objeví k fotografii nebo nové kliknutí na tlačítko „To se mi líbí“ je jistým projevem opakovanosti. Přeposílání zraňujícího obsahu, opakované přehrání ponižujícího videa, to vše lze jako opakování chápat.
- **Záměrnost agresivního aktu ze strany útočníka** – jedná se o úmysl agresora, jelikož zveřejněním urážlivého nebo kompromitujícího obsahu na internetu si je vědom, ví, co dělá, ví, kde a kam fotku nebo video nahrávku zveřejnil.
- **Mocenská nerovnováha** – vzniká mezi obětí a agresorem a u kyberšikany má trochu jinou podobu, zatímco u tradiční šikany je tato nerovnováha nejčastěji vyjádřena fyzickou převahou, u kyberšikany se můžeme spíše setkávat s tím, že agresorovi nelze zamezit v neustálém přístupu k oběti, jelikož vzhledem k charakteru online prostředí je oběť fakticky dostupná kdykoli a nepoužívat internet nebo mobilní telefon je dnes pro dospívajícího člověka jen těžko představitelné. Současná mladá generace je online téměř stále. Oběť se sice proti útokům agresora může bránit tím, že opustí určité konkrétní prostředí v internetu (stránka, profil), ale agresor si jej zpravidla vždy opět jiným způsobem najde.
- **Oběť vnímá toto jednání jako nepříjemné, ubližující** – nelze hovořit o kyberšikaně, pokud vnímání negativního charakteru agresorova jednání chybí.

V takovém případě může jít např. o projev přátelského „škádlení“, může se však jednat i o úmyslný čin agresora, který ovšem jeho příjemce takto nepociťuje a nijak se jím nezabývá.

3.3 Formy kyberšikany

Nepřehledněji a nejspříjemněji se mi jeví rozdělení forem kyberšikany dle autorky Aleny Černé (2013, s. 24), která uvádí, že formy kyberšikany lze v podstatě rozdělit do dvou podoblastí, přičemž první z nich tvoří projevy kyberšikany, tedy konkrétní způsoby, jakými k agresivnímu chování dochází (např. vydávání se za někoho jiného). Druhá podoblast je pak tvořena místy v mobilním telefonu či na internetu, kde ke kyberšikaně dochází, což dále souvisí s prostředky použitými k její realizaci.

3.3.1 Projevy kyberšikany

Agresor má v případě kyberšikany celou řadu možností, jakým způsobem může svým obětem ubližovat. V následující části je uveden výčet nejčastějších projevů kyberšikany tak, jak je uvádějí autoři zabývající se danou problematikou v odborné literatuře. Jako základní jsme vybrali dělení podle autorky Aleny Černé (2013, s. 25–27), které je doplněno o definice a poznatky dalších autorů:

Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla

Agresor se v on-line prostředí vydává za svou oběť. Může například použít fotografii oběti a informace o ní a vytvořit si tak falešný profil, kde vystupuje pod identitou oběti a tím jí poškozuje. Agresor tak může komunikovat s přáteli oběti a způsobit značné škody v jejich sociálních vztazích. Jsou zaznamenány i případy, kdy agresor nějakým způsobem zjistí a zcizí oběti heslo k účtu na některé ze sociálních sítí nebo k emailové adrese a vystupuje přímo ze skutečného profilu oběti.

Vyloučení a ostrakizace

Oběť je vyloučena z nějaké skupiny, do které by chtěla nebo měla patřit. Ostrakizace postrádá přímý prvek agrese, avšak i přesto může být pro oběť často velmi bolestivá. Je tomu zejména v důsledku frustrace z nenaplněné potřeby mladých lidí někam patřit, být součástí nějaké skupiny. Jako příklad lze uvést nezařazení oběti do nějaké vytvořené skupiny na sociální síti nebo vyloučení z online hry.

Flaming

O tomto pojmu jsme již hovořili v kapitole 1.3. Tímto termínem se zpravidla označuje prudká hádka, která proběhla mezi dvěma nebo více uživateli nějakého virtuálního komunikačního prostředí. Slovenská autorka Katarína Hollá (2013, s. 17) vymezuje pojem jako útoky za pomoci elektronických zpráv v sociálních a diskuzních skupinách s urážlivým a vulgárním obsahem, přičemž cílem agresora je oběť provokovat a vtáhnout jí do podobného způsobu komunikace.

Kyberharašení a Kyberstalking

Pojem kyberharašení označuje opakované zasílání zpráv agresorem, které jsou oběti vnímány jako obtěžující a nepříjemné. Agresor posílá oběti množství zpráv vždy, když je oběť připojena na některé ze sociálních sítí, kterou s agresorem sdílí nebo opakovaně a úmyslně zahlučuje mobilní telefon oběti nechtěnými SMS a MMS zprávami. Jde o jednosměrnou komunikaci. Oběť se ve většině případů snaží takovou komunikaci ukončit. Kyberstalking lze označit za vyšší formu kyberharašení. Jedná se o „opakované a intenzivní obtěžování a ponižování, které zahrnuje výhrůžky nebo zastrašování“ (Rogers, 2011, s. 35). Existuje reálné riziko, že se kyberstalking může z kyberprostoru přenést i do reálného života a může dojít i k fyzickému ohrožení oběti ze strany agresora.

Pomlouvání

Rozšiřování pomluv, lží a drbů o někom s cílem poškodit jeho vztahy nebo pověst (Rogers, 2011, s. 35). Cílem pomlouvání je nějaký druh sociálního poškození či vyloučení. Zmiňovaný projev kyberšikany je zacílen především na přihlízející. Pomluvy se v kyberprostoru rychle šíří a těžko se jim brání. Nepravdivá informace pak žije svým vlastním životem a může se dále rozvětvovat (Černá, 2013, s. 27).

Odhalení a podvádění

Zveřejňování a šíření intimních a kompromitujících informací, videí a obrázků prostřednictvím internetu a mobilních zařízení (Hollá, 2013, s. 17). Často se stává, že jsou přeposílány celé konverzace, fotografie, videa a jiné obsahy, které oběť v dobré víře agresorovi pošle a on je poté přepošle kamarádům nebo známým za účelem oběť poškodit (Černá, 2013, s. 27).

Happy slapping

Problematiku tohoto jevu jsme již rozvedli v kapitole 1.3. Jeden z projevů kyberšikany vznikl původně v britském metru a v posledních několika letech se poměrně značně rozšiřuje. Jedná o útok na náhodně vybranou osobu, například chodce na ulici. Jeden útočník či jejich skupina napadne oběť a další z agresorů natáčí dění na mobil či kameru. Cílem je originální a šokující dokument, který je agresory zveřejněn na internetu. Kritériem úspěchu videa se stává rostoucí počet zhlédnutí jinými uživateli a míra brutality (Szotkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 10).

Někteří z autorů doplňují uvedený výčet projevů kyberšikany o pojmy „Kybergrooming a Sexting“ o kterých jsme se již zmiňovali v kapitole 1.3.

Kybergrooming

Označení pro chování uživatelů internetu, které má v oběti vyvolat důvěru a přesvědčit ji k osobnímu setkání. Jedná se o psychickou manipulaci realizovanou prostřednictvím internetu a mobilních telefonů. V médiích je setkávání s neznámými z internetu vykresleno jako nebezpečná aktivita, jelikož na druhé straně klávesnice může sedět dospělý pedofil, který se vydává za osobu stejného věku, jako je jeho oběť a různými strategiemi včetně vydírání nebo kupování dárků láká oběť k osobnímu setkání (Ševčíková, 2014, s. 89).

Sexting

Zasílání textových zpráv, fotografií nebo videa se sexuálním obsahem. Jste si jisti, že Vaše dítě neposílá přátelům nebo dokonce cizím lidem sexuálně vyzývavé fotografie? Když se člověk rychle vyfotí někde v soukromí, nemusí mu to připadat jako něco ostudného nebo nepřijatelného. Mnohdy se však vytrácí veškeré zábrany a děti mohou posílat explicitní fotografie intimních částí těla někomu, na koho chtějí zapůsobit nebo udělat dojem. V případě sextingu lze uvažovat nad propojením s kybergroomingem, kdy mnohdy tzv. „kybergroomer“ může získané fotografie následně použít jako prostředek k vydírání oběti, které vyhrožuje, že pokud se s ním oběť nesejde, tak fotky zveřejní na internetu nebo ukáže rodičům (Muller, 2014, s. 107).

3.3.2 Média a kyberprostor jako prostředí pro šíření kyberšikany

Existuje celá řada způsobů, kterými může agresor své oběti ubližovat, jakož i mnoho prostředků, označovaných jako komunikační kanály, které může agresor v kyberprostoru využít.

Sociální sítě na Internetu

Umožňují snadné a jednoduché spojení s ostatními uživateli s možností sdílení komunikace, zábavy, fotografií či videí (Rogers, 2011, s. 35). Jedním z podstatných atributů sociálních sítí je možnost kontaktovat se prostřednictvím kyberprostoru s ostatními uživateli a možnost sledování toho, co druzí dělají v reálném čase. Mezi nejznámější sociální síť dnešní doby patří bez pochyby Facebook, která je hojně užívána v podstatě po celém světě. Mladí lidé často užívají sociální síť My Space nebo Badoo, která je specifická tím, že funguje jako jakási seznamka, kde mohou uživatelé nalézt partnera nebo kamaráda na společné trávení chvil. V českém prostředí je ve velkém rozsahu využívána síť Lidé.cz či Spolužáci.cz. Projevy kyberšikany na sociálních sítích mohou zahrnovat například ubližující komentáře k fotografiím nebo statusům, úpravu a zveřejňování fotek nebo zveřejňování osobních informací. Na sociálních sítích se pak takový obsah bleskově šíří v rámci sociálních kruhů, na kterých oběti záleží. V rámci sociálních sítí může snadno dojít k vyloučení a ostrakizaci, kdy je oběť vyloučena ze skupiny nebo smazána ze seznamu přátel (Černá, 2013, s. 28).

Internetové (webové) stránky

Internetové stránky nabízejí mnoho možností využívání, přičemž některé z nich mohou být vytvořeny ze strany agresora za účelem realizace kyberšikany. Anglická autorka Vanessa Rogers (2011, s. 35) ve své publikaci uvádí jako příklad situaci, kdy agresor prostřednictvím některé z mnoha stránek, které tyto služby nabízejí zdarma pro legitimní účely, může vytvořit hanlivé blogy nebo internetové ankety, kde kladou spoustu otázek o svých obětech.

Instant messaging

Poměrně často využívaná internetová služba, která umožňuje svým uživatelům sledovat, kdo z jejich přátel je právě připojen, a podle potřeby jim posílat zprávy, chatovat, přeposílat soubory a jinak komunikovat (Rogers, 2011, s. 34).

V České republice se pro tuto formu komunikace nejčastěji využívá Skype nebo ICQ, kdy během komunikace v reálném čase člověk mnohdy zapomene, že odeslané zprávy se nacházejí v kyberprostoru, kde není mnoho času pro úvahy a cenzuru. Jednotlivé diskuse se mohou mnohdy zvrhnout v palbu útočných komentářů a vedou k situacím, kdy skupina útočí na jednotlivce (Rogers, 2011, s. 34). Mezi nejčastější způsoby kyberšikany probíhající přes Instant messaging patří zasílání ubližujících vzkazů, zpráv, smazání ze seznamu kontaktů, pronásledování a zahlcování zprávami (Černá, 2013, s. 29).

Chatovací místnosti

Místa v kyberprostoru, kde je možné s druhými komunikovat v reálném čase zpravidla v rámci konkrétních témat, která nás zajímají. Komunikace zde probíhá většinou prostřednictvím písemného projevu, člověk zde vyjadřuje své názory a dojmy k uvedenému problému, přičemž komunikuje s velmi širokým okruhem uživatelů, které nezná a třeba je nikdy v životě předtím neviděl. V tomto prostředí může snadno dojít k pomluvám, vyloučení a ostrakizaci, kdy je obětí zamezen přístup do konkrétních skupin. Často se zde objevuje také flaming (Černá, 2013, s. 30-31). Chatování je velice nebezpečné, jelikož člověk nikdy neví, kdo sedí na druhé straně a zda je skutečně tou osobou, za kterou se v kyberprostoru vydává.

Elektronická pošta (e-mail)

E-mail se snadno používá, je levný a rychlý. V dnešní době e-mail není využíván pouze ze strany fyzických osob, ale také ze strany právnických osob, které tento komunikační prostředek využívají ke komunikaci s klienty. E-mail umožňuje člověku zůstat v kontaktu s kýmkoli a kdekoli, umožňuje posílání souborů a může sloužit jako doklad proběhlé komunikace. Vanessa Rogers (2011, s. 34) uvádí, že je velice lehké vytvořit různé mailové účty a agresori mohou posílat šikanující a útočné e-maily pod cizí identitou nebo pseudonymem beze strachu, že by je někdo odhalil.

Online interaktivní hry

V online hrách mohou jednotliví hráči komunikovat prostřednictvím chatu nebo dokonce živého hovoru s ostatními hráči. Často tak může docházet k vulgárním výpadům, vyhrožování a obtěžování ze strany agresora. V hrách, ve kterých se hráči sdružují do skupin, se někdy stává, že dojde k vyloučení některého z hráčů ze skupiny (Černá, 2013, s. 28–29).

Blogy

Představují online deníky, které uživatelé internetu využívají na psaní příběhů, komentářů a vyjadřování různých názorů. I blogy mohou být využívány za účelem kyberšikanování. Agresoři mohou použít blogy k poškození pověsti oběti. V některých případech např. odvrhnutý partner nebo partnerka vytvářejí sérii blogů, které obsahují množství urážejících a ponižujících informací a pomluv o ex-partnerovi, tyto blogy se pak mezi přáteli agresora a oběti stávají diskutovaným tématem, do kterého se mohou zapojit a přispět dalšími negativními informacemi o oběti (Hollá, 2013, s. 26).

Internetové ankety a dotazníky

Jedná se o ankety a dotazníky na internetu, které děti a dospívající mládež nevytvářejí s úmyslem někomu ublížit. Ankety se velmi často týkají fyzického vzhledu. Jako příklad můžeme uvést „známkování“ - která z dívek ve škole je hezká a která ne (Černá, 2013, s. 31).

Mobilní telefonáty

V dnešní moderní době téměř každý disponuje mobilním telefonem, který se mnohdy stává prostředkem, skrze který agresor svou oběť šikanuje. Obvykle jde o obtěžující telefonáty, případně o opakované prozvánění oběti, a když oběť telefon zvedne, tak agresor neodpovídá. Za zmínku stojí také případ, kdy agresor své oběti mobilní telefon ukradne a použije ho k obtěžování dalších, což vede k situaci, že je oběť mylně považována za agresora (Rogers, 2011, s. 34).

Fotografie nebo videoklipy pořízené kamerou mobilních telefonů

Prostřednictvím současných mobilních telefonů lze pořídit fotografie či video, které je možné z mobilního telefonu přeposlat dál přes Internet. Agresor tak může přítomnou oběť, která je na fotografii či videu zachycena, zastrašovat, že materiál zveřejní na internetu. Běžnou a obvyklou formou kyberšikanování je v tomto případě „happy slapping“, (Rogers, 2011, s. 33).

SMS a MMS

Zkratka SMS má původ v anglickém spojení „Short Message Service“, což ve volném překladu znamená služba krátkých textových zpráv. SMS zprávy patří k významnému a častému komunikačnímu prostředku a i ony mohou být prostředkem kyberšikanování.

Obvykle se jedná o zprávy s výhrůžným popř. útočným obsahem. Kyberšikana prostřednictvím textových zpráv může mít rovněž podobu vytrvalého a opakovaného zahlcování oběti velkým množstvím zpráv (Rogers, 2011, s. 33).

Jako příklad za všechny lze uvést SMS zprávu, kterou agresor odeslal své spolužačce, ve znění: „Ty ubohá barbino, uděláme ti ve škole ze života peklo, budeš kňučet strachy. Těš se, ty chudinko, máme pro Tebe překvapení“ (Kolář, 2011, s. 85).

V případě zaslání MMS zprávy by výše uvedený text bylo možné doplnit např. o hanlivý obrázek, fotografii, a to vše ještě doplnit nějakým zvukem. Zkratka MMS pochází z anglického „Multimedia Messaging Service“, což lze přeložit jako multimediální zprávy (Černá, 2013, s. 29).

3.4 Preventivní činnost

Kyberšikany považujeme za formu psychické šikany. Je tedy logické, že v případě prevence existuje spojitost mezi tradiční šikanou a kyberšikanou, a proto bychom měli aplikovat obecně známé postupy a doporučení, které jsou spojeny s prevencí tradiční šikany. V této části zmiňujeme některá opatření, která mají dle autorů zamezit a předcházet výskytu kyberšikany.

3.4.1 Prevence kyberšikany u žáků ve škole

Existuje mnoho pohledů na prevenci šikanování v rámci školského zařízení, kdy za všechny jsme vybrali a vytvořili výčet preventivních činností, které by mohly přispět k prevenci kyberšikany, přičemž jsme vycházeli z poznatků slovenské autorky Kataríny Hollej (2013, s. 65-69):

Informace – zásadní je poskytnout žákům informace a jasně vymezit, co kyberšikana je a jaká rizika představuje. Informace je nutné poskytnout také rodičům a v rámci školy by měla existovat pravidla, jakým způsobem postupovat v případě podezření na výskyt tohoto jevu.

Školní řád – ve školním řádu by měla být uvedena pravidla o používání mobilního telefonu během výuky a při pohybu v budovách školy.

Začlenění tématu do výuky – běžnou součástí výuky je i práce s počítačem, bylo by vhodné žákům poskytnout informace o kyberšikaně a zároveň vyzvednout pozitivní využívání nových technologií.

Vzdělávání pedagogů – pedagog by měl mít znalosti z oblasti řešení konfliktů a měl by vědět o možnostech kyberšikany. V každé škole by měla být zaměstnána osoba určená k řešení tradiční šikany a kyberšikany, na kterou by se mohli ostatní pedagogové obracet.

Pozitivní klima ve třídě – vytvářet takové preventivní aktivity, aby byla nastolena pozitivní atmosféra ve třídě, vést k úctě a přátelství mezi žáky. Udržovat pozitivní vztah mezi žákem a učitelem. Utužovat kolektiv třídy např. hraním společných komunikačních her.

3.4.2 Prevence kyberšikany v rodině

Při komunikaci dětí v kyberprostoru dětem hrozí nejen riziko kyberšikany, ale i celá řada dalších nebezpečí jako např. seznámení se s nebezpečnými osobami. V českém právním systému jsou rodiče zodpovědní za chování svého dítěte, jsou také zodpovědní za to, jakým způsobem se dítě na internetu pohybuje a jakou korespondenci a s kým vede.

Rodiče jsou povinni a měli by své děti poučit o bezpečném pohybu v kyberprostoru (Vágnerová, 2011, s. 97-102):

- **nesdělovat své osobní údaje,**
- **nedomlouvat si schůzku s někým cizím, s kým se dítě seznámilo na internetu,**
- **neotvírat a neposílat dál e-mailovou korespondenci od osob, které neznají,**
- **nenechat se nikým urážet a zastrašovat, a také nic podobného nedělat jinému.**

Kateřina Vágnerová (2011, s. 99-102) dále uvádí, že je důležité dětem vysvětlit, že osoba vydávající se za kamaráda stejného věku, tímto být vůbec nemusí. Vhodné je použít technologii nastavení filtrování obsahu, která umožní blokaci přístupu informací, které jsou nevhodné pro děti, vzhledem k jejich věku. Dále by rodiče měli kontrolovat navštívené webové stránky a výpisy uskutečněných telefonních hovorů.

3.4.3 Možnosti řešení kyberšikany

Po tom, co jsme si již osvětlili a popsali problematiku kyberšikany jako sociálně patologického jevu, popsali její prvky, formy a nastínili možnosti prevence, je nutné se zmínit o základních možnostech řešení probírané problematiky. Srozumitelně tyto možnosti vysvětluje autorka Nina Rottová (2009, s. 55-57), která uvedla výčet základních možností a postupů, jak lze zjištěný problém výskytu kyberšikany řešit:

Deset základních kroků pro rodiče:

1. Dítěti je nutné zajistit podporu a ujistit se, jak se cítí. Je důležité vytvořit v dítěti důvěru, že kyberšikana přestane a dítě bude opět v bezpečí.
2. Snažte se co nejdůkladněji vyšetřit situaci, co všechno se odehrálo a to i za předpokladu, že Vaše dítě bylo obětí nebo agresorem.
3. Není vhodný bezprostřední zákaz sociálních sítí, emailu, mobilu a internetu, situaci to ani nevyřeší ani nezabrání dalšímu pokračování.
4. Je možné také kontaktovat rodiče agresora a požádat o schůzku s pedagogy školy.
5. Je-li to nutné, kontaktujte poskytovatele internetové služby či mobilního operátora. Společně můžete situaci vyřešit, popř. odstranit nevhodný materiál.
6. Pokud je vyhrožováno násilím nebo byl spáchán trestný čin, kontaktujte neprodleně policii nebo právníka.
7. Je vhodné se také spojit s ostatními rodiči a organizacemi, které pracují s mládeží a informovat se navzájem o výskytu kyberšikany.
8. Pokud je agresorem vlastní dítě, je nutné vyvodit důsledky, není možné akceptovat jeho chování.
9. Snažte se spolupracovat se školou, kde by měli mít informace o řešení podobných situací.
10. Důležitou roli hraje také komunikace s dítětem o vzniklé situaci.

Deset základních kroků pro učitele:

1. Základem je důkladné prošetření případu a vyvození důsledků a kázeňských postihů v případě zjištění problému.
2. Důležité je zajistit podporu externího pracovníka včetně pracovníka represivního orgánu, zvláště pokud mohla kyberšikana znamenat ohrožení bezpečí žáků nebo pracovníků školy.
3. Pokud jste odhalili agresora, je nutné vyvodit důsledky odpovídající závažnosti daného případu.
4. Svolejte schůzku s rodiči agresora a informujte je o kázeňském potrestání a zdůrazněte, že podobné chování není možné ve škole tolerovat.
5. Pokud řešení případu kyberšikany nespadá do kompetence školy, nabídněte rodičům další a adekvátní možnosti řešení např. pomoc a radu právníka.
6. Pokud šlo o kyberšikanu prostřednictvím mobilního telefonu, kontaktujte neprodleně mobilního operátora a zajištěné důkazy uschovejte pro další potřebu na serveru školy.
7. Všechny důkazy o kyberšikaně založte pro případ nutného potrestání agresora. (např. snížením známky z chování, podmíněným vyloučením nebo vyloučením).
8. V případě kyberšikany prostřednictvím sociálních sítí, kontaktujte neprodleně jejich správce, kteří vám pomohou při shromáždění důkazů nebo zajistí případné smazání nevhodného obsahu.
9. Spolupracujte s jinými školami, o kterých víte, že již podobné případy řešily, mohou Vám předat cenné rady a zkušenosti.
10. Je vhodné v případě méně závažné kyberšikany použít kreativní strategie neformálního řešení: vyvěšení plakátů proti kyberšikaně, starší žáci v rámci výuky připraví přednášku pro mladší spolužáky, kdy je nutné, aby oni sami odsoudili kyberšikanu.

3.4.4 Legislativa

V České republice není šikana ani kyberšikana právně kvalifikována jako trestný čin. Některé její projevy a patologické chování se však dají kvalifikovat jako jiné trestné činy nebo přestupky, a to v případě, že naplňují skutkovou podstatu takového činu. Soud může uložit osobě mladší patnácti let dohled probačního úředníka nebo zadat jinou formu trestu, obvykle některé z výchovných opatření. V tomto případě jde například o zařazení do psychologického nebo terapeutického programu a v horších případech může dojít i k uložení trestu ochranné výchovy. U mladistvých (kategorie od patnácti do osmnácti let), jsou případy jejich provinění posuzovány a trestány soudním orgánem pro mladistvé a bere se v úvahu jejich mravní a rozumová vyspělost. Dospělé osoby od osmnácti let jsou plně trestně odpovědné za své protiprávní jednání. Níže uvádíme výčet jednotlivých trestných činů tak, jak jsou uvedeny v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. (ČESKO, 2009-2015), a ve kterých by mohla hrát roli i kyberšikana a její projevy:

- § 144 Účast na sebevraždě, trestní sazba až 12 let,
- § 175 Vydírání, trestní sazba až 16 let,
- § 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji, trestní sazba až 8 let,
- § 181 Poškození cizích práv, trestní sazba až 5 let,
- § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv, trestní sazba až 10 let,
- § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, trestní sazba až 8 let,
- § 184 Pomluva, trestní sazba až 2 roky,
- § 191 Šíření pornografie, trestní sazba až 5 let,
- § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, trestní sazba až 8 let,
- § 209 Podvod, trestní sazba až 10 let,
- § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, trestní sazba až 8 let,

- § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat, trestní sazba až 5 let,
- § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti, trestní sazba až 2 roky,
- § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, trestní sazba až 3 roky,
- § 353 Nebezpečné vyhrožování, trestní sazba až 3 roky,
- § 354 Nebezpečné pronásledování, trestní sazba až 3 roky,
- § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, trestní sazba až 3 roky,
- § 357 Šíření poplašné zprávy, trestní sazba až 8 let.

V oblasti školské legislativy jsou veškeré informace na bázi prevence a řešení týkající se problému tradiční šikany a kyberšikany obsaženy v Metodickém pokynu MŠMT č.j.: 22294/2013-1 (ČESKO, 2013). Tento dokument mimo jiné stanovuje a uvádí, že každá škola má mít vypracován program proti šikaně (Rogers, 2011, s. 13-14).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem praktické části diplomové práce bylo zjistit osobní zkušenosti s kyberšikanou u žáků devátých tříd ve vybraných základních školách okresu Nový Jičín, jejich zkušenosti s různými technologiemi, uvědomění si nebezpečí kyberprostoru a kyberšikany, jelikož odvrácenou stranou internetu je jeho zneužití k šikaně. Kyberšikana je stále se rozvíjející problém současné společnosti, který nelze ignorovat a přehlížet.

Při výzkumném šetření jsme využili kvantitativně orientovaný výzkum. Pro sběr dat byla zvolena metoda dotazníkového šetření, jelikož se jedná o metodu, jež umožňuje v krátkém čase a s malým nákladem získat informace od většího počtu respondentů (Gavora, 2010, s. 121).

Dotazníky byly distribuovány do vybraných základních škol v rámci okresu Nový Jičín. Cílem dotazníkového šetření ve vybrané lokalitě bylo zmapovat, zda existují statisticky významné rozdíly v četnostech výskytu kyberšikany nebo podezření z kyberšikany mezi žáky vybraných škol umístěných v okresním městě Nový Jičín a žáky, kteří navštěvují školy ve městě Studénka, přičemž jsme současně zjišťovali, zda se kyberšikana vyskytuje častěji u dívek nebo u chlapců. K realizaci výzkumného šetření jsme použili vlastní anonymní dotazník převážně s uzavřenými otázkami, kde jednotlivé položky byly koncipovány tak, abychom zjistili, zda se žáci v uvedených městech okresu Nový Jičín s kyberšikanou setkali, ať už v pozici oběti nebo jen jako svědci. Rovněž jsme se snažili zjistit o jakou formu kyberšikany se jednalo nejčastěji. V neposlední řadě bylo šetření zaměřeno na četnost využívání sociálních sítí a tzv. „chytrých mobilních telefonů“ jednotlivými respondenty.

Význam dotazníkového šetření, které mezi žáky proběhlo, spatřujeme také v tom, že samotný předložený dotazník informoval jednotlivé respondenty o nebezpečích, která kyberšikana, sociální sítě a nevhodný pohyb v kyberprostoru představují.

V praktické části popisujeme metodologické postupy, podle kterých jsme v rámci výzkumného šetření postupovali, předkládáme výzkumné otázky, charakterizujeme výzkumný vzorek, metody výzkumu, lokalitu výběru respondentů, techniku sběru dat a následně analyzujeme získaná data a uvádíme doporučení pro praxi.

4.1 Cíle výzkumu

Diplomová práce je zaměřena na problematiku kyberšikany mezi dospívající mládeží. Respondenty tvoří žáci devátých tříd základních škol dvou rozlohově odlišných měst okresu Nový Jičín. Nabízí se tedy otázka: „Která z uvedených skupin má větší zkušenosti s problematikou kyberšikanou a jaký postoj k ní žáci základních škol zaujímají? Je postoj k tomuto jevu dán osobností každého jedince nebo může hrát určitou roli v jejich názorech i fakt, v jaké lokalitě vzdělávací instituci navštěvují?“ Do současné doby přetrvává rozšířený názor, že děti a mladiství ve větších městech mají blíže k asociálnímu chování, jelikož velké město je více anonymní než městečko, jenž se nachází na periferii, a vztahy zde jsou mezi jednotlivými obyvateli bližší. Mohlo by být zajímavé porovnat, do jaké míry se žáci základních škol ve městě Nový Jičín liší v morálních hodnotách od žáků ve městě Studénka, přičemž tomu použijeme problematiku kyberšikany, která je v dnešní době aktuálním sociálně-patologickým jevem.

Mezi dílčí cíle řadíme zjištění způsobu nahlížení žáků na osobnost agresora a na důvod jeho šikanování, rovněž porovnáváme, kolik času v průměru stráví na internetu žáci základních škol města Nový Jičín v porovnání s žáky základních škol města Studénka, za jakým účelem čas na internetu tráví a jaké mobilní popř. internetové aplikace využívají nejčastěji.

Hlavní cíl:

Zjistit, zda existuje vztah mezi výskytem kyberšikany u žáků základních škol a lokalitou, ve které je vzdělávací instituce umístěna.

Dílčí cíle:

Zjistit, jaký je výskyt kyberšikany u dívek a chlapců v ZŠ ve městě Nový Jičín.

Zjistit, jaký je výskyt kyberšikany u dívek a chlapců v ZŠ ve městě Studénka.

Zjistit, zda se žáci ZŠ již v minulosti setkali s pojmem kyberšikana.

4.2 Výzkumný problém a hlavní výzkumná otázka

„Stanovení problému je zdánlivě nejjednodušší fází pedagogického výzkumu. Ve skutečnosti je však právě tato fáze neobyčejně náročná“ (Chráska, 2003, s. 8).

„Práce při stanovení problému obvykle začíná tzv. *předběžnou teoretickou analýzou*. V této analýze jde o získání co největšího množství informací z oblasti, kterou hodláme zkoumat, o seznámení se se současným stavem poznání v této oblasti“ (Chráska, 2007, s. 12).

Výzkumné šetření je zejména zaměřeno na zkušenosti dospívajících jedinců (navštěvujících základní školy) s kyberšikanou. Odpovědi zjištěné z dotazníkového šetření porovnáváme tak, aby bylo zjištěno, zda existuje statisticky významný vztah mezi výskytem kyberšikany u žáků základních škol a lokalitou, ve které je vzdělávací instituce umístěna.

Hlavní výzkumná otázka:

Existuje vztah mezi výskytem kyberšikany u žáků základních škol a lokalitou, ve které je vzdělávací instituce umístěna?

Díličí výzkumné otázky:

- 1. Jaký je výskyt kyberšikany u žáků ZŠ v jednotlivých lokalitách?*
- 2. Jaký je výskyt kyberšikany u žáků ZŠ v závislosti na pohlaví?*
- 3. Setkali se někdy žáci osobně s tímto typem obtěžování?*
- 4. Jak žáci vnímají osobnost kyberagresora?*
- 5. Komu by se žáci svěřili v případě, že by se stali obětí kyberšikany?*
- 6. Jak by žáci řešili situaci, kdyby se stali obětí kyberšikany?*
- 7. Jak často navštěvují žáci ZŠ internet?*
- 8. Jaké aplikace na internetu nejvíce používají?*
- 9. Za jakým účelem žáci ZŠ internet nejčastěji navštěvují?*

4.3 Formulace hypotéz

„Hypotéza je vědecký předpoklad. To znamená, že byla vyvozena z vědecké teorie – z toho, co je o daném problému teoreticky zpracováno. Dobré hypotézy vyžadují mnoho četby literatury a mnoho přemýšlení. Dále může hypotéza vzniknout na základě osobní zkušenosti výzkumníka, jeho pozorování a predikce. Při tvorbě hypotéz se uplatňuje invence a důmyslnost autora“ (Gavora, 2010, s. 63).

V kvantitativním výzkumu je důležité určit vztah mezi dvěma proměnnými. Hypotéza je tvrzení vyjadřující vztah mezi dvěma proměnnými a prostřednictvím výzkumných metod jí ověřujeme. Hypotéza musí být testovatelná, tzn., že její proměnné se musí dát kategorizovat nebo změřit (Švec a Hrbáčková, 2007, s. 27).

Formulace hypotéz:

H₁ Žáci v základních školách ve městě Nový Jičín mají větší znalosti o kyberšikaně než žáci základních škol ve městě Studénka.

Závislou proměnnou u první hypotézy tvoří lokalita (město), ve které je základní škola umístěna a nezávisle proměnnou představuje míra znalostí žáků o kyberšikaně.

H₂ V základních školách ve městě Nový Jičín se kyberšikana vyskytuje častěji než v základních školách ve městě Studénka.

U druhé hypotézy je závislou proměnnou lokalita (město) umístění základní školy a nezávisle proměnnou tvoří míra výskytu kyberšikany.

H₃ Chlapci mají větší zkušenosti s kyberšikanou než dívky.

Závisle proměnnou u třetí hypotézy představuje pohlaví respondentů a nezávisle proměnnou je množství zkušeností s kyberšikanou.

H₄ Žáci základních škol ve městě Nový Jičín využívají oproti žákům základních škol ve městě Studénka internet častěji k získávání informací.

U čtvrté hypotézy je závislou proměnnou lokalita (město) umístění základní školy a nezávislá proměnná vyjadřuje využívání internetu za účelem získávání informací.

H₅ Dívky mají více znalostí o kyberšikaně než chlapci.

Závislou proměnnou v této hypotéze tvoří pohlaví respondentů a nezávislou proměnnou znalosti kyberšikany.

H₆ Dívky využívají internet k získávání informací častěji než chlapci.

V šesté hypotéze závisle proměnná představuje opět pohlaví respondentů, přičemž nezávisle proměnná vyjadřuje četnost používání internetu za účelem získání informací.

4.4 Druh výzkumu

Cílem diplomové práce je zjistit zkušenosti a přístup žáků základních škol k problematice kyberšikany v závislosti na lokalitě, ve které základní školu navštěvují. Nevytváříme nové teorie, ale naopak ověřujeme ty stávající, které vycházejí z daných hypotéz. Z daného důvodu je v diplomové práci využito kvantitativně orientovaného výzkumu.

Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje rozsah, frekvenci, množství, výskyt jevů, jejich stupeň, míru, přičemž číselné údaje se dají matematicky zpracovat. Je možno vypočítat jejich průměr, vyjádřit je v procentech, sčítat popř. použít další metody matematické statistiky. Zastánci kvantitativního výzkumu oceňují možnost jednoznačného a precizního vyjádření výzkumných údajů v číselné podobě (Gavora, 2010, s. 35).

4.5 Výzkumná metoda – dotazník

Význam slova dotazník je spojen s dotazováním, s otázkami, položkami. Způsob písemného kladení otázek respondentům a jejich zpětná vazba v podobě písemných odpovědí. Jedná se o nejfrekventovanější metodu zjišťování údajů. Dotazník je určen k hromadnému získávání údajů o velkém počtu odpovídajících osob, lze z něj získat velké množství informací při malé investici času a je považován za ekonomický výzkumný nástroj (Gavora, 2010, s. 121).

Osoba, která dotazník vyplňuje je označována jako respondent, jednotlivé prvky dotazníku jsou označovány jako otázky, avšak otázka v dotazníku se někdy označuje jako položka, což je vhodnější označení v případě, když výrok nemá tázací, ale oznamovací formu. Zadávání samotného dotazníku se nazývá administrace (Gavora, 2010, s. 121).

Autor Miroslav Chráska (2007, s. 164) uvádí, že „Velmi malou výpovědní hodnotu mají dotazníky neodborně sestavené a nevhodně použité. Data získaná dotazníkem mají vždy jen podmíněnou platnost a vyžadují vždy velmi obezřetnou interpretaci, abychom odlišili objektivní zjištění od subjektivních soudů. Nespornou výhodou dotazníku na druhé straně je, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů“.

Jak již vyplývá z názvu podkapitoly, pro náš výzkum jsme zvolili metodu dotazníkového šetření, jelikož se jedná o metodu pro respondenty dobře srozumitelnou, časově nenáročnou a umožňuje pracovat s velkým počtem respondentů. Při sestavování dotazníku jsme se inspirovali dotazníky uvedenými v odborné literatuře zabývající se podobným tématem. Po prostudování různých pramenů týkajících se problematiky kyberšikanování jsme vytvořili vlastní anonymní dotazník sestávající se ze vstupní části, která je tvořena popisem dotazníku, instrukcemi k vyplnění dotazníku, poděkováním respondentům a uvedeno je zde i jméno autora dotazníku. Další část dotazníku je tvořena vlastními otázkami, kdy se jedná celkem o 18 otázek seřazených dle návaznosti. První část otázek zjišťuje demografické údaje, které jsou nutné k ověření formulovaných hypotéz. V další části se otázky dotazníku dotýkají využívání informačních technologií jednotlivými respondenty. V poslední části dotazník mapuje znalosti respondentů o problematice kyberšikanů, jejich reakce na vzniklé situace v souvislosti s tímto jevem a pohled na osobnost kyberagresora. Většina otázek v dotazníku použitých je uzavřených. Cílem bylo, aby byl dotazník respondentům co nejsrozumitelnější. Současně jsme nechtěli vytvářet nepříjemný tlak na respondenty tím, že by u každé otázky museli vymýšlet a vypisovat nové varianty, a proto měli u většiny otázek možnost přiklonit se k variantám již zadaným. Volba uzavřených otázek se ukázala jako výhodná, jelikož tuto ocenili i samotní vyučující respondentů, jelikož žáci vyplňovali dotazníky vždy v průběhu vyučování a díky většině uzavřených otázek nebyl proces vyplňování časově náročný a nenarušoval výuku.

Kompletní dotazník, v podobě, v jaké byl předložen k vyplnění respondentům, je vyobrazen v příloze P2.

4.6 Lokalita okresu Nový Jičín

Území okresu Nový Jičín se člení do 54 obcí. Z těchto obcí je 9 měst. Počtem obyvatel jsou největšími městy v okrese: Nový Jičín (přes 25 tis. obyvatel) a Kopřivnice (přes 23 tis. obyvatel). Od 1. 1. 2003 zajišťují města Nový Jičín, Kopřivnice, Bílovec, Frenštát pod Radhoštěm a Odry výkon státní správy. Obce s pověřeným obecním úřadem jsou města Příbor, Studénka a Fulnek. Celkem má okres Nový Jičín přes 150.000 obyvatel (Ústav územního rozvoje, © 2001-2014).

Město Nový Jičín

„Okresní město Nový Jičín, jehož historie sahá do začátku 14. století, se může pochlubit velkým počtem zachovalých památek. Díky nim bylo v šedesátých letech 20. století historické jádro města vyhlášeno městskou památkovou rezervací. Nový Jičín leží na řece Jičínce, na okraji Moravské Brány cca 30 km jihozápadně od Ostravy. Je sídlem kdysi světoznámé továrny na výrobu klobouků TONAK a údajně jednoho z nejkrásnějších historických náměstí v České Republice. Město Nový Jičín tvoří šest obecních částí – Bludovice, Kojetín, Loučka, Nový Jičín, Straník a Žilina. V nedávné minulosti jich ale bylo téměř dvakrát více. Začátkem 90. let dvacátého století se od Nového Jičína osamostatnili čtyři obce - Hostašovice, Kunín, Šenov u Nového Jičína a Životice u Nového Jičína. V roce 2011 je na základě místního referenda následovala obec Libhošť. Město Nový Jičín mělo k 1. 1. 2015 celkem 23841 obyvatel a rozkládá se na území 44,8 km²“ (Moravskoslezskykraj.cz, © 2015). Na území města Nový Jičín se nachází celkem 4 klasické základní školy se smíšenými třídami, jedná se o ZŠ Komenského 68, ZŠ Komenského 66, ZŠ Dlouhá a ZŠ Tyršova.

Město Studénka

„Město Studénka je dnes nejmladším městem okresu Nový Jičín, ležícím v rovinaté oblasti severního vyústění Moravské Brány, přibližně 20 km jihozápadně od Ostravy a 20 km severovýchodně od Nového Jičína. Skládá se ze tří částí Studénky, Butovic a Nové Horky. Město vzniklo v roce 1959 spojením obcí Butovice a Studénka, obec Nová Horka byla k městu připojena v roce 1975. Město Studénka mělo k 1. 1. 2015 celkem 9807 obyvatel a rozkládá se na území 30,9 km²“ (Informační centrum Studénka, © 2004-2015). Na území města Studénka se nachází celkem 3 klasické základní školy se smíšenými třídami, jedná se o ZŠ Sjednocení, ZŠ Butovická a ZŠ T. G. Masaryka.

4.7 Výzkumný soubor

V běžném životě vyslovujeme soudy o jiných lidech nebo skupinách lidí, přičemž tak činíme na základě znalosti určitého počtu osob. Existuje předpoklad, že vlastnosti lidí, o kterých se vyslovujeme, jsou podobné jako vlastnosti těch, které známe. V pedagogickém výzkumu není myslitelné, abychom prozkoumali všechny jedince, kteří nás zajímají, kdy svá zjištění opíráme o znalost určitého vzorku (výběru). Jedná se především o skutečnost, aby vlastnosti vybraného výzkumného vzorku byly stejné jako vlastnosti celé zkoumané skupiny. Existuje několik způsobů, jak můžeme vybírat jedince tak, aby skupinu osob dobře reprezentovali (Chráska, 2007, s. 19-20).

Osoby, které jsou předmětem výzkumu, označujeme jako subjekty výzkumu. Všichni lidé, o kterých chceme výzkumem získat informace, tvoří tzv. základní soubor (populaci) (Gavora, 2010, s. 73).

Vlastní výzkumné šetření jsme uskutečnili v základních školách okresu Nový Jičín, přičemž základní soubor byl tvořen žáky devátých tříd, kteří ve školním roce 2014/2015 navštěvují základní školy na území města Nový Jičín a města Studénka. Náhodným výběrem jsme ze základního souboru vybrali respondenty, kteří odpovídali stanoveným kritériím výzkumného šetření. Výzkumné šetření bylo realizováno ve všech základních školách na území města Studénka, jednalo se o ZŠ Sjednocení – 40 žáků, ZŠ Butovická – 24 žáků, ZŠ T. G. Masaryka – 18 žáků. V případě města Nový Jičín bylo šetření provedeno v ZŠ Tyršova – 76 žáků, ZŠ Komenského 68 – 46 žáků. Při sumarizaci údajů jsme zjistili, že z celkového množství 204 rozdaných dotazníků se nám zpět vrátilo 170 validních. Návratnost dotazníkového šetření tedy činila 83 %. Konkrétně se jednalo o 63 žáků navštěvujících základní školy na území města Studénka a 107 žáků základních škol ve městě Nový Jičín. Vysokou návratnost přisuzujeme zejména skutečnosti, že jsme distribuci dotazníků realizovali osobně v každé jednotlivé základní škole, kde jsme o pomoc při výzkumném šetření žádali přímo ředitele jmenovaných ZŠ, kteří osobní kontakt ocenili a proces vyplnění dotazníků ochotně začlenili přímo do výuky v rámci prevence. 100 % návratnost nebyla možná (není možná nikdy) vzhledem k absenci 34 žáků v době realizace výzkumného šetření. Celkem tedy nebylo vyplněno 17 % dotazníků.

4.8 Průběh a realizace výzkumu

Vlastní výzkum jsme začali tím, že jsme si stanovili výzkumný problém, hlavní a dílčí cíle výzkumu. Následně jsme vymezili výzkumný soubor, jak je uvedeno v předešlé podkapitole. Výběr konkrétních základních škol jsme volili dle jejich umístění ve městech Studénka a Nový Jičín. Ve městě Studénka se výzkumného šetření zúčastnily všechny zastoupené základní školy. Ve městě Nový Jičín se zúčastnily celkem 2 základní školy z celkového počtu 4 klasických smíšených základních škol. V návaznosti na uvedené jsme stanovili hlavní výzkumnou otázku a dílčí výzkumné otázky, ze kterých jsme poté vycházeli při formulaci hypotéz. Po stanovení hypotéz jsme přistoupili k vytvoření vlastního anonymního dotazníku, kde jednotlivé otázky byly voleny tak, aby z nich bylo možné ověřit platnost formulovaných hypotéz. Samotná realizace výzkumného šetření v uvedených základních školách proběhla v měsíci březnu 2015. Pro prezentaci výzkumného šetření jsme volili osobní kontakt s řediteli vybraných základních škol, kdy tento přístup byl ze strany vedení jednotlivých škol velmi vítán a oceňován. Zájem, se kterým základní školy k výzkumnému šetření přistupovaly, byl potěšující a vnímáme jej pozitivně. Analýza dotazníkového šetření proběhla na konci měsíce března roku 2015. Analýze zjištěných výsledků a verifikaci formulovaných hypotéz se věnujeme v následující kapitole.

5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Zásadní data pro výzkum jsme získali z vybraných otázek v dotazníku. Každý dotazník jsme číselně označili, kdy každé škole jsme navíc přiřadili konkrétní barvu pro lepší orientaci. Všechny odpovědi, které byly ze strany respondentů označeny, jsme nejprve zapsali ručně na papír a následně jsme zjištěné výsledky a četnosti odpovědí zapsali do programu Microsoft Excel, kde jsme na základě zjištěných výsledků vytvořili pracovní tabulky a grafy. K vyhodnocení výzkumných hypotéz nám posloužily demografické otázky v úvodu dotazníku, přičemž otázky č. 6, 10, 12 a 15, u kterých jsme porovnávali, zda se mezi jednotlivými proměnnými objevují statisticky významné rozdíly. Před zpracováním samotných dat jsme ověřovali předpoklady pro použití vhodné metody testování. Zjistili jsme, že očekávané předpoklady byly splněny, a proto jsme k testování hypotéz použili Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Stanovili jsme nulovou a alternativní hypotézu. Na základě provedených výpočtů jsme určili, zda můžeme alternativní hypotézu přijmout nebo odmítnout. Ostatní otázky dotazníku byly vyhodnoceny pomocí základní statistiky. Výsledky dotazníkového šetření jsme graficky znázornili a popsali.

5.1 Zpracování údajů a jejich popis

V této podkapitole představíme výsledky dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo celkem 170 respondentů z pěti různých základních škol ve městech Nový Jičín a Studénka. Dotazník obsahuje 18 otázek, z nichž většina je uzavřených, 5 otázek je otevřených a 1 otázka polouzavřená. Vyhodnocení budeme provádět posloupně podle jednotlivých otázek dotazníku.

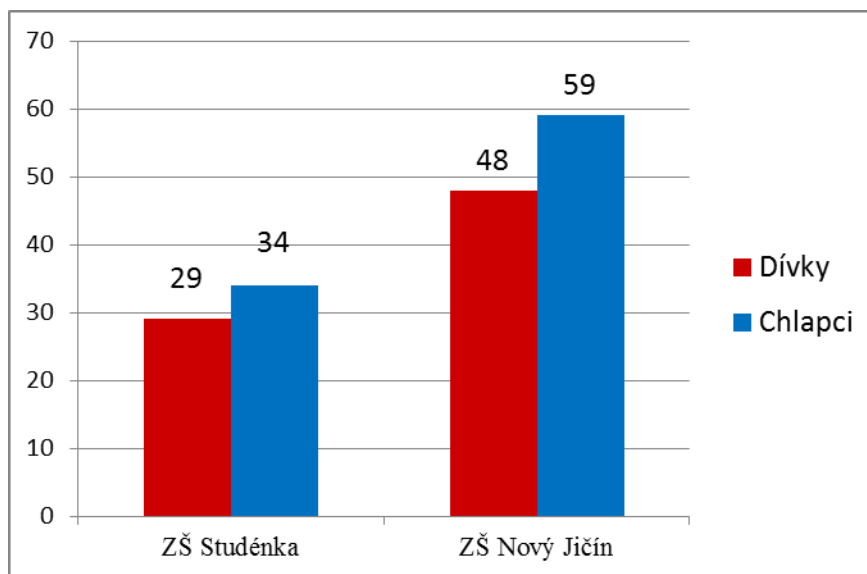
1. Pohlaví respondentů

V první otázce jsme zjišťovali pohlaví respondentů za účelem zjištění poměru zastoupení chlapců a dívek. Otázka byla uzavřená s výběrem dvou možností. Většinu respondentů ve výzkumném šetření tvořili chlapci, kterých bylo 93, zbytek byl zastoupen dívkami v počtu 77. Procentuálně vyjádřeno je to tedy zhruba 55 % chlapců a 45 % dívek. Pro přehlednost dále uvádíme tabulku i graf (Tabulka 1, Graf 1), které porovnávají odpovědi respondentů právě podle lokality, ve které vzdělávací instituci navštěvují.

Tabulka 1 Složení výzkumného vzorku podle pohlaví a lokality

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Dívky	29	46,03%	48	44,86%
Chlapci	34	53,97%	59	55,14%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 1 Složení výzkumného vzorku podle pohlaví a lokality

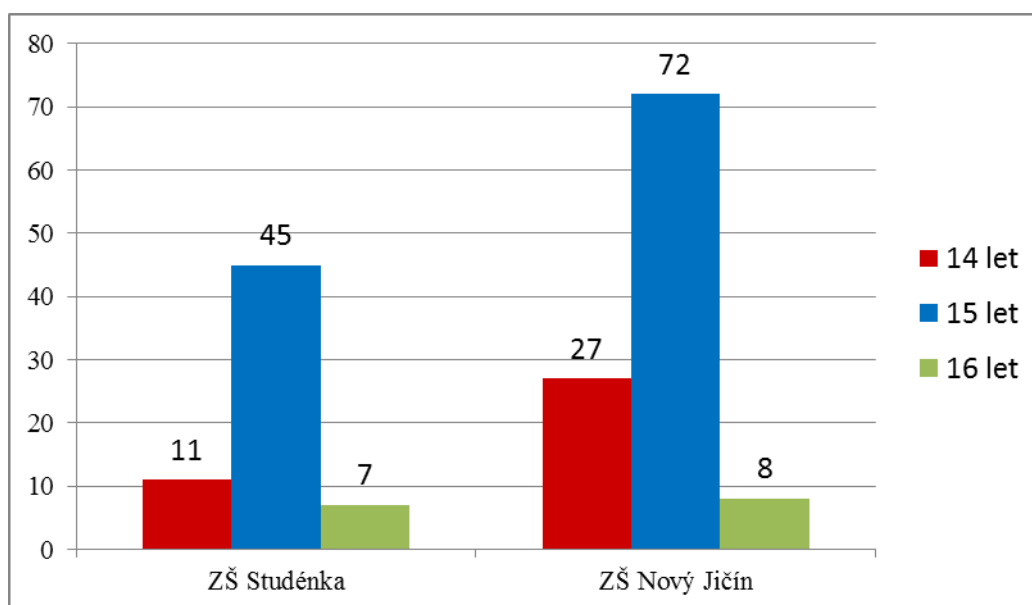
2. Věk respondentů

Důležitým ukazatelem vyjma pohlaví byl i věk respondentů, který jsme v této otázce zjišťovali. Nezkoumáme různé věkové kategorie mezi sebou, ale naopak příslušníky jedné určité věkové skupiny. Pro lepší orientaci uvádíme tabulku i graf (Tabulka 2, Graf 2) pro každou skupinu zvlášť.

Tabulka 2 Složení výzkumného vzorku podle věku

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
14 let	11	17,46%	27	25,23%
15 let	45	71,43%	72	67,29%
16 let	7	11,11%	8	7,48%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

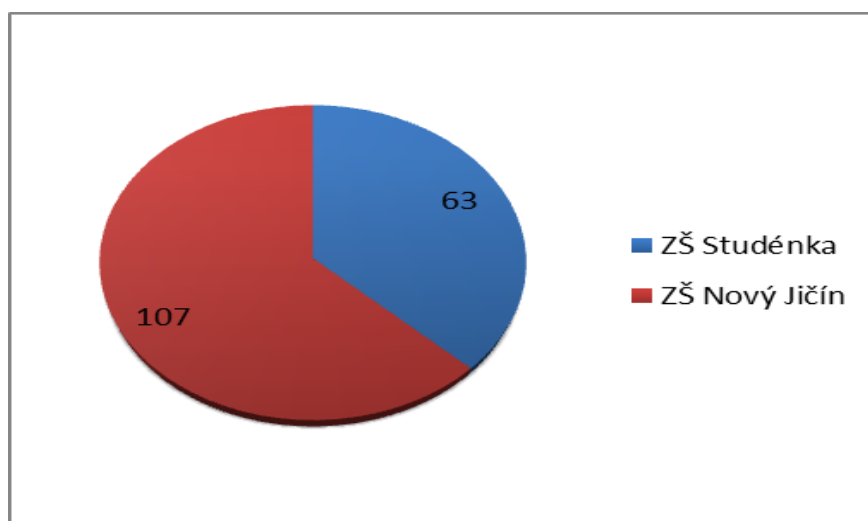

Zdroj: Vlastní

Graf 2 Složení výzkumného vzorku podle věku

3. Základní škola, kterou respondent navštěvuje

Otázka se vztahuje k cíli výzkumu, kterým je zjistit, zda existuje vztah mezi výskytem kyberšikany u žáků základních škol a lokalitou ve které je vzdělávací instituce umístěna. Bylo tedy nezbytné zjistit, zda respondent navštěvuje základní školu ve městě Nový Jičín nebo Studénka. Snažili jsme se, aby byl poměr mezi následujícími kategoriemi co možná nejvyrovnanější, nicméně se ukázalo, že počet respondentů navštěvujících základní školy v Novém Jičíně je výrazně vyšší oproti respondentům, kteří navštěvují základní školy ve městě Studénka. Celkový počet respondentů, kteří se výzkumného šetření zúčastnili, byl 170. Provedeným šetřením bylo zjištěno, že ZŠ Komenského v Novém Jičíně navštěvuje celkem 46 respondentů (27,05 %), ZŠ Tyršova v Novém Jičíně navštěvuje 61 respondentů (35,88 %), ZŠ Sjednocení ve Studénce navštěvuje 33 respondentů (19,41 %), ZŠ Butovickou ve Studénce navštěvuje 19 respondentů (11,17 %) a ZŠ T. G. Masaryka ve Studénce navštěvuje 11 respondentů (6,49 %). Relativní četnost zastoupení respondentů tvoří 62,93 % žáků ZŠ nacházející se na území města Nový Jičín oproti 37,07 % žáků, kteří navštěvují ZŠ na území města Studénka. Rozdělení respondentů podle lokality, ve které základní školu navštěvují, uvádíme v grafu v podobě absolutní četnosti (Graf 3).

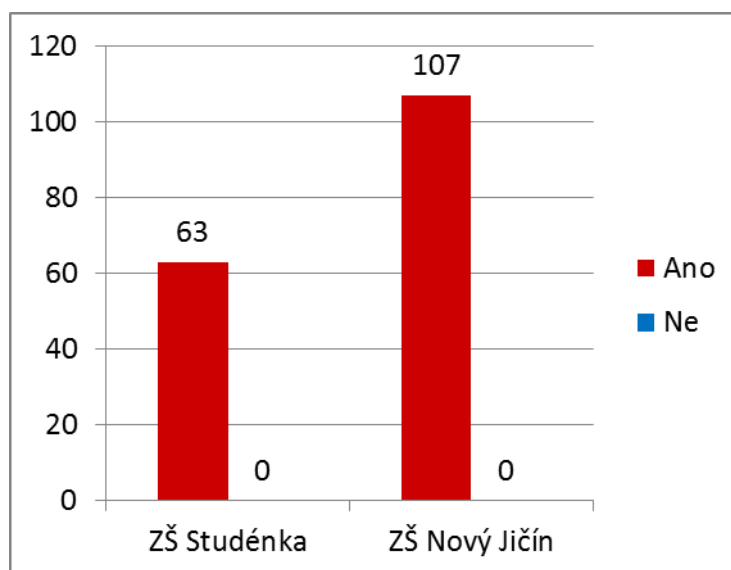

Zdroj: Vlastní

Graf 3 Počet respondentů navštěvujících základní školu podle lokality

4. Přístup respondentů k internetu v prostředí domova

Záměrem otázky bylo zjistit, zda se v rodině respondentů vyskytuje počítač nebo jiné zařízení umožňující připojení na internet a zda mají respondenti povoleno na internetu pobývat. Zjištěné výsledky potvrdily předpoklady, že v dnešní moderní době má již téměř každá domácnost k dispozici připojení k internetu, kdy 100 % respondentů má v domácnosti přístup na internet (Graf 4).

Zdroj: Vlastní

Graf 4 Přístup respondentů k internetu v prostředí domova

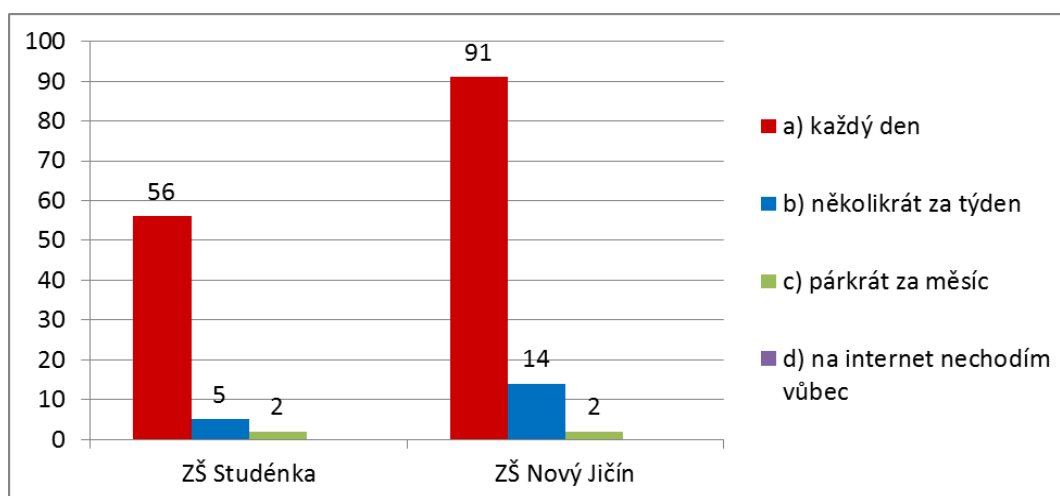
5. Četnost využívání internetu

Pro tuto otázku jsme se rozhodli použít výčet odpovědí, které splňují náš záměr a jsou zcela jasné, jedná se tedy o otázku uzavřenou. V případě, že uvažíme výsledky z předchozí otázky, tak zjištěné výsledky v otázce č. 5 nejsou nijak překvapivé. Většina respondentů navštěvuje internet a pracuje s ním každý den, popřípadě několikrát týdně. Zbylá část respondentů přiznala, že na internetu jsou jen několikrát do měsíce a nikdo z dotazovaných nevedl, že by internet nevyužíval vůbec. Výsledky, které vzešly z této dotazníkové otázky, sloužily k zodpovězení sedmé výzkumné otázky (Tabulka 3, Graf 5).

Tabulka 3 Četnost využívání internetu

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) každý den	56	88,89%	91	85,05%
b) několikrát za týden	5	7,94%	14	13,08%
c) párkrát za měsíc	2	3,17%	2	1,87%
d) na internet nechodím vůbec	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 5 Četnost využívání internetu

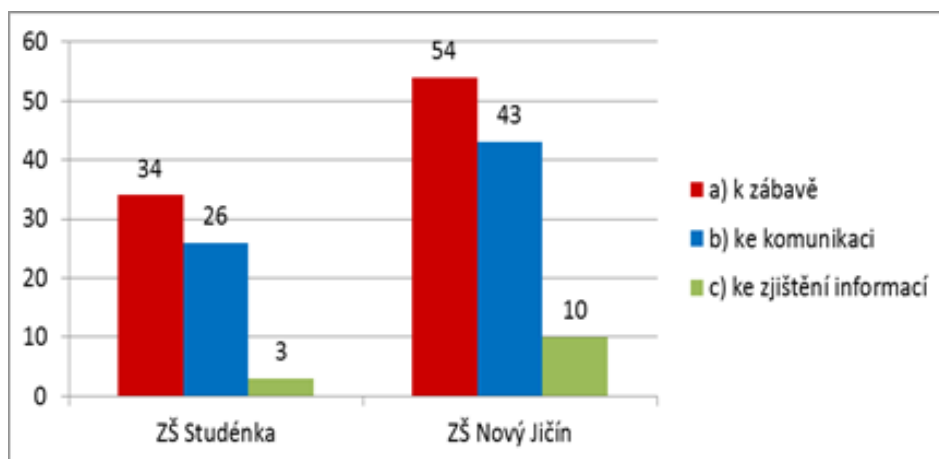
6. Využití internetu

Otázka měla zmapovat využití internetu respondenty a odpovědět přitom na devátou výzkumnou otázku. Zajímalo nás, jak respondenti na internetu nejčastěji tráví čas. Zda internet nejčastěji využívají k zábavě, jako je např. sledování filmů a videí, hraní her nebo poslouchání hudby nebo zda internet nejčastěji využívají ke komunikaci např. na sociálních sítích popř. ke zjištění informací a vzdělávání. Respondenti dostali na výběr opět několik možností, ze kterých si mohli zvolit tu, se kterou se nejvíce ztotožňují (Tabulka 4, Graf 6).

Tabulka 4 Využití internetu

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) k zábavě	34	53,97%	54	50,47%
b) ke komunikaci	26	41,27%	43	40,18%
c) ke zjištění informací	3	4,76%	10	9,35%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 6 Využití internetu

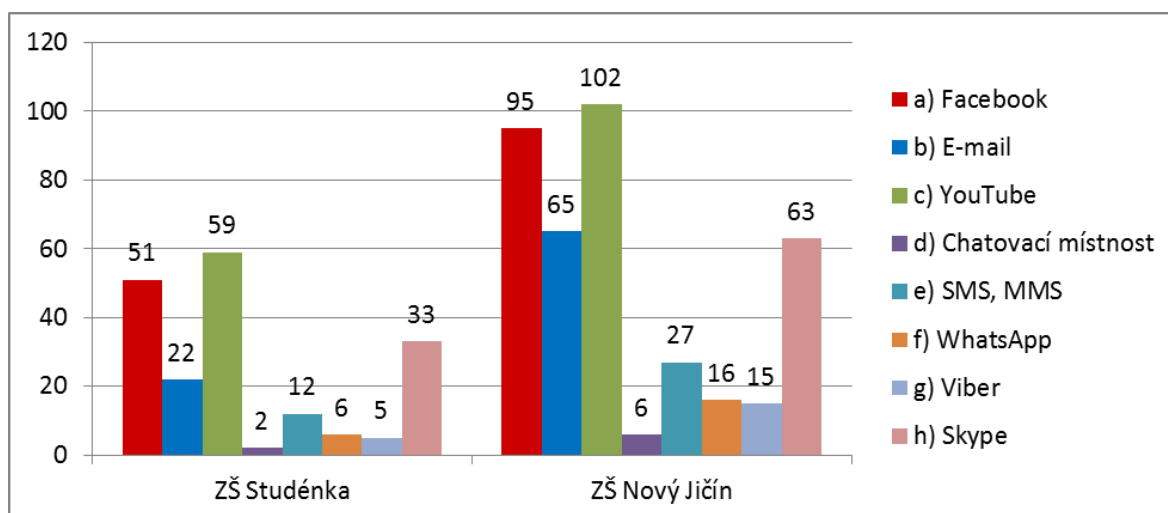
7. Nejčastěji využívané aplikace

V této otázce jsme jako v jediné umožnili respondentům označit více možností současně a můžeme říci, že této možnosti ve velkém využívali. Z výsledků je zřejmé, že oblíbená je mezi respondenty webová stránka pro sdílení videí „YouTube“, která je na prvním místě. Nejznámější sociální síť „Facebook“ je na druhém místě, třetí místo nejčastěji využívané aplikace patří internetovému komunikátoru „Skype“. Tento výsledek potvrzuje předchozí otázku, ve které jsme zjistili, že respondenti nejčastěji využívají internet kvůli zábavě a pak až ke komunikaci prostřednictvím sociálních sítí s přáteli. V četnosti využívání nezaostává ani klasická elektronická pošta „E-mail“. Tato otázka posloužila k zodpovězení osmé výzkumné otázky (Tabulka 5, Graf 7).

Tabulka 5 Nejčastěji využívané aplikace

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) Facebook	51	26,84%	95	24,42%
b) E-mail	22	11,58%	65	16,71%
c) YouTube	59	31,05%	102	26,22%
d) Chatovací místnost	2	1,05%	6	1,54%
e) SMS, MMS	12	6,32%	27	6,94%
f) WhatsApp	6	3,16%	16	4,11%
g) Viber	5	2,63%	15	3,86%
h) Skype	33	17,37%	63	16,20%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 7 Nejčastěji využívané aplikace

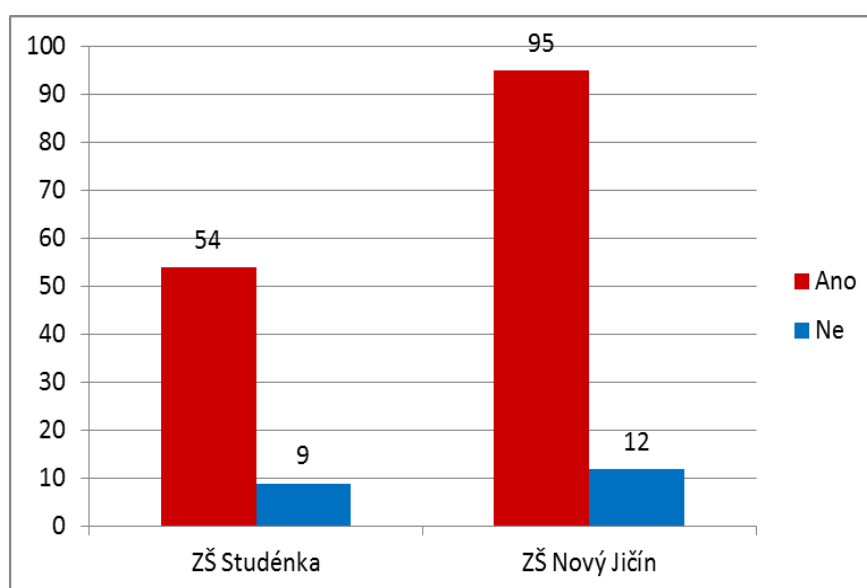
8. Vlastnictví „chytrého“ mobilního telefonu

Kyberšikana se nepojí pouze s počítačem a internetem, ale lze ji realizovat přes mobilní telefon. Předpokládali jsme, že výsledky nás nijak nepřekvapí a chytrý mobilní telefon budou vlastnit téměř všichni respondenti, avšak po vyhodnocení odpovědí jsme byli překvapeni, jelikož 21 z celkového počtu 170 respondentů odpovědělo, že „chytrý“ mobilní telefon nevlastní (Tabulka 6, Graf 8).

Tabulka 6 Vlastnictví „chytrého“ mobilního telefonu

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	54	85,71%	95	88,79%
Ne	9	14,29%	12	11,21%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 8 Vlastnictví „chytrého“ mobilního telefonu

9. Využití chytrého mobilního telefonu

Otázka byla věnována využití mobilních aplikací v případě, že respondent vlastní „chytrý“ mobilní telefon. Zajímalo nás, k čemu respondenti svůj mobilní telefon používají. V uvedené otázce jsme nikoho nelimitovali, proto měl každý respondent možnost napsat přesně to, co chtěl. Jednalo se o otevřenou otázku. Díky tomu jsme se opět setkali s obrovským výčtem odpovědí, které však nepřinesly překvapivé výsledky. Z celkového počtu 170 respondentů v předchozí otázce 21 z nich uvedlo, že „chytrý“ mobilní telefon nevlastní. K otázce č. 9 se tedy vyjádřilo 149 respondentů, kteří v převážné míře uváděli využití klasických funkcí telefonu, jako je telefonování a zaslání SMS a MMS zpráv, popř. fotografování.

Získané výsledky jsme blíže nevyhodnocovali a neuvádíme je v tabulkách ani grafech, jelikož odpovědi respondentů byly očekávané. Otázku č. 9 v dotazníku jsme zvolili především z důvodu, že jsme chtěli zjistit, zda se ve výčtu odpovědí respondentů objeví nějaká zajímavá a atypická funkce „chytrého“ mobilního telefonu, kterou využívají, nicméně se tak nestalo. Z daného důvodu jsme otázku hlouběji neanalyzovali a nevyhodnocovali.

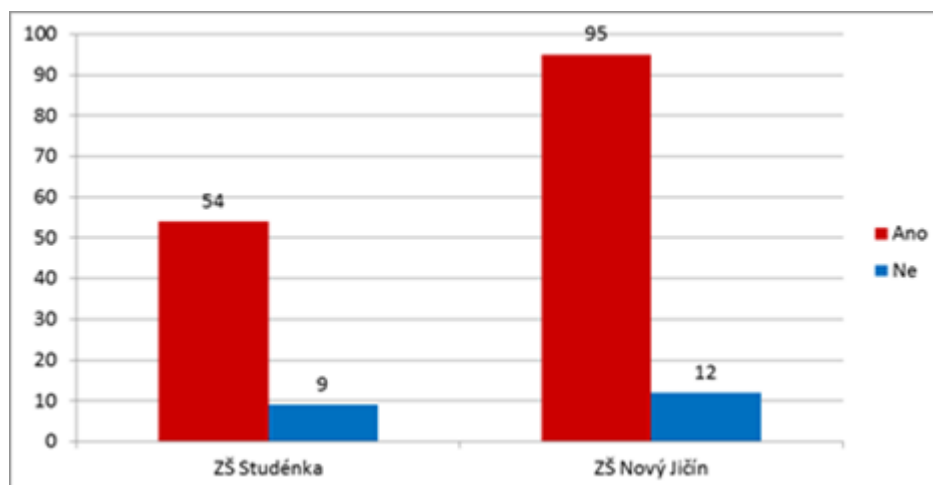
10. Povědomí o existenci pojmu „kyberšikana“

V otázce jsme chtěli pouze zjistit, zda se respondenti setkali s pojmem „kyberšikana“ již dříve, než dostali k vyplnění náš dotazník. Předpokládali jsme, že každý z nich tento termín musel již v minulosti někde zaslechnout, ať už ve škole v rámci výuky nebo prostřednictvím médií. Neočekávali jsme však, že 21 respondentů o pojmu „kyberšikana“ ještě nikdy neslyšeli (Tabulka 7, Graf 9).

Tabulka 7 Povědomí o existenci pojmu „kyberšikana“

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	54	85,71%	95	88,79%
Ne	9	14,29%	12	11,21%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 9 Povědomí o existenci pojmu „kyberšikana“

11. Význam termínu „kyberšikana“

U otázky č. 11, která byla otázkou otevřenou, jsme zjišťovali, zda respondenti mají povědomí o významu termínu „kyberšikana“. V případě této otázky jsme veškerou iniciativu přenechali na respondentech a chtěli jsme, aby uvedli, co si pod tímto termínem představují. Vyjma 21 respondentů, kteří v předchozí otázce uvedli, že o pojmu „kyberšikana“ nikdy neslyšeli, všichni věděli, že jde o druh šikany, který k útokům využívá elektronické prostředky, např. internet, mobilní telefony, sociální sítě apod.

Pro zajímavost uvádíme několik odpovědí respondentů:

Napiš, co si představuješ pod pojmem kyberšikana?

„šikana přes internet“,

„šikana přes telefon a internet“,

„vyhrožování přes internet, zveřejňování nahých fotografií“,

„sprostá videa na internetu“,

„pomlouvání druhého na Facebooku“.

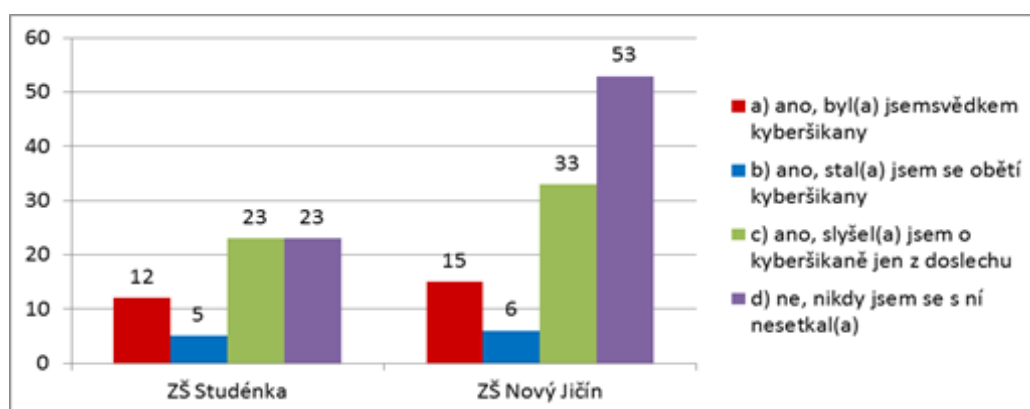
12. Setkání respondentů s kyberšikanou

Otázka č. 12 je otázkou uzavřenou, kde jsme respondentům nabídli možnosti, mezi kterými mohli zvolit, jestli se s kybernetickou šikanou setkali osobně z pozice oběti, osobně z pozice svědka, z doslechu, či vůbec ne. Na tuto otázku dále navazovala otázka č. 13, která byla otázkou otevřenou, kdy v případě kladné odpovědi na otázku č. 12 měli respondenti popsat konkrétní případ, se kterým přišli do styku, který se stal přímo jim, popř. někomu z jejich blízkého okolí. Zjištěné výsledky odpověděly na třetí výzkumnou otázku, která zjišťovala, zda se respondenti ve svém životě setkali s kyberšikanou osobně. Získaná data sloužila jako odpověď na hlavní výzkumnou otázku, kde jsme se ptali, zda existuje vztah mezi výskytem kyberšikany u žáků základních škol a lokalitou, ve které je vzdělávací instituce umístěna. Zjištěné výsledky otázky č. 12 jsou vyobrazeny v Tabulce 8 a Grafu 10.

Tabulka 8 Setkání respondentů s kyberšikanou

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano, byl(a) jsem se svědkem kyberšikany	12	19,05%	15	14,02%
b) ano, stal(a) jsem se obětí kyberšikany	5	7,93%	6	5,61%
c) ano, slyšel(a) jsem o kyberšikaně jen z doslechu	23	36,51%	33	30,84%
d) ne, nikdy jsem se s ní nesetkal(a)	23	36,51%	53	49,53%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 10 Setkání respondentů s kyberšikanou

13. Zkušenosti s kyberšikanou

Jak již bylo avizováno v předešlé otázce, tak v otázce č. 13 měli respondenti možnost vyjádřit své osobní zkušenosti a uvést konkrétní případy kyberšikany se kterými se setkali.

Z výčtu odpovědí uvádíme ty nejzajímavější:

„Nějaký kamarád se chtěl pomstít klukovi, a tak dal na Youtube jak tančí doma, bez toho aniž by věděl, že ho někdo natáčí. Další den se tomu klukovi všichni smáli a po týdnu kluka našli mrtvého“.

„Moje kamarádka se rozešla s klukem a ten jí začal nadávat a vyhrožovat (tahal do toho i rodinu, vyhrožoval, že její rodiče půjdou do vězení) ztrapňoval ji na Facebooku a tak“.

„Stalo se to bratřancovi a byl opakovaně urážen a ponižován na sociální síti“.

„Kamarádovi napsali vulgární zprávu a vyhrožovali mu ve hře“.

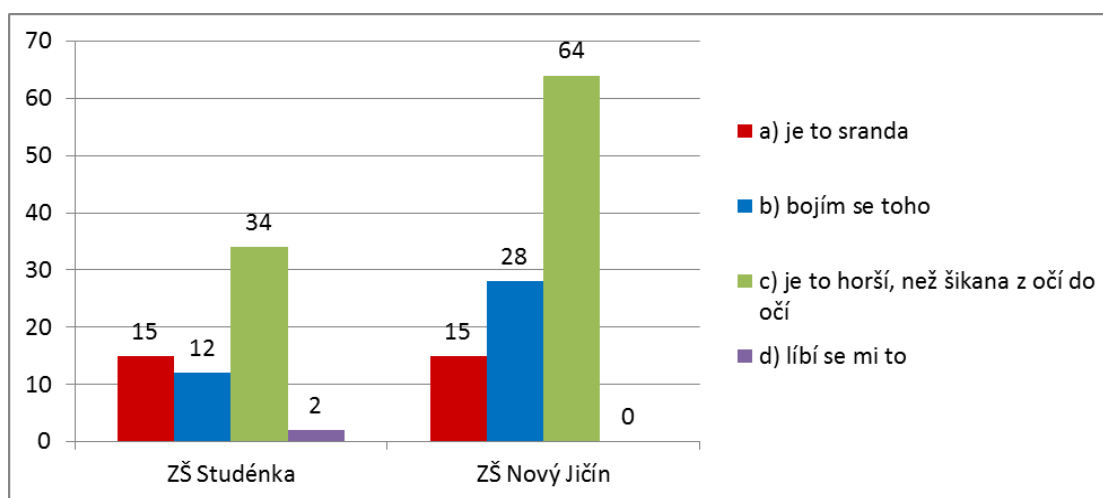
14. Názory respondentů na zaslání sprostých zpráv přes mobil nebo internet

Otázka byla volena jako uzavřená, kdy respondenti dostali několik možných odpovědí a k jedné z nich se měli přiklonit. Zjištěné výsledky jsou vyobrazeny v Tabulce 9 a Grafu 11.

Tabulka 9 Názory respondentů na zaslání sprostých zpráv

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) je to sranda	15	23,81%	15	14,02%
b) bojím se toho	12	19,05%	28	26,17%
c) je to horší, než	34	53,97%	64	59,81%
d) líbí se mi to	2	3,17%	0	0,00%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 11 Názory respondentů na zaslání sprostých zpráv

15. Obtěžování někoho jiného ze strany respondenta

V uvedené otázce jsme zjišťovali, zda se některý z respondentů uchýlil k tomu, že druhému nebo o druhém napsal pomocí mobilního telefonu nebo přes internet cokoliv, co by mu mohlo ublížit. Naše očekávání byla velká, jelikož vzhledem k anonymitě dotazníku jsme byli zvědaví, zda někdo z respondentů přizná, že se takového jednání dopustil.

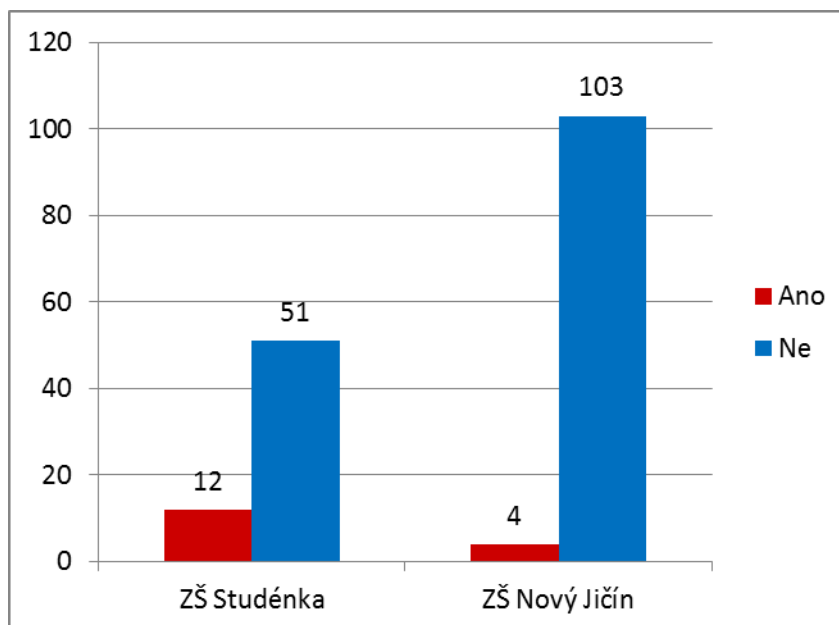
Předpokládali jsme však, že pokud se takového jednání někdo z respondentů dopustil a toto jednání nepopře, bude se jednat pouze o malý počet. Tato očekávání se naplnila.

Z celkového počtu 170 respondentů pouze 16 potvrdilo, že se v minulosti dopustili kyberagrese vůči někomu jinému. Zajímavým zjištěním je fakt, že z těchto 16 respondentů pouze 4 navštěvují základní školu na území města Nový Jičín. Zbylých 12 navštěvuje základní školu na území města Studénka. Předpokládali jsme, že situace bude spíše opačná vzhledem k počtu respondentů v uvedených městech (Tabulka 10, Graf 12).

Tabulka 10 Obtěžování někoho jiného ze strany respondenta

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	12	19,05%	4	3,74%
Ne	51	80,95%	103	96,26%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 12 Obtěžování někoho jiného ze strany respondenta

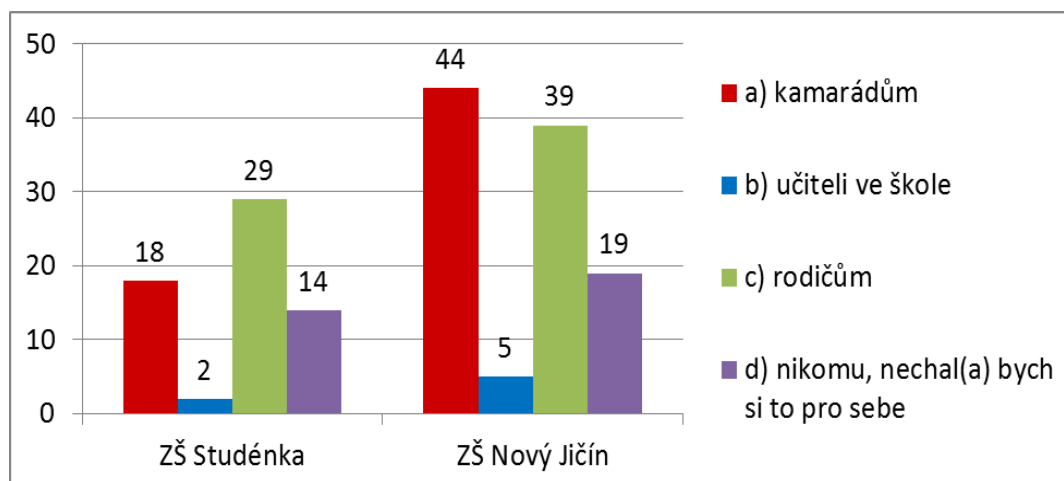
16. Respondent jako oběť kyberšikany – komu by se svěřil?

Otázka č. 16 byla konstruována jako otázka uzavřená, kdy účelem bylo dostat respondenta do role oběti kyberšikany, a následně zjistit, komu by se se svým problémem svěřil jako prvním, kdyby již vzniklou situaci nebyl schopen dále snášet. Předpokládali jsme, že nejčastěji budou respondenti volit možnost svěřeni se kamarádům, avšak toto se nepotvrdilo, jelikož nejčastěji by se respondenti svěřili rodičům, a poté až kamarádům, jako třetí nejčastější možnost byla volena možnost, že by se respondent nesvěřil nikomu a své utrpení by si nechal sám pro sebe. Negativně pak vnímáme skutečnost, že pouze 4 % z celkového počtu 170 respondentů by jako první vyhledalo pomoc u učitele ve škole. Zjištěné výsledky odpovídají na pátou výzkumnou otázku (Tabulka 11, Graf 13).

Tabulka 11 Respondent jako oběť kyberšikany – komu by se svěřil?

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) kamarádům	18	28,57%	44	41,12%
b) učiteli ve škole	2	3,18%	5	4,67%
c) rodičům	29	46,03%	39	36,45%
d) nikomu, nechal(a)	14	22,22%	19	17,76%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 13 Respondent jako oběť kyberšikany – komu by se svěřil?

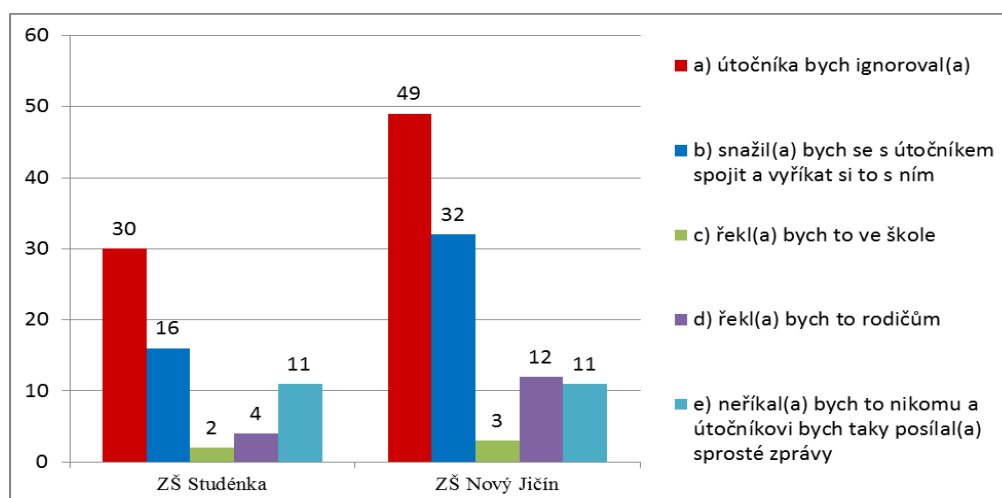
17. Chování respondenta v případě útoku kyberagresora

Zjištěné výsledky otázky č. 17 tvoří současně odpověď na šestou výzkumnou otázku. Cílem této otázky v dotazníku bylo vyvolat u respondenta nepříjemný pocit, podobně jako u otázky č. 16, že se stal obětí kyberšikany. U otázky č. 17 jsme zjišťovali, jak by se respondent zachoval v případě, že by obdržel urážlivou a vulgární zprávu přes internet nebo mobilní telefon. Otázka je uzavřená a respondenti měli na výběr z 5 možností. 47 % respondentů by útočnicka ignorovalo, 28 % respondentů by se snažilo s útočником spojit a problém s ním vyřešit, pouhé 3 % respondentů by celý problém řešili ve škole, 9 % respondentů by celou záležitost oznámilo rodičům a 13 % respondentů by se chovali jako kyberagresor a jeho chování mu opláceli. Podobně jako u otázky č. 16, registrujeme i zde nízkou důvěru respondentů ke školské instituci (Tabulka 12, Graf 14).

Tabulka 12 Chování respondenta v případě útoku kyberagresora

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) útočnicka bych ignoroval(a)	30	47,62%	49	45,79%
b) snažil(a) bych se s útočником spojit a vyříkat si to s ním	16	25,40%	32	29,91%
c) řekl(a) bych to ve škole	2	3,17%	3	2,80%
d) řekl(a) bych to rodičům	4	6,35%	12	11,22%
e) neřikal(a) bych to nikomu a útočnickovi bych taky posílal(a) sprosté zprávy	11	17,46%	11	10,28%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 14 Chování respondenta v případě útoku kyberagresora

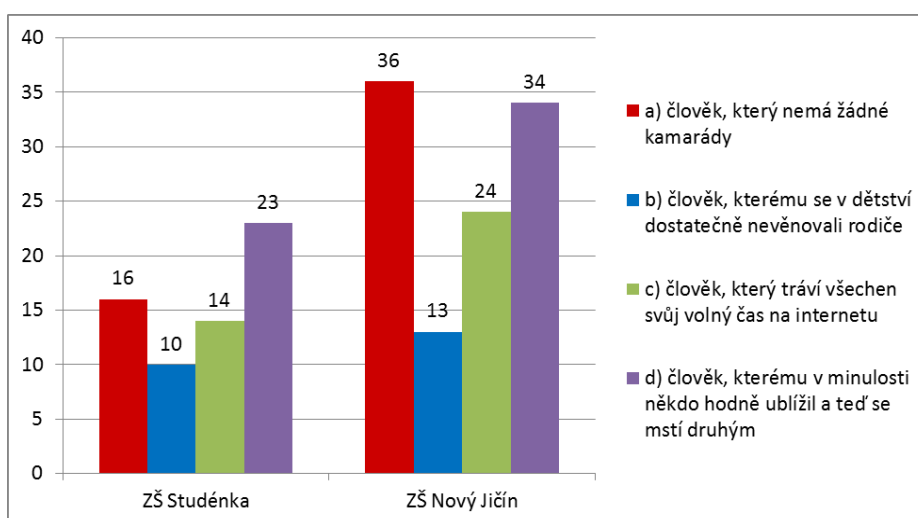
18. Názor respondenta na osobnost kyberagresora

U poslední otázky dotazníku, která měla za úkol odpovědět na čtvrtou výzkumnou otázku, jsme respondenty postavili do samotné role agresora a požádali jsme je, aby napsali svůj názor na osobu kyberagresora, proč se člověk uchýlí ke kyberšikaně a co zapříčiňuje takové chování. V daném případě se opět jednalo o otázku uzavřenou s možností výběru ze 4 odpovědí. Celkem 31 % respondentů vnímá osobu kyberagresora jako člověka, který nemá žádné kamarády, pouhých 13 % si myslí, že člověku, který se kyberšikanou dopouští, se v dětství dostatečně nevěnovali rodiče, 22 % respondentů sdílí názor, že se jedná o člověka, který veškerý svůj volný čas tráví na internetu, zbylých 34 % respondentů se domnívá, že se jedná o člověka, kterému v minulosti někdo hodně ublížil a teď se mstí druhým lidem (Tabulka 13, Graf 15).

Tabulka 13 Názor respondenta na osobnost kyberagresora

	ZŠ Studénka		ZŠ Nový Jičín	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) člověk, který nemá žádné kamarády	16	25,40%	36	33,64%
b) člověk, kterému se v dětství dostatečně nevěnovali rodiče	10	15,87%	13	12,15%
c) člověk, který tráví všechn svůj volný čas na internetu	14	22,22%	24	22,43%
d) člověk, kterému v minulosti někdo hodně ublížil a teď se mstí druhým	23	36,51%	34	31,78%
Celkem	63	100,00%	107	100,00%

Zdroj: Vlastní

Zdroj: Vlastní

Graf 15 Názor respondenta na osobnost kyberagresora

Po vyhodnocení všech odpovědí v dotazníku a zodpovězení většiny předem vytvořených výzkumných otázek, zbývá zodpovědět druhou výzkumnou otázku, ve které jsme zjišťovali jaký je výskyt kyberšikany u žáků základních škol v závislosti na pohlaví, přičemž z níže uvedené tabulky (Tabulka 14) vyplývá, že větší zkušenosti s kyberšikanou mají chlapci oproti dívkám.

Tabulka 14 Výskyt kyberšikany v závislosti na pohlaví

	Chlapci		Dívky	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
a) ano, byl(a) jsem svědkem kyberšikany	16	17,20%	11	14,29%
b) ano, stal(a) jsem se obětí kyberšikany	4	4,30%	7	9,09%
c) ano, slyšel(a) jsem o kyberšikaně jen z doslechu	36	38,71%	20	25,97%
d) ne, nikdy jsem se s ní nesetkal(a)	37	39,79%	39	50,65%
Celkem	93	100,00%	77	100,00%

Zdroj: Vlastní

5.2 Ověření platnosti hypotéz

Po podrobné analýze získaných dat a zodpovězení všech výzkumných otázek, se věnujeme ověřování (verifikaci) hypotéz. Při testování jde o rozhodování, zda můžeme vyslovenou hypotézu přijmout. V úvodu praktické části diplomové práce jsme v závislosti na stanovených výzkumných otázkách formulovali sedm věcných hypotéz. Platnost hypotéz ověřujeme v této podkapitole.

H₁ Žáci v základních školách ve městě Nový Jičín mají větší znalosti o kyberšikaně než žáci základních škol ve městě Studénka.

Závislou proměnnou u první hypotézy tvoří lokalita (město), ve které je základní škola umístěna a nezávisle proměnnou představuje míra znalostí žáků o kyberšikaně. Pro verifikaci první hypotézy jsme vycházeli z dotazníkové otázky č. 3, která zjišťovala, v jaké lokalitě respondent základní školu navštěvuje. Dotazníková otázka č. 10 zjišťovala, zda respondent slyšel pojem „kyberšikana“, přičemž v případě kladné odpovědi měl respondent v následující otázce č. 11 vlastními slovy uvést, co si pod uvedeným pojmem představuje.

Poté jsme ověřili předpoklady pro použití statistické metody testování hypotéz a jako nejvhodnější metodu jsme zvolili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Prvním krokem při testování touto metodou bylo vytvoření nulové a alternativní hypotézy.

H_0 Míra znalostí žáků o kyberšikaně není závislá na tom, zda navštěvují základní školu ve městě Nový Jičín nebo základní školu ve městě Studénka.

H_A Míra znalostí žáků o kyberšikaně je větší u žáků základních škol ve městě Nový Jičín než u žáků základních škol ve městě Studénka.

Navrhli jsme tabulku, kde jsme zapsali pozorovanou četnost (P), poté jsme vypočítali očekávanou četnost (O) (uvedena v závorce). Očekávanou četnost pro příslušné pole kontingenční tabulky vypočítáme tak, že násobíme vždy odpovídající marginální (okrajové) četnosti v tabulce a součin pak dělíme celkovou četností.

Tabulka 15 Znalosti žáků o kyberšikaně – H_1

	ZŠ Nový Jičín	ZŠ Studénka	Σ
Ano, slyšel jsem	95 (93,782)	54 (55,218)	149
Ne, neslyšel jsem	12 (13,217)	9 (7,782)	21
Σ	107	63	170

Zdroj: Vlastní

Jako hladinu významnosti jsme se rozhodli zvolit hodnotu 0,05. V daném případě se jednalo o čtyřpolní tabulku, stupeň volnosti (f) byl tedy dán hodnotou 1. Pro hladinu významnosti 0,05 a pro 1 stupeň volnosti lze ve statistických tabulkách nalézt kritickou hodnotu testového kritéria $\chi^2_{0,05}(1)=3,841$. Pro každé pole čtyřpolní tabulky jsme vypočítali, podle níže uvedeného vzorce, údaje, přičemž každý jednotlivý údaj jsme následně sečetli a výsledný součet představuje hodnotu testového kritéria χ^2 .

Vzorec pro výpočet testového kritéria χ^2 (chí-kvadrát):

$$\chi^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Podle uvedeného vzorce jsme vypočítali hodnotu testového kritéria $\chi^2=1,802$. Srovnáme-li vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou, zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je nižší než kritická hodnota, a proto alternativní hypotézu odmítáme a přijímáme hypotézu nulovou. Statisticky významný rozdíl nebyl prokázán. Míra znalostí žáků o kyberšikaně není závislá na tom, zda navštěvují základní školu ve městě Nový Jičín nebo základní školu ve městě Studénka.

Ve druhé z věcných hypotéz tvoří závisle proměnou lokalita (město) umístění základní školy a nezávisle proměnná je míra výskytu kyberšikany. Použili jsme tedy opět dotazníkovou otázku číslo 3, která zjišťuje, v jaké lokalitě respondent základní školu navštěvuje, a otázku číslo 12, která zní: „Už jsi se někdy setkal(a) s kyberšikanou?“

H_2 V základních školách ve městě Nový Jičín se kyberšikana vyskytuje častěji než v základních školách ve městě Studénka.

Ověřili jsme předpoklady pro použití statistické metody a jako nejvhodnější metodu jsme zvolili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Vytvořili jsme nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 Kyberšikana se vyskytuje v základních školách města Nový Jičín stejně často jako v základních školách ve Studénce.

H_A V základních školách města Nový Jičín je vyšší výskyt kyberšikany než v základních školách ve Studénce.

Vytvořili jsme kontingenční tabulku, kam jsme zaznamenali pozorované a očekávané četnosti. Následně jsme podle vzorce uvedeného níže vypočítali počet stupňů volnosti $f=3$, hladinu významnosti jsme zanechali v hodnotě 0,05.

Vzorec pro výpočet počtu stupňů volnosti:

$$f=(r-1) \cdot (s-1)$$

Písmena „r“ a „s“ ve vzorci představují počet řádků a počet sloupců v kontingenční tabulce.

Tabulka 16 Míra výskytu kyberšikanany na základních školách – H₂

	ZŠ Nový Jičín	ZŠ Studénka	Σ
Byl jsem svědkem	15 (16,994)	12 (10,006)	27
Byl jsem obětí	6 (6,924)	5 (4,07)	11
Jen jsem o tom slyšel	33 (35,247)	23 (20,753)	56
Nikdy jsem se s tím nesetkal	53 (47,835)	23 (28,16)	76
Σ	107	63	170

Zdroj: Vlastní

Ve statistických tabulkách jsme našli kritickou hodnotu testového kritéria $\chi^2_{0,05}(3)=7,815$. Vypočítali jsme hodnotu testového kritéria $\chi^2=2,86$. Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, a proto alternativní hypotézu odmítáme a přijímáme hypotézu nulovou. Statisticky významný rozdíl nebyl prokázán. Kyberšikanana se vyskytuje v základních školách města Nový Jičín stejně často jako v základních školách ve Studénce.

Ve třetí hypotéze tvoří závisle proměnnou pohlaví respondentů a nezávisle proměnnou je množství zkušeností s kyberšikanou. Použili jsme dotazníkovou otázku číslo 1, která zjišťuje pohlaví respondentů, a opět otázku číslo 12 z dotazníku.

H₃ Chlapci mají větší zkušenosti s kyberšikanou než dívky.

I u této hypotézy jsme ověřili předpoklady pro použití statistické metody a zvolili jsme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Formulovali jsme nulovou a alternativní hypotézu.

H₀ Míra zkušeností s kyberšikanou není závislá na pohlaví respondentů.

H_A Chlapci se s kyberšikanou setkávají častěji než dívky.

Vytvořili jsme kontingenční tabulku, kam jsme zaznamenali pozorované a očekávané četnosti. Podle vzorce jsme vypočítali počet stupňů volnosti $f=3$, hladinu významnosti jsme stanovili v hodnotě 0,05.

Tabulka 17 Zkušenosti s kyberšikanou podle pohlaví respondentů – H₃

	Chlapci	Dívky	Σ
Byl jsem svědkem	16 (14,77)	11 (12,229)	27
Byl jsem obětí	4 (6,017)	7 (4,982)	11
Jen jsem o tom slyšel	36 (30,635)	20 (25,365)	56
Nikdy jsem se s tím nesetkal	37 (41,576)	39 (34,424)	76
Σ	93	77	170

Zdroj: Vlastní

Ve statistických tabulkách jsme vyhledali kritickou hodnotu testového kritéria, která zůstala stejná jako při vyhodnocení druhé hypotézy $\chi^2_{0,05}(3)=7,815$. Vypočítali jsme hodnotu testového kritéria $\chi^2=4,906$. Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická. Z daného důvodu alternativní hypotézu odmítáme a přijímáme nulovou hypotézu. Míra zkušeností s kyberšikanou není závislá na pohlaví respondentů.

Závisle proměnnou ve čtvrté věcné hypotéze představuje lokalita (město) umístění základní školy a nezávisle proměnná vyjadřuje účel navštěvování internetu. Použili jsme dotazníkovou otázku číslo 3, která zjišťuje, v jaké lokalitě respondent základní školu navštěvuje, a otázku číslo 6 z dotazníku, která zní: „K čemu internet nejvíce používáš?“.

H₄ Žáci základních škol ve městě Nový Jičín využívají oproti žákům základních škol ve městě Studénka internet častěji k získávání informací.

Ověřili jsme předpoklady pro použití statistické metody a zvolili jsme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Níže jsme formulovali nulovou a alternativní hypotézu.

H₀ Žáci základních škol ve městě Nový Jičín využívají internet k získávání informací ve stejné míře jako žáci základních škol ve městě Studénka.

H_A Za účelem získávání informací využívají internet ve větší míře žáci základních škol ve městě Nový Jičín než žáci základních škol ve městě Studénka.

Do kontingenční tabulky jsme zaznamenali pozorované a očekávané četnosti. S použitím vzorce jsme vypočítali počet stupňů volnosti $f = 2$, hladina významnosti zůstala v hodnotě 0,05.

Tabulka 18 Získávání informací na internetu žáky základních škol – H_4

	ZŠ Nový Jičín	ZŠ Studénka	Σ
Zábava	54 (55,388)	34 (32,612)	88
Komunikace	43 (43,429)	26 (25,571)	69
Zdroj informací	10 (8,182)	3 (4,818)	13
Σ	107	63	170

Zdroj: Vlastní

Ve statistických tabulkách jsme vyhledali kritickou hodnotu testového kritéria pro dva stupně volnosti kontingenční tabulky $\chi^2_{0,05}(2)=5,991$. Podle vzorce jsme vypočítali hodnotu testového kritéria $\chi^2=1,195$. Vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická. Znovu tak odmítáme alternativní hypotézu a přijímáme nulovou hypotézu. Mezi četností využití internetu za účelem získávání informací žáky základních škol na území města Nový Jičín a žáky navštěvujících základní školy ve Studénce není statisticky významný rozdíl.

Pátá věcná hypotéza je tvořena závisle proměnnou, která vyjadřuje pohlaví respondentů. Nezávisle proměnná vyjadřuje znalosti kyberšikanů. K ověření platnosti hypotézy jsme využili dotazníkovou otázku č. 1, která zjišťovala pohlaví respondentů a dále pak otázku č. 10 ve znění: „Už jsi někdy slyšel o kyberšikaně?“ Současně na tuto otázku navazovala otázka č. 11, kde měli respondenti možnost vlastními slovy vyjádřit, co si pod uvedeným pojmem představují.

H₅ Dívky mají více znalostí o kyberšikaně než chlapci.

Opět jsme ověřili předpoklady pro použití statistické metody a zvolili jsme test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Níže jsme formulovali nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 Znalosti žáků o kyberšikaně nejsou závislé na jejich pohlaví.

H_A Dívky prokázaly své znalosti o kyberšikaně ve větší míře oproti chlapcům.

Po formulaci hypotéz jsme do kontingenční tabulky zaznamenali pozorované a očekávané četnosti. Stupeň volnosti je $f = 1$, hladina významnosti zůstala v hodnotě 0,05.

Tabulka 19 Znalosti respondentů o kyberšikaně podle pohlaví – H_5

	Chlapci	Dívky	Σ
Ano, slyšel jsem	88 (90,265)	77 (74,735)	165
Ne, neslyšel jsem	5 (2,735)	0 (2,265)	5
Σ	93	77	170

Zdroj: Vlastní

Ve statistických tabulkách jsme vyhledali kritickou hodnotu testového kritéria pro jeden stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1)=3,841$. Následně jsme vypočítali hodnotu testového kritéria $\chi^2=4,267$. Srovnáme-li vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou, zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je vyšší než hodnota kritická. Na základě zjištěných údajů odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Mezi úrovní znalostí o kyberšikaně u chlapců a dívek existuje statisticky významný rozdíl.

V poslední, tedy šesté hypotéze závislou proměnnou tvoří pohlaví respondentů, které bylo zjišťováno první otázkou v dotazníku a nezávislou proměnnou v tomto případě tvoří navštěvování internetu za účelem zjišťování informací. Nezávisle proměnnou zastupuje otázka číslo 6 v dotazníku, která zní: „K čemu internet nejvíce používáš?“

H_6 Dívky využívají internet k získávání informací častěji než chlapci.

Ověřili jsme předpoklady pro použití statistické metody a zvolili jsme test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Formulovali jsme nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 Dívky využívají internet ke zjištění informací ve stejné míře jako chlapci.

H_A Dívky využívají internet ke zjištění informací ve větší míře než chlapci.

Do kontingenční tabulky jsme zaznamenali pozorované a očekávané četnosti. S použitím vzorce jsme vypočítali počet stupňů volnosti $f=2$, hladinu významnosti jsme volili v hodnotě 0,05.

Tabulka 20 Získávání informací na internetu podle pohlaví respondentů – H_6

	Chlapci	Dívky	Σ
Zábava	62 (48,141)	26 (39,858)	88
Komunikace	26 (37,747)	43 (31,253)	69
Zdroj informací	5 (7,111)	8 (5,888)	13
Σ	93	77	170

Zdroj: Vlastní

Ve statistických tabulkách jsme vyhledali kritickou hodnotu testového kritéria pro dva stupně volnosti kontingenční tabulky $\chi^2_{0,05}(2)=5,991$. Podle vzorce jsme vypočítali hodnotu testového kritéria $\chi^2=18,263$. Vypočítaná hodnota je výrazně vyšší než hodnota kritická. Odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní. V četnosti využívání internetu k získávání informací mezi dívkami a chlapci je statisticky významný rozdíl.

5.3 Závěry výzkumného šetření a interpretace dat

Na závěr praktické části konstatujeme, že parciální i nominální cíle byly naplněny. Dotazníkové šetření pomohlo objasnit odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Realizované výzkumné šetření neporovnávalo jednotlivé věkové skupiny mezi sebou, ale záměrem bylo naši pozornost orientovat na stejnou věkovou skupinu respondentů, přičemž jsme se zaměřili na žáky devátých tříd klasických smíšených základních škol. K realizaci výzkumu jsme použili vlastní dotazník, který respondenti vyplňovali anonymně. Jednalo se o druh kvantitativního výzkumu většinou s uzavřenými otázkami. Dotazníkovým šetřením jsme zjišťovali, zda existují statisticky významné rozdíly ve výskytu a znalostech problematiky kyberšikany mezi žáky základních škol podle lokality, ve které se nacházejí, dalším kritériem, bylo zjistit výskyt a povědomí o kyberšikaně mezi respondenty podle pohlaví. Nabízí se otázka: Proč jsme zvolili právě lokalitu města Nový Jičín a lokalitu města Studénka?

Jde zejména o náš předpoklad a zvědavost, zda v největším městě okresu Nový Jičín bude zjištěn vyšší výskyt kyberšikany než v malém městě Studénka, kde se téměř všichni obyvatelé mezi sebou znají. Samotná analýza odpovědí jednotlivých respondentů odpověděla na předem stanovené výzkumné otázky.

Při realizaci výzkumného šetření bylo zajímavé pozorovat, jak žáci na jednotlivé otázky v dotazníku reagují, kolik z nich se s kyberšikanou přímo setkalo, jaký mají názor na osobnost agresora, zda využívají „chytrý mobilní telefon“, jaké aplikace na internetu nejčastěji používají a jak by reagovali v případě, že by stali obětí kyberšikany. Důležitou součástí výzkumného šetření bylo ověření platnosti formulovaných hypotéz. Zkoumali jsme problematiku kyberšikany v závislosti na lokalitě, kde je vzdělávací instituce (základní škola) umístěna, kde ji jednotliví respondenti navštěvují, a dále jsme porovnávali, zda existují statisticky významné rozdíly mezi odpověďmi respondentů podle pohlaví. V závislosti na výše uvedeném jsme formulovali celkem šest věcných hypotéz, jejichž platnost jsme s užitím statistické metody „Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku“ ověřovali. Testováním hypotéz bylo zjištěno, že pouze v případě hypotéz H_5 a H_6 jsme přijali alternativní hypotézu, v případě zbylých hypotéz byla alternativní hypotéza odmítnuta a přijímali jsme nulovou hypotézu. V případě hypotézy H_5 bylo tedy potvrzeno, že dívky mají větší znalosti a povědomí o problematice kyberšikany než chlapci. V případě hypotézy H_6 bylo ověřeno, že dívky využívají internet častěji k získávání informací než chlapci.

Z celkového počtu 170 respondentů 21 z nich uvedlo, že nevlastní „chytrý“ mobilní telefon, což není až tak zajímavým zjištěním, jelikož jsme předpokládali, že většina respondentů výzkumného souboru bude „chytrý“ mobilní telefon vlastnit, naopak nás spíše překvapilo, že 12 % respondentů mobilní telefon ještě nemá. Ze zjištěných výsledků je zřejmé, že oblíbená je mezi respondenty webová stránka pro sdílení videí „YouTube“, která je na prvním místě. Nejznámější sociální síť „Facebook“ je na druhém místě, třetí místo nejčastěji využívané aplikace patří internetovému komunikátoru „Skype“ a v pozadí nezůstává ani klasický „E-mail“. Což nám potvrdilo, že většina respondentů využívá internet především k zábavě a ke komunikaci s přáteli.

Negativně pak vnímáme skutečnost, že pouze 4 % z celkového počtu 170 respondentů by v případě, že by se stali obětí kyberšikany jako první vyhledalo pomoc u učitele ve škole, naopak je dobré, že pomoc rodičů by vyhledalo 40 % respondentů, velkou důvěru mají také kamarádi, kterým by se se svým problémem svěřilo 37 % respondentů, 19 % by nikomu nic neřeklo. 16 (9 %) respondentů potvrdilo, že se v minulosti dopustili kyberagrese vůči někomu jinému. Zajímavým zjištěním je však fakt, že z těchto 16 respondentů pouze 4 (25 %) navštěvují základní školu na území města Nový Jičín. Zbylých 12 (75 %) navštěvuje základní školu na území města Studénka. Předpokládali jsme, že situace bude spíše opačná vzhledem k počtu respondentů v uvedených městech. Dalším zjištěním, které jsme očekávali, byl fakt, že 100 % respondentů má v domácnosti přístup na internet. 86 % respondentů navštěvuje internet a pracuje s ním každý den. 12 % několikrát týdně, zbylá 2 % přiznala, že na internetu jsou jen několikrát do měsíce a nikdo z dotazovaných nevedl, že by internet nevyužíval vůbec. Jak jsme rovněž předpokládali, většina z respondentů ví, co pojem kyberšikana znamená. Celých 88 % o pojmu kyberšikana již slyšelo a ví, co tento pojem znamená, pouhých 12 % z dotazovaných tento pojem nikdy v životě neslyšeli. Z celkového počtu 93 chlapců pouze 5 uvedlo, že se s pojmem kyberšikana nikdy nesešlo. Naopak všech 77 dívek se s pojmem již setkala. Z celkového počtu 170 respondentů 58 % uvedlo, že kyberšikana je horší než šikana „z očí do očí“, 24 % má z kyberšikany strach, 17 % si myslí, že je to sranda a 1 % uvádí, že se mu takové jednání líbí. Zjišťovali jsme také, v jaké pozici se nacházeli v případě, že mají konkrétní a vlastní zkušenosti s kyberšikanou, přičemž 44 % respondentů uvedlo, že nikdy osobně nebylo přítomno kyberšikaně, 33 % slyšelo o tomto jevu jen z doslechu, 16 % spadá do kategorie svědků kyberšikany a pozitivně vnímáme fakt, že pouze 7 % z dotazovaných se stalo oběťmi kyberšikany.

Závěrem jsme zjišťovali, jak by respondent postupoval v případě, kdyby byl napaden ze strany kyberagresora. Bylo zjištěno, že 46 % z dotazovaných by jednání útočnicka ignorovalo, 28 % by se snažilo s útočником spojit a problém si vyříkat, 14 % by se o tom nezmínilo nikomu a na kyberagresora by také útočilo, 9 % by se svěřilo rodičům a opět pouhé 3 % žáků by o existujícím problému informovalo školu.

Zjišťovali jsme také pohled respondentů na osobnost kyberagresora, přičemž 34 % respondentů si myslí, že se jedná o člověka, kterému bylo v minulosti ublíženo a teď se mstí druhým, 31 % si myslí, že je to spíše člověk, který nemá žádné kamarády, 21 % zastává názor, že kyberagresor je člověk, který veškerý svůj čas tráví na internetu, pouze 14 % respondentů se přiklání k názoru, že se mu v dětství dostatečně nevěnovali rodiče.

Hlavní výzkumná otázka byla zodpovězena, kdy bylo zjištěno, že mezi výskytem kyberšikany ve městech Studénka a Nový Jičín nejsou statisticky významné rozdíly. Provedeným výzkumným šetřením bylo prokázáno, že neexistuje vztah mezi výskytem kyberšikany u žáků základních škol a lokalitou, ve které je vzdělávací instituce umístěna.

6 DISKUSE

Šikana a Kyberšikana jsou fenomény, kterým se dostává nejen mediálního zájmu, ale neucházejí také pozornosti odborníků, kteří se těmito sociálně patologickými jevy zabývají. Jedním z podstatných úkolů nejrůznějších studií je výzkum výskytu šikany a kyberšikany. Snaha nalézt odpověď na otázku, kolik dětí je obětí šikany nebo kyberšikany není jednoduchá. Komplikovanost spočívá v několika problémech. Jedním z problémů je jednoznačné vymezení, chápání a označení pojmů. Komu přidělit označení oběti a komu agresora. Pavel Říčan (1995) poznamenává, že se nejedná o nemoc, kterou dítě má nebo ne. Jedná se o plynulý přechod od nevinného škádlení a surového posměchu až po hrubší legraci a vážnou brutalitu, jenž mrzačí duši i tělo. Ve výroku je jasně demonstrována obtížnost úkolu, který se nachází před výzkumníkem snažícím se zjistit výskyt šikany a kyberšikany. Pokud dojdeme k vymezení hranice, za kterou projevy chování označujeme jako šikanu, můžeme při snaze o komparaci zjištěných výsledků výzkumů v této oblasti narazit na problém, který spočívá v odlišném chápání šířky vymezení zkoumaného jevu a jeho odlišnosti chápání u dalších autorů. Jako řešení spatřujeme přímou otázku po šikaně nebo kyberšikaně. V daném případě však může nastat problém se zjištěním upřímnosti odpovědi na takovou otázku. V případě kladného zodpovězení respondentem se u něj vytváří pocit sociální nežádoucnosti. Vyjma potíží s vymezením jasně daných hranic šikany, kyberšikany a jejich individuální interpretace, se při širší komparaci výsledků přidává další problém, který, pokud uvažujeme výskyt šikany nebo kyberšikany napříč různými kulturami, spočívá ve skutečnosti, že chování, které nepřesahuje společenské normy v jedné kultuře, může v kultuře jiné vyvolat odmítavé názory a sankce směřované k narušiteli zavedeného standartu.

Ve výzkumech týkajících se výskytu šikany a kyberšikany bývá momentální stav často zjišťován právě formou přímé otázky, která se opírá o subjektivní vyhodnocení a chápání situace. Např. Depistážní dotazník II od Michala Koláře je tvořen přímými otázkami, formulovanými jako „ubližování“. Pro co nejhlubší znalosti fenoménu šikany je důležité vědět, kolik z dětí se skutečně stane pachateli těchto skutků. Podle Pavla Říčana (1995) ubývá obětí, ale počet agresorů nikoliv. Uvedený předpoklad jsme nemohli v diplomové práci ověřit, jelikož námi vytvořené dotazníky byly distribuovány jednorázově a opakované měření nebylo realizováno, nebylo tedy možné sledovat vývoj šikany a kyberšikany v čase.

Pavel Říčan (1995) dále uvádí, že podstatně více agresorů se nachází mezi chlapci než mezi děvčaty. Při porovnání s námi prováděným výzkumným šetřením musíme tyto závěry zpochybnit, jelikož údaje, ke kterým jsme dospěli, toto tvrzení nepodporují.

Uvážíme-li skupinu respondentů, která se doznala k úmyslnému a bezdůvodnému šikanování prostřednictvím mobilního telefonu nebo internetu, tak podle námi zjištěných výsledků nelze mluvit o podstatném rozdílu mezi pohlavími, při pohledu na poměry je zřejmá vyrovnanost. Bylo zjištěno, že z celkového počtu 93 chlapců se pouze 11 % z nich bezdůvodně dopustilo kyberšikany vůči někomu jinému. V případě dívek při celkovém počtu 77 pozorujeme, že jen 8 % dívek se podobného jednání dopustilo. Ve výzkumném vzorku se tedy jedná o rozdíl pouhých 3 procentních bodů, při úvaze vyššího celkového počtu chlapců než dívek našeho výzkumného vzorku, vypovídá zjištěná hodnota o vyrovnanosti pohlaví agresorů.

Výzkum realizovaný společností Microsoft (2012), který proběhl v období od 11. 1. do 19. 2. 2012, poukázal na kyberšikanu jako na globální problém. Cílem výzkumu bylo zjistit výskyt kyberšikany u dětí ve věku 8 - 17 let a týkal se celkem 25 světových zemí nacházejících se na různých světových kontinentech. Výzkumný soubor tvořilo 7644 respondentů, přičemž kvóta na jednu zemi představovala 300 osob. Provedeným výzkumem bylo mimo jiné zjištěno, že celých 37 % respondentů se stalo obětí kyberšikany.

Pokud provedeme komparaci výše popsaného výsledku výzkumu s výsledkem našeho výzkumu, musíme opět konstatovat, že se s výsledky zjištěnými výzkumem ze strany společnosti Microsoft neztotožňujeme, jelikož z celkového výzkumného vzorku 170 respondentů pouze 7 % dotazovaných odpovědělo, že se někdy stali obětí kyberšikany. Což je výrazný nepoměr vůči 37 %. Samozřejmě výsledky výzkumu společnosti Microsoft nepopíráme ani nezpochybňujeme, jelikož si uvědomujeme, že vzhledem k počtu respondentů účastnících se našeho výzkumu, mohou být výsledky zkreslené a v případě většího počtu respondentů by mohl být výsledek výzkumného šetření jiný.

Nejrůznější realizované výzkumy z mnoha důvodů nedospívají k totožným výsledkům. Veškerá data snažící se určitým způsobem popsat zkoumaný jev se však do určité míry mohou lišit od skutečného stavu věci. Předně se jedná o zkreslení způsobená samotnými respondenty.

Problematickou otázkou výzkumného šetření, kterým se snažíme přispět k porozumění problematice kyberšikany, je jeho kvantitativní charakter zpracování. Jedním z řešení, jak by bylo možné tento nedostatek odstranit, by byla možnost doplnění výzkumného šetření o rozhovory s jednotlivými žáky nebo například vhodná forma pozorování.

V prostředí školy se v dnešní době vytváří celá řada strategií a programů jak proti kyberšikaně bojovat a pomoci jednotlivci nebo skupině, kterých se kyberšikana přímo dotýká. Některé realizované výzkumy dokazují, že intervenční programy, které jednotlivé vzdělávací instituce uplatňují, jsou účinné. Problémem kyberšikany však zůstává, že není ovlivňována pouze situačně, tedy prostředím, ve kterém se aktéři nacházejí, ale příčiny lze do jisté míry hledat také v osobě agresora. Máme za to, že důležitou složku intervence tvoří výchova, která často naráží na své limity ve školním prostředí a mnohdy napravuje neutěšenou situaci rodinného prostředí. Je nutné si uvědomit, že ještě před začátkem školní a předškolní docházky dítěte je jeho výchova prioritně v rukou rodičů. Při výchově dítěte je důležité uložený trest podpořit výchovným opatřením spočívajícím v diskusi nad problémem, vysvětlením, zamyšlením se společně s dítětem nad možnými následky, motivy jeho jednání a především nad způsobem řešení vzniklé situace.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké zkušenosti s kyberšikanou mají žáci devátých tříd vybraných základních škol v okrese Nový Jičín. Zejména jsme se zajímali o jejich osobní pohled na danou problematiku, a zda si uvědomují rizika, která jsou spojena s pohybem v kyberprostoru. Kyberšikanu řadíme do kategorie sociálně patologických jevů, vnímáme ji jako závažný a stále se rozvíjející problém současné společnosti, který rozhodně nelze přehlížet. V teoretické části jsme vycházeli z poznatků odborné literatury k tématu, přičemž jsme prioritně vycházeli z agrese a tradiční šikany, která je s kyberšikanou úzce spjata. Věnovali jsme se definicím, rozebrali jsme role agresorů a obětí, hovořili jsme o preventivních opatřeních a primárním řešení ze strany školy jako instituce a také ze strany rodičů dětí. Při zpracování jsme použili dostupnou odbornou literaturu autorů, kteří se danou problematikou dlouhodobě zabývají. Za všechny lze jmenovat autory Michal Kolář, Pavel Říčan, tito jmenovaní se uvedené problematice věnují již několik let a upozorňují na provázanost tradiční šikany s kyberšikanou.

V praktické části diplomové práce jsme realizovali kvantitativní výzkum, který jsme realizovali ve všech devátých třídách základních škol na území města Studénka a v základních školách na území města Nový Jičín, které se výzkumného šetření byly ochotné zúčastnit. Distribuci dotazníků jsme realizovali po osobní domluvě s řediteli jednotlivých škol. Samotné vyplnění dotazníků pak bylo realizováno pod dohledem třídního učitele a proběhlo v rámci výuky zaměřené na prevenci. Cílem dotazníkového šetření bylo především zjistit současný stav existence a vývoje kyberšikany v uvedených základních školách, současně jsme distribuci dotazníků vnímali jako prostředek k informování žáků o stále rostoucím nebezpečí tohoto sociálně patologického jevu. Máme za to, že se nám podařilo problematiku šikany a kyberšikany obecně shrnout. Ze strany ředitelů základních škol účastnících se výzkumného šetření byl o toto téma projeven velký zájem, kdy výsledky, které byly výzkumným šetřením zjištěny, budou s jednotlivými řediteli osobně rozebrány.

Diplomová práce může být přínosem pro veřejnost, jelikož může sloužit jako úvod do dané problematiky v případě, že by se o tuto někdo dále hlouběji zajímal. Přínos diplomové práce rovněž spatřujeme v tom, že může poskytovat informace o kyberšikaně dospívající generaci, jejíž nebezpečné a mnohdy neuvážené chování v kyberprostoru se stalo inspirací k realizaci výzkumného šetření a vytvoření diplomové práce.

Za všechna nebezpečí, která jsou s pohybem na sociálních sítích a v kyberprostoru spojena, zmiňujeme reálný krátký příběh 14 leté dívky, který jsem v rámci své policejní praxe zažil a řešil. Jednalo se o to, že mladistvá dívka odešla v odpoledních hodinách ven na hřiště za dům, matka mladistvé tomuto nevěnovala žádnou zvláštní pozornost, jelikož takto si její dcera chodívala hrát běžně, nicméně když se dívka nevrátila ani ve večerních hodinách, pojala matka podezření, že by se jí mohlo něco stát. Rozrušená matka nevěděla, kde se její dcera nachází a neměla k dispozici žádný prostředek, kterým by ji mohla kontaktovat, jelikož její dcera před týdnem od události ztratila mobilní telefon. Matka kontaktovala Policii České republiky, kdy šetřením bylo zjištěno, že mladistvá měla až patologickou potřebu najít si k sobě partnera. Neuváženě oslovovala muže prostřednictvím sociální sítě Facebook, aniž by je osobně znala nebo alespoň někdy viděla. Po mladistvé bylo pátráno téměř 24 hodin bez větších poznatků. V tomto případě vše dopadlo dobře, jelikož mladistvá byla ze strany PČR následně nalezena v pořádku v bytě u své kamarádky nedaleko místa jejího bydliště. Položme si otázku, jak by příběh skončil, kdyby se mladistvá stala obětí např. kybergroomingu a ve své naivitě a potřebě najít partnera, by uvěřila neznámému člověku, se kterým by se později osobně sešla.

Závěrem, a v reakci na podobné případy jako je výše uvedený příběh, uvádíme doporučení pro praxi, která se týká především rodičů, kteří by měli jednoznačně stanovit denní časový interval, ve kterém smí dítě trávit čas na počítači a internetu, a současně provádět pravidelnou kontrolu s kým je dítě na internetu v kontaktu a za jakým účelem internet navštěvuje. Všechny děti, které dospějí do věku, kdy se začínají pohybovat v kyberprostoru, by měly být poučeny o nebezpečích a rizicích, která se s tímto pojí. Doporučujeme, aby rodiče nebezpečí v prostředí internetu dítěti demonstrovali prostřednictvím konkrétních a skutečných příběhů, které jsou podobné tomu našemu, který uvádíme v závěru diplomové práce. Dítě tak realnost nebezpečí bude vnímat a chápat daleko lépe. Měla by také fungovat úzká spolupráce rodičů se školou a třídním učitelem, rodiče, ale také učitelé by se měli navzájem informovat o aktuálních přístupech, týkajících se řešení kyberšikany.

V případě zjištění výskytu kyberšikany by měli rodiče bez váhání spolupracovat se vzdělávací institucí, kterou jejich dítě navštěvuje a společně se pokusit najít aktuální možnosti řešení vzniklé situace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANTIER, Edwige, 2011. *Agresivita dětí*. Vyd. 2. Překlad Kristyna Křížová. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-881-4.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. FF UK Bratislava: STUMUL. ISBN 80-89236-00-6.
- [3] BENDL, Stanislav, 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-866-4208-9.
- [4] BULLY BLOCKING, © 2015. HOME. *Bully Blocking: Your bullying and social resilience resource* [online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.bullying.com.au/index.php>
- [5] ČÁP, David, 2012. *Šikana: mýty a realita*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- [6] ČECH, Tomáš, 2011. *Škola a zdraví pro 21. století: mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol*. Brno: MSD. ISBN 978-807-3921-538.
- [7] ČERNÁ, Alena, 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.
- [8] ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, © 2014–2015. Metodický pokyn MŠMT č. j. 22294/2013-1 k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/me-todicky-pokyn-k-sikanovani>
- [9] ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník a o změně a doplnění dalších zákonů (Zákon trestní zákoník). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 358-437. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- [10] ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2008. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4722-078.

- [11] ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ, 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4720-142.
- [12] DAŘÍLEK, Pavel, 2013. *Agrese a šikana u dětí a možnosti jejich zvládnání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3758-3.
- [13] FIELD, Evelyn M., 2009. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Překlad Petra Diestlerová. Praha: Ikar. ISBN 978-802-4911-762.
- [14] GAJDOŠOVÁ, Eva a Gabriela HERÉNYIOVÁ, 2006. *Rozvíjení emoční inteligence žáků: prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7115-8.
- [15] GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 2. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- [16] HERZOG, Rupert, 2009. *Násilí není řešení: prevence násilí a management konfliktu ve školách*. Plzeň: Fraus. ISBN 978-807-2388-509.
- [17] HOLLÁ, Katarína, 2013. *Kyberšikana*. Bratislava: Iris. ISBN 978-80-8153-011-1.
- [18] CHRÁSKA, Miroslav, 2003. *Úvod do výzkumu v pedagogice: základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0765-5.
- [19] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [20] INFORMAČNÍ CENTRUM STUDÉNKA, © 2004-2015. O našem městě. *Vítejte ve Studénce* [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.ic.mesto-studenka.cz/cs/o-nasem-meste/vitejte-ve-studence>
- [21] JANOŠOVÁ, Pavlína, 2011. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-779-6.
- [22] KADLECOVÁ, Eva, 2010. *Šikana očima dětí*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7394-199-4.

- [23] KAPOUNOVÁ, Jana, 1998. *Formální úprava diplomové práce*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 80-704-2141-X.
- [24] KOLÁŘ, Michal, 1997. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8123-1.
- [25] KOLÁŘ, Michal, 2005. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-736-7014-3.
- [26] KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3678-715.
- [27] KOPECKÝ, Kamil, 2013. *Rizikové chování studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3858-0.
- [28] KRAMPOTA, František a Josef NADRCHAL, 2010. *Metodika přednášky "Bolest - nemoc jménem šikana": pro lektory ACET ČR*. Ostrava: Ethics. ISBN 978-80-904040-2-1.
- [29] KRATZ, Hans-Jürgen, 2005. *Mobbing: jak ho rozpoznat a jak mu čelit*. Praha: Management Press. ISBN 80-726-1127-5.
- [30] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5004-2.
- [31] KREJČÍ, Veronika, 2010. *Kyberšikana: kybernetická šikana*. Olomouc: E-Bezpečí. ISBN 978-80-254-7791-5.
- [32] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- [33] MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4723-105.
- [34] MINIMALIZACE ŠIKANY, © 2010. *Leták kyberšikana – žáci*. [online]. [cit. 25. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.minimalizacesikany.cz/images/stories/plakaty_kybersikana/kybersikana_deti.pdf

- [35] MORAVSKOSLEZSKYKRAJ.CZ, © 2015. Nový Jičín. *Nový Jičín-základní informace* [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.moravsko-slezsky-kraj.cz/novy-jicin>
- [36] MULLER, Mary Margaret, 2014. *Jak ochránit děti před pornografií na internetu*. Překlad Petra Diestlerová. Praha: Portál. ISBN 978-802-6206-941.
- [37] PREVENCE-INFO.CZ, © 2010-2015. Prevence. *Rizikové chování versus sociálně patologické jevy* [online]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/p-prevence/rizikove-chovani-versus-socialne-patologicke-jevy>
- [38] PREVENCE KYBERŠIKANY, © 2011. *Leták o kyberšikaně* [online]. [cit. 25. 2. 2015]. Dostupné z: www.kybersikana.eu/2012/01/novy-letak-o-kybersikane.html
- [39] ROGERS, Vanessa, 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál. ISBN 978-807-3679-842.
- [40] ROTTOVÁ, Nina, 2009. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Dragon Press. ISBN 978-80-86961-78-1.
- [41] ŘÍČAN, Pavel, 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8049-9.
- [42] ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ, 2010. *Jak na šikanu*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4729-916.
- [43] SAFER INTERNET, 2008. *Rodinný balíček o internetové bezpečnosti: kročení webu*. Brussels: InSafe. ISBN 978-90-78209-57-7.
- [44] SVOBODA, Martin, © 2007-2015. CITATY.NET. *Citáty slavných osobností: Konfucius citáty* [online]. [cit. 2015-01-21]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/konfucius/?page=2>
- [45] SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.
- [46] ŠEVČÍKOVÁ, Anna, 2014. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu: závislost na internetu, navazování kontaktů online, soukromí na sociálních sítích, online komunity*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4750-101.

- [47] ŠVEC, Vlastimil a Karla HRBÁČKOVÁ, 2007. *Průvodce metodologií pedagogického výzkumu: pracovní sešit*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 978-80-7318-547-3.
- [48] ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, © 2001-2014. Archív starších výstupů ÚÚR. *Okres Nový Jičín* [online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=144>
- [49] VÁGNEROVÁ, Kateřina, 2011. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-807-3679-125.
- [50] VANÍČKOVÁ, Eva, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Hana PROVAZNÍKOVÁ, 1995. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-718-4008-4.
- [51] VAŠUTOVÁ, Maria, 2010. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Universitas Ostraviensis, Facultas Philosophica. ISBN 978-807-3688-585.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
č., č.j.	číslo, číslo jednací
čl.	článek
ICQ	I Seek You (internetový komunikátor pro posílání zpráv a volání přes internet)
ICT	Informační komunikační technologie
MMS	Multimedia Messaging Service (služba multimediálních zpráv)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
odst.	odstavec
OO PČR	Obvodní oddělení Policie České republiky
popř.	popřípadě
resp.	respektive
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů
SMS	Short Message Service (služba krátkých textových zpráv)
tj.	to jest
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
USA	United States of America (Spojené státy americké)
ZŠ	Základní škola
©	Copyright
§	Paragraf
%	Procento
Σ	Suma (celkem)

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Složení výzkumného vzorku podle pohlaví a lokality.....	66
Graf 2 Složení výzkumného vzorku podle věku.....	67
Graf 3 Počet respondentů navštěvujících základní školu podle lokality	68
Graf 4 Přístup respondentů k internetu v prostředí domova.....	69
Graf 5 Četnost využívání internetu	70
Graf 6 Využití internetu.....	71
Graf 7 Nejčastěji využívané aplikace.....	72
Graf 8 Vlastnictví „chytrého“ mobilního telefonu	73
Graf 9 Povědomí o existenci pojmu „kyberšikana“	74
Graf 10 Setkání respondentů s kyberšikanou.....	76
Graf 11 Názory respondentů na zasílání sprostých zpráv	77
Graf 12 Obtěžování někoho jiného ze strany respondenta	78
Graf 13 Respondent jako oběť kyberšikany – komu by se svěřil?.....	79
Graf 14 Chování respondenta v případě útoku kyberagresora.....	80
Graf 15 Názor respondenta na osobnost kyberagresora.....	81

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Složení výzkumného vzorku podle pohlaví a lokality.....	66
Tabulka 2 Složení výzkumného vzorku podle věku.....	67
Tabulka 3 Četnost využívání internetu.....	70
Tabulka 4 Využití internetu.....	71
Tabulka 5 Nejčastěji využívané aplikace.....	72
Tabulka 6 Vlastnictví „chytrého“ mobilního telefonu.....	73
Tabulka 7 Povědomí o existenci pojmu „kyberšikana“.....	74
Tabulka 8 Setkání respondentů s kyberšikanou.....	76
Tabulka 9 Názory respondentů na zasílání sprostých zpráv.....	77
Tabulka 10 Obtěžování někoho jiného ze strany respondenta.....	78
Tabulka 11 Respondent jako oběť kyberšikany – komu by se svěřil?.....	79
Tabulka 12 Chování respondenta v případě útoku kyberagresora.....	80
Tabulka 13 Názor respondenta na osobnost kyberagresora.....	81
Tabulka 14 Výskyt kyberšikany v závislosti na pohlaví.....	82
Tabulka 15 Znalosti žáků o kyberšikaně – H ₁	83
Tabulka 16 Míra výskytu kyberšikany na základních školách – H ₂	85
Tabulka 17 Zkušenosti s kyberšikanou podle pohlaví respondentů – H ₃	86
Tabulka 18 Získávání informací na internetu žáky základních škol – H ₄	87
Tabulka 19 Znalosti respondentů o kyberšikaně podle pohlaví – H ₅	88
Tabulka 20 Získávání informací na internetu podle pohlaví respondentů – H ₆	89

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P 1 – Slovník pojmů

PŘÍLOHA P 2 – Dotazník

PŘÍLOHA P 3 – Leták „Kyberšikana“

PŘÍLOHA P 4 – Leták „Dej si pozor na síti“

PŘÍLOHA P 1 – SLOVNÍK POJMŮ

Agrese

Agresi lze označit jako jednání, kterým je projevováno násilí, jenž je směřováno k nějakému objektu, nebo nepřátelství a útočnost se záměrem ublížit (Martínek, 2009, s. 9).

Agresor

Útočník. Proč se z dítěte stane nebezpečný agresor, který šikanuje své spolužáky, nelze jednoznačně vysvětlit poukázáním na určitou příčinu, které bychom dali takové chování „za vinu“. Svůj podíl si nese celá řada faktorů působících na jedince jak aktuálně, tak i v jeho ontogenetické minulosti. Značnou úlohu zde sehrává vliv primárních skupin, zejména rodiny, která má v tomto ohledu podstatnou úlohu při formování jedince v rámci socializace (Kolář, 1997, s. 51-56).

Flaming

Termín pochází z anglického slova „flame = hádka“, přičemž tímto označujeme prudkou či ohnivou hádku mezi dvěma popř. více uživateli některého z online komunikačního prostředí (chat, diskusní fóra apod.) (Černá, 2013, s. 24-26).

Happy slapping

V českém překladu hovoříme o tzv. „veselém fackování“. Název je odvozen od původní formy tohoto projevu kyberšikany, jenž spočívá v napadení náhodné oběti jedincem nebo skupinou dospívajících, kteří oběť zfackují, přičemž celou tuto situaci zdokumentují na mobilní telefon, načež je ponižující video zveřejněno na sociálních sítích jako je např. Facebook nebo na internetu (Černá, 2013, s. 27).

Kombinovaný agresor

K dnešnímu dni je k dispozici poměrně málo informací o rozdílech mezi agresory tradiční šikany a kyberagresory. Mnohdy agresor tradiční šikany vystupuje i v kybernetickém prostředí, kdy kybersvět mu vytváří prostředí a dává mu prostor pro realizaci svého destruktivního chování vůči oběti (Hollá, 2013, s. 36-37).

Kyberagresor

Označení osoby, která zastrašuje oběť ve virtuálním prostředí internetu a sociálních sítí. Nejvýznamnější faktor, který kyberagresor využívá je anonymita. Tento jev může být mnohdy i oboustranný (Hollá, 2013, s. 32).

Kybergrooming

„Kybergrooming označuje chování uživatelů internetu, tzv. **predátorů, kybergroomerů**, které má ve vyhlédnuté oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobnímu setkání. Jinými slovy bychom také mohli říci, že jde o psychickou manipulaci realizovanou prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií, jejímž cílem je vždy osobní schůzka s obětí“ (Sztokowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 50).

Kyberprostor

Pojem lze definovat jako virtuální svět, který je tvořený moderními technologickými prostředky – prostředím internetu. Jedna z hlavních vlastností struktury kyberprostoru je otevřenost širokému okruhu uživatelů v interaktivní a virtuálním prostředí. Další vlastností je anonymita, ta umožňuje v podstatě jakékoliv jednání bez zodpovědnosti (Muller, 2014, s. 65-83).

Kyberšikana

„Kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Dalším často zmiňovaným kritériem pro identifikaci kyberšikany je fakt, že oběť vnímá to, co se děje, jako nepříjemné a ubližující“ (Černá, 2013, s. 20).

Oběť kyberšikany

„Oběťmi kyberšikany jsou většinou dívky a oběti tzv. tradiční šikany. Dále jsou to jedinci více závislí na internetu, kteří mají málo přátel v reálném světě, a tak se je snaží vyhledat ve světě virtuálním“ (Sztokowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 21).

Oběť šikany

Jako oběť je možné označit jedince, který je příjemcem agresivního chování jiných osob. Obětí šikany se může stát ve své podstatě kdokoli a kdykoli. Obětí šikany se může stát každé dítě. V něčem se liší od zbytku skupiny. Ve skupině dětí se takový jedinec stává outsiderem, obětním beránkem (Černá, 2013, s. 61-64).

Sexting

Označení pro elektronické rozesílání vlastních fotografií, vlastního videa či textových zpráv se sexuálním obsahem. K tomuto dochází v prostředí virtuálních elektronických médií, zejména v oblasti internetu a sociálních sítí (Szotkowski, Kopecký a Krejčí, 2013, s. 81-86).

Sociálně patologický jev

„Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy, apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, které zahrnuje širší spektrum jevů a vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření. Jedná se o práci s jedincem, nikoliv s fenoménem“ (Prevence-info, © 2010-2015).

Šikana

„Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obyčejně mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování“ (Říčan, 2010, s. 21).

Viktimologie

Viktimologie je věda o obětech trestných činů. Vědeckým způsobem zkoumá osobnost oběti, její roli při procesu odhalování, vyšetřování a soudním projednávání věci. Zkoumá role obětí, jakým způsobem se oběť podílí na interakci v průběhu trestného činu, způsoby, jak pomoci obětem trestného činu, a jak se vyhnout poškození tímto činem (Čírtková a Vitoušová, 2007, s. 56-58).

Základní škola

Účelem základní školy je žáky jednak naučit základním vědomostem, naučit je řešit problémy, které je budou provázet v současné společnosti a konfrontovat je s vrstevníky. Jedinec se setkává se skupinou vrstevníků a spolu s nimi plní společný cíl výchovy a vzdělávání (Gajdošová a Herényiová, 2006, s. 109-112).

PŘÍLOHA P 2 - DOTAZNÍK

Milí žáci,

jsem studentem druhého ročníku magisterského studia oboru Sociální pedagogika při Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Tématem mé diplomové práce je „**Výskyt kyberšikany na základních školách v okrese Nový Jičín**“. Touto cestou si Vás dovoluji oslovit a požádat o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který jsem, v rámci mé diplomové práce, sestavil, abych zjistil, zda jste se někdy setkali s pojmem „kyberšikana“, jakým způsobem používáte internet, mobilní telefon a sociální sítě a zda jste se někdy při jejich užívání setkali s problémy. Předložený dotazník je anonymní, **nikde se nepodepisujte**. Prosím Vás o co největší upřímnost při jeho vyplňování - jedná se o vědecký výzkum, ve kterém jsou důležité pravdivé odpovědi. Dotazník bude sloužit výhradně pro zpracování praktické části mé diplomové práce.

Děkuji za Vaši ochotu a čas strávený při vyplňování.

Bc. Matěj Klement

Otázky si pozorně přečtete a zakroužkujete, popřípadě označte křížkem jednu z odpovědí, pokud není u otázky uvedeno jinak.

1. Jsi chlapec nebo dívka? (zakroužkuj).

2. Kolik máš let? (doplň)

3. Napiš název základní školy, kterou navštěvuješ

4. Máš u sebe doma přístup k internetu?

a) ano

b) ne

5. Jak často jsi na internetu?

- a) každý den
- b) několikrát za týden
- c) párkrát za měsíc
- d) na internet nechodím vůbec

6. K čemu internet nejvíce používáš?

- a) k zábavě (sledování filmů a videí, hraní her, poslouchání hudby)
- b) ke komunikaci (facebook, chatování s přáteli, badoo, twitter a podobné)
- c) ke zjištění informací (zprávy, seminárky do školy, vzdělávání)

7. Kterou z uvedených aplikací využíváš, když jsi na internetu? (u otázky můžeš vyznačit i více odpovědí).

- a) Facebook
- b) E-mail
- c) YouTube
- d) Chatovací místnost
- e) SMS, MMS
- f) Whats App
- g) Viber
- h) Skype

8. Máš „chytrý“ mobilní telefon?

- a) ano
- b) ne

9. K čemu „chytrý“ telefon nejčastěji používáš (např. telefonování, SMS, Facebook, focení)?

.....

10. Už jsi někdy slyšel(a) o kyberšikaně?

a) ano

b) ne

11. Napiš, co si představuješ pod pojmem kyberšikana?

.....
.....

12. Už jsi se někdy setkal(a) s kyberšikanou?

a) ano, byl(a) jsem svědkem kyberšikany

b) ano, stal(a) jsem se obětí kyberšikany

c) ano, slyšel(a) jsem o kyberšikaně jen z doslechu

d) ne, nikdy jsem se s ní nesetkal(a)

13. Pokud jsi u předchozí otázky odpověděl(a) „ano“, napiš, jakou konkrétní zkušenost s kyberšikanou máš, o co se přesně jednalo a komu se to stalo? (Tobě, kamarádovi, sourozenci, spolužákovi nebo někomu jinému).

.....
.....
.....
.....

14. Co si myslíš o posílání zasměšňujících a sprostých zpráv mobilem nebo přes internet?

a) je to sranda

b) bojím se toho

c) je to horší, než šikana z očí do očí

d) líbí se mi to

15. Obtěžoval(a) jsi někdy přes mobil nebo internet někoho jiného?

a) ano (napiš jakým způsobem).....

b) ne

16. Kdybys byl(a) obětí kyberšikany, komu by jsi se svěřil(a)?

- a) kamarádům
- b) učiteli ve škole
- c) rodičům
- d) nikomu, nechal(a) bych si to pro sebe

17. Jak by jsi se zachoval(a), kdyby Ti někdo poslal sprostou zprávu, která by Tě urážela?

- a) útočníka bych ignoroval(a)
- b) snažil(a) bych se s útočníkem spojit a vyříkat si to s ním
- c) řekl(a) bych to ve škole
- d) řekl(a) bych to rodičům
- e) neříkal(a) bych to nikomu a útočníkovi bych taky posílal(a) sprosté zprávy

18. Co si myslíš o člověku, který bezdůvodně provokuje ostatní přes mobilní telefon nebo internet?

- a) člověk, který nemá žádné kamarády
- b) člověk, kterému se v dětství dostatečně nevěnovali rodiče
- c) člověk, který tráví všechn svůj volný čas na internetu
- d) člověk, kterému v minulosti někdo hodně ublížil a teď se mstí druhým

PŘÍLOHA P 3 – LETÁK „KYBERŠIKANA“

PONÍŽENÍ

JEŠTĚ VĚTŠÍ PONÍŽENÍ

To se líbí 1 368 lidem.

I kyberšikana bolí!

Urážlivé SMS, vyvěšování zesměšňujících videí na webu, urážení na FACEBOOKU nemusí být legrace –
– říká se tomu kyberšikana.

Nenech si to pro sebe – svěř se někomu, komu věříš.

www.minimalizacesikany.cz

Nadace O₂

Zdroj: www.minimalizacesikany.cz

Co je to kyberšikana

Cílem kyberšikany je někomu ublížit nebo ho zesměšnit za použití elektronických prostředků. Je to úmyslné, nepřátelské chování, které se obvykle opakuje. Jednotlivec nebo skupina útočníků ubližuje takovým způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.

Kyberšikana je například:

- hanlivé a urážlivé zprávy zasílané prostřednictvím SMS, MMS nebo internetu
- zesměšňující nebo ponižující obrázky či videa posílané e-mailem nebo vyvěšené na webové stránky
- webové stránky, blogy s cílem někoho zesměšnit
- zesměšňování, vydírání, zastrašování, ubližování, ohrožování a obtěžování prostřednictvím komunitních sítí
- zneužití identity oběti rozesláním obtěžujících a urážlivých zpráv pod jejím jménem

Co pro své dítě můžete udělat vy?

- Přijměte fakt, že život ve virtuálním světě k vašim dětem patří.
- Pokud se v něm naučíte pohybovat, porozumíte lépe vašemu dítěti.
- Zajímejte se, co vaše dítě na internetu dělá.
- Sledujte, jak se dítě chová při elektronické komunikaci, všímejte si varovných a neobvyklých znaků, včetně reakcí na vaši přítomnost.
- Dejte dítěti najevo, že za vámi může přijít s jakýmkoliv problémem.
- Zjistěte, jaké existují technické možnosti ochrany vašeho dítěte (uzamknutí některých stránek...).
- Jste-li zákazníkem O₂, můžete si nechat nastavit RODIČOVSKÝ ZÁMEK. Více informací na lince 800 184 084.
- Uvědomte si, že technické vymoženosti za kyberšikanu nemohou – nemá smysl je dětem zakazovat.
- Na druhou stranu děti, které žijí ve virtuálním světě více než v tom reálném, jsou více ohroženy – podporujte u dětí i jejich reálné aktivity.
- Vysvětlete dětem, že ve virtuálním světě je čekají i rizika – vybírejte s ním bezpečné internetové prostředí.
- Naučte své dítě chránit svou identitu.
- Pokud se o kyberšikaně dozvíte, uložte nebo vytiskněte maily, SMS... - mohou posloužit jako důkazní materiál.
- Kontaktuje poskytovatele serveru, ze kterého agresor šikanuje, a požádejte ho, aby útočníkovi zamezil přístup.
- Zkuste zjistit, kdo je agresor (podle výzkumů je 78% agresorů ze stejné školy jako oběť).
- Pokud zjistíte, že agresor je ze školy dítěte, kontaktujte zástupce školy.
- Ujistěte se, že škola, do které chodí vaše dítě, má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na internetu.
- V případě podezření na trestný čin kontaktuje Policii České republiky.
- Uvědomte si, že kyberšikana často úzce souvisí se šikanou tváří v tvář, ptejte se svého dítěte, zda mu někdo neublíží i jinak než v kyberprostoru.
- Informace z výzkumu "Kyberšikana na českých školách" najdete na www.minimalizacesikany.cz

PŘÍLOHA P 4 – LETÁK „DEJ SI POZOR NA SÍTI“

Dej si pozor na síti !!!

Co je to kybersikana?

Kybersikana je zvláštní druh šikany. Kybersikana je vědomé využívání internetu, mobilního telefonu nebo dalších informačních a komunikačních technologií s cílem poškodit jinou osobu.

Co dělat, když nastanou problémy?

1. Svěř se někomu.
2. Neodepisuj nebo nereaguj na útoky.
3. Schovej důkazy.
4. Nahlas nevhodný obsah na Horké lince.
5. Jestliže si nevíš rady, kontaktuj poradnu E-bezpečí nebo zavolej na Linku bezpečí.

Jak se jí bránit?

1. Zvol si správné heslo.
2. Zabezpeč si svoje účty.
3. Nesděluj o sobě příliš mnoho konkrétních informací.
4. Nereaguj na podezřelé vzkazy a zprávy
5. Seznam se s pravidly diskuze nebo chatu, který používáš.
6. Respektuj ostatní uživatele.
7. Dobře si rozmysli, co komu píšeš.
8. Pokud jsi na internetu narazil/a na něco zvláštního, svěř se.

Kde najdeš více informací?

www.internetembassy.cz
www.kybersikana.eu

Zdroj: www.kybersikana.eu